

Analiza gospodarskih gibanj v letu 1998 s ciljno projekcijo razvoja do leta 2002

Pomladansko poročilo 1998

KAZALO

1. UVOD

2. KRATEK POVZETEK - Obdobje rasti se nadaljuje

3. INSTITUCIONALNI OKVIR - Potrebne strukturne reforme

4. MEDNARODNO EKONOMSKO OKOLJE - Kljub azijski krizi se v Evropi nadaljujejo ugodna gospodarska gibanja

5. ANALIZA TEKOČIH GOSPODARSKIH GIBANJ IN KRATKOROČNA PROJEKCIJA

5.1 PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Predvidena 4-odstotna rast v letu 1998 in 1999

5.2 OBLIKOVANJE IN PORABA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Izvozno spodbujana rast in pozitivni premiki v stroškovni strukturi

5.3 EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO

5.3.1 MEDNARODNA KONKURENČNOST - Rahlo poslabšanje konkurenčnosti v letu 1997, podobne napovedi tudi za letos

5.3.2 IZVOZNO-UVOZNI TOKOVI IN PLAČILNA BILANCA - Hitra rast uvoza bo povečala zunanjetrgovinski primanjkljaj v letih 1998 in 1999

5.3.3 NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE - V pričakovanju hitre rasti neposrednih tujih investicij v Slovenijo v prihodnjih letih

5.4 NALOŽBE - Nadaljnja zmerna rast naložbene aktivnosti

5.5 ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST - Rahlo povečanje števila delovno aktivnih prebivalcev in števila brezposelnih v letu 1997

5.6 POSLOVANJE GOSPODARSKIH DRUŽB, BANK, HRANILNIC IN HRANILNO - KREDITNIH SLUŽB

5.6.1 REZULTATI POSLOVANJA GOSPODARSKIH DRUŽB - Izboljšanje rezultatov poslovanja gospodarskih družb v letu 1997

5.6.2 POSLOVANJE BANK, HRANILNIC IN HRANILNO-KREDITNIH SLUŽB - Večja donosnost kapitala bank

5.7 TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV V LETU 1997

6. NEKATERE DRUGE RAZSEŽNOSTI RAZVOJA

6.1 OBLIKOVANJE IN PORABA SREDSTEV ZA VARSTVO OKOLJA - Javnofinančni prispevek k politiki varstva okolja raste, vendar bistveno prepočasi glede na zastavljene cilje

6.2 SOCIALNE RAZSEŽNOSTI RAZVOJA - Družbeni razvoj kot celota socialnega, ekonomskega in vrednotnega sistema

6.3 REGIONALNI RAZVOJ - Prehod v tržno gospodarstvo povečal regionalne razlike, strategija regionalnega razvoja v pripravi

6.4 TEHNOLOŠKI RAZVOJ - Nujna dodatna vlaganja v raziskave in razvoj

7. GLAVNE USMERITVE EKONOMSKE POLITIKE V LETIH 1997-1999

7.1 POLITIKA JAVNIH FINANC - javnofinančni primanjkljaj tudi v prihodnjem letu ne bo manjši

7.2 MONETARNA POLITIKA - Znižanje obrestnih mer, v začetku leta zmanjšanje tujega zadolževanja in povečanje domačega, ob umirjeni denarni rasti

7.3 DOHODKOVNA POLITIKA - Zaostajanje rasti povprečne plače zaposlenega za rastjo produktivnosti in nujno potreben dogovor socialnih partnerjev za leto 1999

7.4 CENE IN CENOVNA POLITIKA - Izpolnjeni pogoji za umiritev rasti nadzorovanih cen

8. PROJEKCIJE OSNOVNIH MAKROEKONOMSKIH KATEGORIJ DO LETA 2002

8.1 IZHODIŠČE - Makroekonomske razmere in doseganje ciljev Strategije gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS) ter Pristopne strategije Slovenije k EU

8.2 GOSPODARSKA RAST IN INVESTICIJE - Doseganje visokih stopenj gospodarske rasti je odvisno od rasti in učinkovitosti investicij, domačega varčevanja in napredka pri

reformah

8.3 PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Povečevanje deleža storitvenega sektorja ob rasti industrijske proizvodnje

8.4 DEMOGRAFSKA GIBANJA, ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST -

Gospodarski razvoj v obdobju prehoda v razvito tržno gospodarstvo daje prednost produktivnosti dela pred zaposlovanjem

8.5 EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO - Povečanje plačilnobilančnega primanjkljaja ob realni rasti blagovnih in storitvenih tokov

8.6 DOHODKOVNA IN JAVNOFINANČNA POLITIKA - Z učinkovito dohodkovno in javnofinančno politiko do večjega deleža dobičkov in povečanja sredstev za razvoj

8.7 INFLACIJA - S koordiniranimi aktivnostmi Vlade in Banke Slovenije do nadaljnjega znižanja inflacije

1. UVOD

Pomladansko poročilo 1998 prinaša oceno in prikaz gospodarskih gibanj in dejavnikov rasti v zadnjih dveh letih. Prikaz dogajanj v letu 1997 in dogajanj v prvih mesecih letos na posameznih področjih spremlja predstavitev kratkoročne projekcije razvoja v letih 1998 in 1999 ter predstavitev temeljnih ekonomskih politik. V zadnjem poglavju je predstavljen ciljni scenarij razvoja do leta 2002. Ob analizi gospodarskega razvoja skuša poročilo prikazati tudi nekatere druge razsežnosti razvoja - predvsem probleme regionalnega, socialnega in tehnološkega razvoja ter vprašanja o uspešnosti uravnavanja kvalitete okolja z instrumenti ekonomske politike.

Pomladansko poročilo že vrsto let pripravlja Urad za makroekonomske analize in razvoj, obravnava in sprejema pa ga Vlada R Slovenije. Pomladansko poročilo je ena od strokovnih podlag za pripravo proračunskega memoranduma in predloga državnega proračuna.

Prilagajanje mednarodnim standardom na področju statistike je v zadnjih letih v Sloveniji močno prisotno. Spremembe pri prikazovanju ali zajemanju podatkov povzročajo večje časovne zamude pri objavljanju, v določenih primerih onemogočajo medletne primerjave gibanj ali pa celo ne dajejo jasne slike dogajanj. Metodološke spremembe so sicer nujne in bodo tudi kmalu dajale pozitivne rezultate, vendar pa v "prehodnih" obdobjih otežujejo spremljanje in vrednotenje tekočih gospodarskih gibanj.

Kot analitični pripomoček prvič objavljamo kvartalne ocene izdatkovne strukture bruto domačega proizvoda in srednjo matriko nacionalnih računov 1997. Razvojni scenarij do leta 2002 je bil preverjen in usklajen z Evropsko komisijo (DG-2) v okviru skupnega dokumenta "Joint Assessment of Medium-term Economic Policy Priorities of Slovenia".

V Pomladanskem poročilu so upoštevani podatki, ki so bili na razpolago do vključno 30. 5. 1998

2. KRATEK POVZETEK - Obdobje rasti se nadaljuje

Obdobje gospodarske rasti, ki se je v Sloveniji začelo leta 1993, **se nadaljuje**. Po ocenah SURS na osnovi četrtnih ocen bruto domačega proizvoda je Slovenija v **letu 1997** dosegla **3.8-odstotno gospodarsko rast**. Realna rast dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih je ob skromni rasti fizičnega obsega proizvodnje (samo za 0.2%) dosegla 4.8%. Sorazmerno hitra rast dodane vrednosti je bila zabeležena tudi v oskrbi z električno energijo, plinom in vodo (6.1-odstotna), gradbeništvu (5.6-odstotna), gostinstvu (3.8-odstotna) in v javni upravi, obrambi in socialnem zavarovanju (4.8-odstotna).

Glavni vzvod gospodarske rasti je bil **izvoz** blaga, ki se je lani povečal realno za 11.3%. Visoke realne stopnje rasti izvoza so omogočili ugodni zunanji dejavniki (krepitev gospodarske rasti pri najpomembnejših trgovinskih partnericah, še posebej v Nemčiji). Relativni stroški dela na enoto proizvodnje v predelovalnih dejavnostih, izraženi v košari valut, ki so običajno merilo mednarodne konkurenčnosti, so se povečali za 0.9%. Ob sicer upočasnjeni rasti realnih stroškov dela na zaposlenega, h kateri je prispevala tudi davčna razbremenitev plač v letu 1996, je rahlo poslabšanje konkurenčnosti predvsem posledica upočasnjene rasti produktivnosti dela in apreciacije tolarja do košare valut.

Dohodkovna politika je v letu 1997 uspela najti mehanizme, ki so zagotovili zaostajanje realne rasti povprečne plače na zaposlenega za rastjo produktivnosti dela. Ob bolj umirjeni rasti plač se je umirila tudi rast domačega povpraševanja in porabe gospodinjstev. Ugodna gibanja so bila zabeležena tudi v stroškovni strukturi bruto domačega proizvoda. Ob zmanjšanju sredstev za zaposlene se je v stroškovni strukturi bruto domačega proizvoda povečal delež bruto poslovnega presežka z 19.0% v letu 1996 na 20.9% v letu 1997.

Hitri rasti izvoza blaga je sledila tudi hitra rast uvoza blaga in storitev (realno za 9.6%). Zunanjetrgovinski primanjkljaj se je v primerjavi z letom 1996 zmanjšal in je po plačilno bilančnih podatkih znašal 771.6 milijonov USD. Slovenija je uspela ohraniti **zunanjje ravnovesje**, tekoči račun plačilne bilance je zabeležil presežek v višini 36.6 milijonov USD.

Leto 1997 je bilo **leto intenzivnega odpravljanja cenovnih disparitet**. Nadzorovane cene so k 9.4-odstotni rasti cen na drobno v obdobju od decembra 1996 do decembra 1997 prispevale 4.5 odstotnih točk. Povprečna letna stopnja inflacije se je zaradi vedno nižjih prenosov cen iz prejšnjih let zmanjšala z 9.7 na 9.1%.

Javne finance je v letu 1997 zaznamovalo začasno financiranje porabe ožje države, pozno sprejetje državnega proračuna (še v decembru), podaljšanje proračunskega leta v januar 1998 in prvi večji javnofinančni primanjkljaj. Javnofinančni odhodki so dosegli 45.7% bruto domačega proizvoda, javnofinančni prihodki pa 44.6% bruto domačega proizvoda. Po tem ko je še leta 1996 Slovenija v konsolidirani bilanci javnega financiranja beležila presežek (0.3% bruto domačega proizvoda), je v letu 1997 znašal javnofinančni primanjkljaj 1.1% bruto domačega proizvoda.

V letu 1997 je bila sprejeta Strategija vključevanja Slovenije v Evropsko Unijo, na začetku leta 1998 pa Državni program za sprejem pravne ureditve EU. Oboje natančno določa naloge,

ki jih bo morala Slovenija v prihodnjih letih izpeljati za dokončanje prehoda v tržno gospodarstvo in vstop v EU. Ker je ob nalogah določena tudi časovna razporeditev, ki veliko nalog postavlja že v leto 1998, je tekoče izvajanje nalog državnega programa zelo pomembno. Od pravočasnosti izvajanja ukrepov in nalog, predvidenih v programu in strategiji, so namreč zelo odvisni kredibilnost Slovenije, višina predpristopne finančne pomoči s strani EU in hitrost našega vključevanja v EU.

Mednarodno okolje bo po ocenah tujih inštitutov in mednarodnih organizacij tudi v **letu 1998** sorazmerno **ugodno**. Najpomembnejše trgovinske partnerice in EU naj bi v letu 1998 povečale tako stopnjo gospodarske rasti kot tudi stopnjo rasti njihovega uvoza. Zaradi domačih strukturnih reform, ki so predvidene v prihodnjih letih, v letih 1998 in 1999 ne pričakujemo bistvenega povečanja dinamike gospodarske rasti. Ocenjujemo, da bi Slovenija lahko letos in v prihodnjem letu dosegla okoli 4-odstotno gospodarsko rast.

V letu 1998 pričakujemo **rast v vseh sektorjih, z izjemo rudarstva**. Ob nadaljnji krepitvi gospodarske rasti in rasti industrijske proizvodnje pri najpomembnejših trgovinskih partnericah ter izboljšanju pogojev menjave (terms of trade) naj bi gospodarska rast izhajala predvsem iz rasti izvoza. Tuje povpraševanje naj bi se povečalo za nekaj več kot 5%, rast domačega povpraševanja pa bi dosegala stopnje rasti okoli 4%. Bolj umirjena rast plač bi se odrazila v umirjeni rasti domače zasebne porabe (za okoli 3%). V okviru domačega povpraševanja bi z okoli 6.5-odstotno rastjo izstopalo investicijsko povpraševanje. V stroškovni strukturi naj bi se nadaljevali pozitivni trendi - povečevanje neto in bruto poslovnega presežka. Podobna gibanja naj bi dosegli tudi v letu 1999.

Pričakovana **hitra rast uvoza blaga**, znotraj katerega prednjači uvoz opreme in investicijskih dobrin, bo predvidoma povečala zunanjetrgovinski primanjkljaj. Po ocenah naj bi zunanjetrgovinski primanjkljaj letos znašal 900 milijonov USD. Presežek v menjavi storitev pa letos predvidoma ne bo v celoti pokrival primanjkljaja v menjavi blaga. Po ocenah bi tekoči račun plačilne bilance letos zabeležil primanjkljaj v višini 80 milijonov USD, ki naj bi se v prihodnjih letih še nekoliko povečal.

Ugodnih zunanjih dejavnikov žal ne bodo v celoti spremljali ugodni notranji dejavniki. Ocenjujemo, da se bo cenovna in stroškovna **konkurenčnost** slovenskih predelovalnih dejavnosti **v letu 1998 nekoliko poslabšala**. Glavna razloga za poslabšanje bosta pričakovana okoli 2-odstotna realna apreciacija tečaja tolarja in rast realnih stroškov dela na zaposlenega. Rast plač na zaposlenega bo sicer zaostajala za rastjo produktivnosti dela, vendar ne dovolj, da bi ublažila negativne učinke na konkurenčnost, ki bodo prihajali s strani tečaja in stroškov dela. Podobni pritiski na konkurenčnost se bodo pojavljali tudi v prihodnjem letu, vendar še ne napovedujemo njenega nadaljnjega poslabšanja.

V letu 1998 je novo **merilo inflacije** rast cen življenjskih potrebščin, ki je nadomestilo rast cen na drobno. V drugi polovici leta bo politika odpravljanja cenovnih disparitet manj aktivna, kot je bila v prvi polovici leta. Ciljna inflacija ob koncu leta ostaja 8-odstotna, povprečna letna stopnja pa naj bi se gibala okoli 8.5%.

Ob močni prisotnosti strukturne in frikcijske brezposelnosti ter demografskih pritiskov se razmere na trgu dela v prihodnjih dveh letih ne bodo bistveno popravile. Na področju zaposlenosti sicer letos ne pričakujemo zmanjšanja skupne zaposlenosti, vendar zaradi demografskih pritiskov problem registrirane brezposelnosti ne bo manjši, kot je bil v preteklem letu. Pričakujemo lahko postopno zmanjševanje brezposelnosti mladih. Po ocenah

bo **stopnja registrirane brezposelnosti** letos in v prihodnjem letu ostala na ravni okoli 14.4%, **mednarodno primerljiva stopnja brezposelnosti** pa bo verjetno ostala na ravni nekaj več kot 7%.

Po veliki zamudi pri sprejemanju proračuna za leto 1997 je bil državni proračun za leto 1998 sprejet v aprilu. Po ocenah bodo **celotni javnofinančni odhodki** letos dosegli 46.1% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.4 odstotne točke več kot v letu 1997. Celotni javnofinančni prihodki pa bodo dosegli 45.1% bruto domačega proizvoda in bodo za 0.5 odstotne točke višji kot v letu 1997. Celotni javnofinančni primanjkljaj bo po ocenah torej znašal 1% bruto domačega proizvoda, kar je zgornja še sprejemljiva meja.

Lani sprejeti Zakon o določitvi minimalne plače in načinu usklajevanja plač bo v veljavi do sredine leta 1999. Na osnovi lanske uspešnosti mehanizmov lahko tudi letos pričakujemo, da bo rast plač zaostajala za rastjo globalne produktivnosti dela. Ocenjujemo, da se bo povprečna plača na zaposlenega povečala realno za okoli 2.5%.

Osnovna **srednjeročna cilja** ekonomske politike sta **nadaljnja gospodarska rast**, ki bi omogočila tudi rast zaposlenosti in splošne blaginje prebivalstva, **in znižanje inflacije**. Gospodarska rast naj bi zagotavljala zmanjševanje zaostanka v razvitosti za državami EU. Ekonomska politika bo v prihodnjih letih postopno zniževala inflacijo (na 3-5% do leta 2002) in težila k javnofinančnem ravnovesju. Z uvedbo davka na dodano vrednost bo dana spodbuda izvoznikom, saj bo zmanjšana kaskadnost prometnega davka.

Uvedba davka na dodano vrednost in trošarin sredi leta 1999 bo proces zniževanja inflacije v prihodnjem letu nekoliko otežila. Vendar je uvedba davka na dodano vrednost v prihodnjem letu pomembna z vidika davčne reforme in prilagajanja strukture javnofinančnih virov državam EU. Morebitnih učinkov davka na dodano vrednost na povečanje cen se ne sme z indeksacijskimi mehanizmi vgrajevati v javnofinančno, cenovno, denarno in dohodkovno politiko. Izjema je le zmanjšanje negativnih učinkov davka na dodano vrednost prek socialnih dajatev za ogrožene skupine prebivalstva oziroma za tiste z najnižjimi dohodki in preko spremembe sistema dohodnine, ki bo zagotovila prerazporeditev davčnih bremen iz nižjih k višjim dohodkovnim razredom v letu 2000.

Brez inflacijskega učinka uvedbe davka na dodano vrednost in ob nadaljevanju sedanje politike na področju cen ocenjujemo, da bi lahko bila povprečna inflacija v letu 1999 nekaj manj kot 7-odstotna, pri čemer predpostavljamo povprečno mesečno rast prostih cen v višini okoli 0.3 do 0.4%, nadzorovane cene pa ne bi smele rasti hitreje od inflacije. Z odločnejšim pristopom gospodarske politike na področju cen od dosedanjega bi bilo mogoče inflacijski učinek davka na dodano vrednost v letu 1999 bistveno ublažiti. Vendar je zato nujen enoten pristop javnofinančne, cenovne, monetarne in dohodkovne politike do reševanja problema potencialnega inflacijskega učinka uvedbe davka na dodano vrednost. Pri izhodiščnem načrtovanju prihodkov in odhodkov proračuna bi bilo potrebno uporabiti le pričakovano rast cen v prihodnjem letu brez upoštevanja možnih inflacijskih posledic uvedbe davka na dodano vrednost. Politika nadzorovanih cen bi morala biti, upoštevajoč ocene, da večji popravki cenovnih disparitet niso več potrebni, inflacijsko nevtralna (korekcije cen le do višine v povprečju pričakovane rasti cen brez možnih posledic zaradi uvedbe davka na dodano vrednost). Podobno restriktivna tudi v odnosu do različnih indeksacijskih mehanizmov, izhajajoč iz istih predpostavk kot ostale ključne makroekonomske politike, bi morala biti tudi monetarna politika. Le ob upoštevanju tako usklajenega pristopa ekonomskih politik Vlade in Banke Slovenije je mogoče pričakovati uspešen dogovor s socialnimi partnerji, ki pa je za

obvladanje možnih inflacijskih učinkov zaradi uvedbe davka na dodano vrednost izjemno pomemben. Predvsem pa je že danes potrebno umiriti inflacijska pričakovanja, ki jih poraja pričakovana davčna reforma in pripraviti potrebne ukrepe za obvladanje morebitnih negativnih posledic. Z dodatnimi ukrepi gospodarske politike, ki bi jih uvedli že letos in bi v primerjavi z dosedanjimi pomenili odločnejše prizadevanje za znižanje inflacije (pospešitev procesa deindeksacije, restriktivnejša politika usklajevanja nadzorovanih cen, trden dogovor o neupoštevanju morebitnih inflacijskih učinkov davka na dodano vrednost pri oblikovanju politike plač in socialnega sporazuma) bi umirili inflacijska pričakovanja in posledično uspeli morda celo povsem izničiti vpliv uvedbe davka na dodano vrednost na inflacijo v letu 1999.

Predlagani stopnji davka na dodano vrednost (splošna 19-odstotna in znižana 8-odstotna stopnja ter številne izjeme) ne omogočata že v letu 1999 odprave javnofinančnega primanjkljaja in ukinitve davka na izplačane plače. V letu 1999 bo potrebno ohraniti tako davek na izplačane plače, ne bo pa se mogoče tudi izogniti javnofinančnemu primanjkljaju v višini okoli 1% bruto domačega proizvoda. Javnofinančni prihodki se zmanjšujejo zaradi zmanjševanja carin in drugih sprememb v fiskalnem inštrumentariju, večjega zmanjšanja javnofinančnih odhodkov pa zaradi odlaganja sistemskih sprememb in nesprejetja predlaganih ukrepov iz lanskega varčevalnega programa ni realno pričakovati. Gre predvsem za naslednje dejavnike: (i) dinamiko pokojninske reforme, glede na predvideno v Beli knjigi; (ii) upočasnen proces sprememb v sistemu socialnih pravic, ki bo pritiskal na povečanje izdatkov; (iii) politika plač v javnem sektorju in sprejete obljube nadaljnjih prilagajanj količnikov za plače (zdravstvo, šolstvo) ob še vedno neoblikovanem celovitem sistemu plač v javnem sektorju povzročata dodatne pritiske na potrebna sredstva za plače; (iv) pritiski na realno povečanje deleža in ravni sredstev za investicije; in (v) še vedno velika finančna vloga države pri saniranju podjetniškega sektorja.

3. INSTITUCIONALNI OKVIR - Potrebne strukturne reforme

Opozorila domačih in tujih strokovnjakov o posledicah počasnosti na področju izvajanja strukturnih reform so bila v zadnjih letih zelo pogosta. Kvaliteto institucionalnega okolja lahko obravnavamo tudi kot element **ocene deželne (globalne) konkurenčnosti** Slovenije (Gmeiner, 1997). Gre za dejavnike, ki odločilno vplivajo na dinamiko dodane vrednosti in trajnost gospodarske rasti. Sodeč po empiričnih rezultatih 12-ih držav, ki približno odgovarjajo razvojnemu vzorcu Slovenije, na deželno konkurenčnost vpliva kvaliteta pravnih in političnih institucij, sledi vpliv razvitosti finančnega trga in odprtosti gospodarstva.

Na pomen strukturnih reform je opozarjala že Strategija gospodarskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju SGRS), ki jo je skupina strokovnjakov, zbrana okoli ZMAR, izdelala leta 1994. Strategija vključevanja Republike Slovenije v Evropsko unijo (v nadaljevanju SVEU), ki je bila izdelana konec leta 1997, v svojem ekonomskem in socialnem delu predvideva, da bo velik del institucionalnih sprememb in reform Slovenija izpeljala do vključitve v EU. Spremembe pa niso potrebne zgolj ali predvsem zaradi vključevanja v EU, temveč za dokončanje lastnega procesa tranzicije, ki bo slovenskemu gospodarstvu omogočil enakovredno nastopanje na razširjenem notranjem tržišču EU in hitrejšo gospodarsko rast.

Na področju preobrazbe družbene lastnine v lastnino znanih lastnikov smo tik pred zaključkom. Z majem letos je začel veljati Zakon o zaključku lastninjenja in privatizaciji pravnih oseb v lasti Slovenske razvojne družbe. Po poteku šestmesečnega roka od uveljavitve

zakona družbene lastnine praktično ne bo več (izjeme bodo redke). Privatizacijska vrzel se bo predvidoma zapolnila z državnim premoženjem, ki naj bi ga vlada določila do konca julija letos. Zapolnitev privatizacijske vrzeli bo prvi korak na področju privatizacije državnega premoženja. Državni sektor, ki je nastal z lastninskim preoblikovanjem, je po obsegu prevelik za evropske standarde in ga bo treba delno privatizirati ter prenesti določene aktivnosti z javnega na zasebno področje.

Pomemben del procesa tranzicije in vključevanja v EU je omogočanje in **spodbujanje** pospešenega **prestrukturiranja podjetniškega sektorja** v skladu s konceptom odprtega izvozno usmerjenega razvoja. To naj bi slovenskim podjetjem omogočilo, da bi postala bolj aktivna in konkurenčna na mednarodnih trgih in še posebej na notranjem trgu Evropske unije.

Po skoraj končanem procesu lastninjenja družbene lastnine se srečujemo z naslednjimi kategorijami podjetij: (i) novo nastala zasebna (domača in tuja) podjetja, ki niso šla skozi proces privatizacije, imajo vzpostavljeno jasno strukturo upravljanja ("corporate governance") in nobenih potreb po "tranzicijskem" prestrukturiranju; (ii) privatizirana podjetja (v večinski notranji ali zunanji lasti), ki v večini primerov nimajo niti jasne strukture upravljanja niti še niso šla skozi potrebno prestrukturiranje; (iii) neprivatizirana podjetja, kjer so večinoma razmere alarmantne in (iv) državna podjetja na področju javnih gospodarskih služb (in nekaterih monopolov).

Novejše analize (Rojec, Rems, Simoneti, 1998) kažejo, da se prestrukturiranje slovenskega podjetniškega sektorja sicer dogaja, vendar počasi. Prestrukturiranje je najhitrejše v privatiziranih zunanjih in notranjih podjetjih ter v tujih podjetjih, počasno pa v neprivatiziranih in državnih podjetjih. Kaže se v prvi vrsti v stečajih najbolj izgubarskih podjetij, pa tudi v močnem povečanju neto dobička iz poslovanja v letu 1996. Neto dobiček iz poslovanja se je v letu 1996 povečal skoraj v vseh lastniških kategorijah podjetij, še najhitreje v zunanjih in notranjih, najpočasneje oziroma sploh ne pa v neprivatiziranih in državnih podjetjih. To je lahko znak, da se je v zunanjih in notranjih privatiziranih podjetjih začel proces vzpostavljanja učinkovitega upravljanja podjetij, ki vodi v prestrukturiranje. Neprivatizirana podjetja še vedno izkazujejo velike izgube iz poslovanja, ki se prepočasi in premalo zmanjšujejo. Država je, kot kaže, s svojimi ukrepi in metodami bolj uspešna, kadar gre za hitro sanacijo (finančno prestrukturiranje, prodaja ali ukinitvev) oziroma preoblikovanje in ukinjanje najbolj izgubarskih podjetij, manj pa, kadar gre za dolgoročnejshe razvojno prestrukturiranje podjetij (izboljševanje situacije glede dobička iz poslovanja). Slednje pa je zagotovo naloga novih lastnikov. Država na daljši rok ne more in ne sme igrati vloge aktivnega lastnika v podjetjih. Zato je treba čim hitreje privatizirati še neprivatizirani podjetniški sektor in se odločiti za ukinitvev nekaterih klinično že mrtvih podjetij. Prav stroški vzdrževanja le-teh in kritična obremenjenost podjetniškega sektorja z visokimi stroški financiranja se zdita največji oviri hitrejšemu prestrukturiranju podjetij - morda celo večji kot proces vzpostavljanja učinkovitega lastniškega upravljanja podjetij (Rojec, Rems, Simoneti, 1998).

Tabela 1: Trendi v glavnih kazalcih uspešnosti poslovanja po lastniških kategorijah podjetij v razdobju 1994-1996¹

	Zasebna	Tuja	Notranja	Zunanja	Neprivatizirana	Državna
--	---------	------	----------	---------	-----------------	---------

Neto dobiček (+)/izguba (-) na kapital ² ; %						
1994	0.4	5.1	0.7	1.7	-4.1	0.1
1995	7.0	4.6	-1.1	0.2	-5.6	0.2
1996	4.4	6.5	0.3	1.7	-4.1	-2.1
Delež neto dobička (+)/izgube (-) v prodaji ¹ ; %						
1994	0.1	1.8	0.3	1.4	-3.3	0.3
1995	1.8	1.5	-0.6	0.2	-3.7	0.7
1996	1.2	2.0	0.1	1.2	-2.8	-5.2
Prodaja na sredstva; %						
1994	136.1	150.2	107.4	78.8	61.3	30.7
1995	130.0	160.9	112.5	79.8	67.5	30.7
1996	130.7	169.5	114.8	88.7	68.5	31.0
Sredstva na kapital; %						
1994	264.0	190.2	163.6	152.8	198.9	129.5
1995	304.2	190.0	171.0	156.6	225.4	133.0
1996	312.5	187.9	176.2	158.7	213.7	133.5
Obveznosti glede na kapital; %						
1994	153.1	84.2	56.1	43.8	105.3	26.2
1995	190.2	85.0	62.3	47.4	120.0	27.8
1996	201.0	83.9	67.2	49.7	121.2	28.7
<i>Vir:</i> Preračunano na osnovi podatkov Agencije za plačilni promet.						
<i>Opombi:</i> ¹ izračun je narejen za 1902 podjetji, ki so bila aktivna v celotnem obdobju 1994-1996; ² neto dobiček/izguba iz poslovanja.						

Eno izmed možnosti praviloma bolj ugodnega dolgoročnega financiranja ponuja tudi **trg kapitala**. Delovanju trga kapitala v Sloveniji makroekonomisti običajno zamerijo predvsem dejstvo, da primarnih izdaj vrednostnih papirjev, ki bi omogočale dodatno financiranje podjetij, skoraj ni. V Sloveniji so zato pri zagotavljanju dolgoročnega financiranja še vedno najpomembnejše banke. Razlika v pomenu je še večja, če upoštevamo okoliščine, v katerih je nastal trg kapitala. Pretežni del tržne kapitalizacije vrednostnih papirjev v Sloveniji je namreč posledica privatizacije in ne potreb podjetij po dolgoročnem financiranju (Jašovič, Simoneti, 1998). Trg kapitala se kljub nekaterim velikim strukturnim pomanjkljivostim bančnega sistema ni uspel uveljaviti kot konkurenca bankam pri dolgoročnem financiranju podjetij. Bogata infrastruktura in plitkost kapitalskega trga odvrata investitorje in izdajatelje od trga kapitala. Poslovanje vključuje relativno visoke transakcijske stroške in zahtevne postopke, plitkost pa onemogoča pridobitev ustreznih finančnih virov po cenah, ki bi bile primerljive s kreditno ponudbo bank. Trg kapitala se uporablja predvsem za konsolidacijo razpršenega lastništva in ne za pridobivanje dodatnih sredstev za financiranje razvoja podjetij.

V letu 1997 tudi **trg bančnih posojil** ni deloval v smeri povečevanja dolgoročnega financiranja podjetij. Nova posojila so bila sicer odobrena, vendar v obsegu, ki v realnih zneskih ni nadomestil vsote zapadlih starih posojil in dodatno zbranih sredstev od podjetij. Tako je bil neto efekt za dodatno financiranje podjetij v letu 1997 negativen (Jašovič,

Simoneti, 1998).

Prestrukturiranje podjetij bo spodbudila in olajšala tudi sprememba **delovnopravne zakonodaje**. Novi predpisi, predvsem tisti, ki bodo urejali najemanje in odpuščanje delavcev, bodo vplivali na povečanje fleksibilnosti trga delovne sile. Predpisi o odpuščanju, ki lahko delodajalcem nalagajo precejšnje stroške odpuščanja, se nanašajo na proceduralna pravila, pravila o odpovednem roku in odpravnine. Področje odpuščanja je bilo v Sloveniji že večkrat predmet deregulacije. Leta 1989 so postali dovoljeni odpusti iz ekonomskih razlogov. Leta 1991 je bil skrašan odpovedni rok v primeru odpusta. Trenutno veljavna ureditev pa kljub deregulaciji v primerjavi z ureditvami v drugih evropskih državah kaže na sorazmerno zapletene postopke in visoke stroške odpuščanja (Kajzer, 1996). Zato bodo z novim zakonom o delovnih razmerjih, ki je v parlamentarni obravnavi, sprejete spremembe, ki bodo na eni strani povečale fleksibilnost pri odpuščanju, na drugi strani pa bodo delavci bolj zavarovani pred kršitvami predpisov. Zakon npr. predvideva prednostno obravnavo izplačil terjatev delavcev v primeru stečaja ali prisilne poravnave. Velik napredek na tem področju pa pomeni tudi začetek delovanja Jamstvenega sklada.

Z Zakonom o delovnih razmerjih pa še ni urejen celoten sklop delovno pravne zakonodaje. Nerešen problem ostajajo nove pravne podlage za organiziranje delodajalcev (svoboda delodajalskega združevanja, zakon o reprezentativnosti delodajalcev), ki bodo verjetno zahtevale spremembo zakonodaje o organiziranosti Gospodarske zbornice, njeno reorganizacijo, spremembo njenih pristojnosti oziroma njene funkcije. Z novim Zakonom o kolektivnih pogodbah bo postalo sklepanje kolektivnih pogodb prostovoljno.

Temeljna kamna reforme davčnega sistema (davek na dodano vrednost in trošarine) naj bi bila uvedena predvidoma sredi prihodnjega leta. Vlada je v drugo branje parlamentu poslala nekoliko spremenjen predlog zakona o davku na dodano vrednost, ki namesto prvotnega predloga enotne 20-odstotne stopnje predvideva dve stopnji: 19-odstotno splošno in 8-odstotno nižajo stopnjo. Uvedba davka na dodano vrednost in trošarin bo pomemben korak na poti k približevanju standardom EU. Pričakovani pozitivni rezultati bodo: zmanjšanje obsega sive ekonomije in zmanjšanje kaskadnosti davka, ki bo olajšalo položaj izvoznikov.

Javnofinančno **neravnovesje pokojninskega sistema** je veliko, se povečuje in brez korenitih sprememb ni nobenih možnosti, da bi se zmanjšalo. Bela knjiga reforme pokojninskega sistema je bila predstavljena lansko jesen. Po predlogu strokovnjakov, ki so pri njej sodelovali, bi bodoči pokojninski sistem temeljil na treh stebrih: obveznem dokladnem stebru, obveznem varčevalno-naložbenem stebru in prostovoljnem stebru. Vse bolj pa kaže, da bo posledica sedanjih razprav odložitve vpeljave drugega stebra tudi zato, ker prihodki od davka na dodano vrednost ne bodo zadoščali za pokrivanje tekočih potreb ob njegovi uvedbi. Spremembe bodo izvedene le na t.i. prvem stebru oz. dosedanjem dokladnem sistemu.

Ugotovimo torej lahko, da se v gospodarstvu tudi zaradi institucionalnih sprememb (dokončanje privatizacije) odvijajo pozitivni procesi prestrukturiranja in preoblikovanja upravljanja podjetij, ki pa so v določenem delu gospodarstva še prepočasni. Tudi tuji analitiki Slovenijo ocenjujejo kot najmanj rizično med tranzicijskimi državami (Euromoney, september 1997), čeprav so se ocene po azijski krizi nekoliko poslabšale (gl. Letno ekonomsko ogledalo, 1997/12, str. 8/I). Po drugi strani pa so težave pri zagotavljanju javnofinančnega ravnovesja tudi odsev nedokončanih inštitucionalnih sprememb, zlasti pokojninskega in davčnega sistema. Z oblikovanjem sistemskih rešitev, ki bodo na novo opredelile vlogo države v javnem financiranju, bo mogoče obvladovati naraščajoče

javnofinančne izdatke in zmanjševati razkorak med javnofinančnimi prihodki in javnofinančnimi odhodki.

4. MEDNARODNO EKONOMSKO OKOLJE - Kljub azijski krizi se v Evropi nadaljujejo ugodna gospodarska gibanja

Finančna kriza v jugovzhodni Aziji je zaznamovala zadnje napovedi mednarodnih organizacij in inštitutov o gospodarskih gibanjih v državah članicah **OECD**. Upočasnitev rasti bo najbolj prizadela japonsko gospodarstvo, negativen vpliv na ameriško in evropska gospodarstva pa naj bi bil manjši (za 0.2-0.3 odstotne točke nižja rast bruto domačega proizvoda v EU v letu 1998). V **Evropski uniji** se bo lani začeto gospodarsko okrevanje nadaljevalo tudi letos. Realni bruto domači proizvod je v letu 1997 porasel za 2.6%. V državah (npr. Velika Britanija, Irska, Nizozemska, Finska, Danska, Španija, Portugalska), ki so dosegle nadpovprečno gospodarsko rast, je v tem letu že značilna krepitev domačega povpraševanja in zmanjšanje stopnje nezaposlenosti. Na drugi strani so države, kjer so v letu 1997 še vedno opazne posledice restriktivnih fiskalnih politik na domače povpraševanje, gospodarsko oživljanje pa je v glavnem izhajalo iz izvoza. Mednje sodijo tudi nekatere najpomembnejše **slovenske trgovinske partnerke**: Nemčija, Avstrija in Francija. Napovedi letošnje gospodarske rasti v EU se gibljejo med 2.7% (LINK) in 2.8% (European Commission, OECD). K nadaljnji rasti evropskih gospodarstev bo v prihodnje poleg nekoliko bolj umirjene rasti izvoza v večji meri vplivala krepitev domačega povpraševanja. Stabilnejša gospodarska rast bo vplivala tudi na večje povpraševanje po delovni sili in postopno upadanje stopnje nezaposlenosti v EU. Inflacija naj bi do konca tisočletja dosegala raven okoli 2%.

Nemško gospodarstvo je po 1.4-odstotni rasti v letu 1996 lani doseglo 2.2-odstotno gospodarsko rast (Eurostat, april 1998). Glavni dejavnik oživljanja ekonomije je bil izvoz blaga, ki je ob rasti tujega povpraševanja in ob izboljševanju konkurenčnosti lani realno porasel za 10.7% (leta 1996 za 6.1%), domače povpraševanje pa je bilo še vedno šibko. Okrevanje gospodarstva je lani v veliki meri izhajalo iz gospodarskih dosežkov v zahodnem delu države, saj je vzhodni del Nemčije lani prvič po združitvi dosegel nižjo gospodarsko rast (1.6%) kot zahodni del. V letu 1998 se po napovedih nemškega inštituta IFO pričakuje nadaljevanje sedanje dinamike gospodarske rasti (2.6-odstotna rast), čeprav je zaradi upoštevanja negativnih vplivov azijske krize napoved za 0.2 odstotni točki nižja od jesenske. Izvoz ostaja glavno vodilo rasti. Vendar bo prispevek neto izvoza h gospodarski rasti relativno manjši kot v letu 1997 zaradi pričakovanega večjega prispevka zasebne porabe in investicij v opremo.

Tabela 2: Gospodarska rast, rast industrijske proizvodnje in rast uvoza blaga in storitev pri najpomembnejših slovenskih trgovinskih partnericah (1997-2001)

	Realna rast BDP, v %					Realna rast industrijske proizvodnje ¹ , v %			Realna rast uvoza blaga in storitev, v %				
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	1997	1998	1999	2000	2001
EU	2.6	2.7	2.7	np	np	3.8	np	np	6.6	7.1	6.6	np	np

Nemčija	2.2	2.6	2.8	2.0	2.1	4.0	4.0	3.4	4.6	5.8	5.7	3.9	4.2
Italija	1.4	2.4	3.0	3.0	3.0	2.8	2.6	3.0	10.2	7.6	10.2	8.2	5.8
Hrvaška	5.5	4.5	4.5	np	np	6.8	5.0	5.0	8.2	5.7	6.0	np	np
Francija	2.4	3.0	3.1	3.1	3.3	4.0	3.7	3.2	6.5	6.0	4.2	4.1	5.1
Avstrija	2.5	2.7	3.0	2.5	2.3	4.0	4.5	4.5	5.7	6.3	5.6	4.3	4.1
Rusija	0.4	1.0	2.0	2.8	2.7	1.9	2.0	3.0	8.7	15.5	11.5	10.4	9.8
ZDA	3.8	2.7	2.3	2.3	2.3	5.0	4.9	0.7	13.9	10.2	6.7	6.5	6.0

Vir: Eurostat, marec, april 1998; European Commission, marec 1998; IFO, marec 1998; WIFO, marec 1998; Project LINK World Outlook, marec 1998; WIIW, marec 1998; OECD Economic Outlook, december 1997; Dresdner Kleinwort Benson: Central Europe, januar 1998

Opomba: ¹ podatek za Avstrijo se nanaša na predelovalno industrijo.

Glavni dejavnik lanske 2-odstotne realne rasti **avstrijskega** gospodarstva je bil izvoz, ki je v letu 1997 porasel za 10% (izvoz blaga). Razmeroma visoke stopnje rasti izvoza pa lahko po napovedih dunajskega inštituta WIFO pričakujemo tudi v prihodnje (9-odstotna letna stopnja rasti v letih 1998-99). Na eni strani se bo okrepilo uvozno povpraševanje iz Nemčije in Italije. Na drugi strani pa naj bi stabilnost menjalnih tečajev v okviru EMU preprečila morebitne devalvacije v državah trgovinskih partnericah in s tem poslabšanje konkurenčnosti v odnosu do njih. Močan izvoz je prispeval k 4-odstotni rasti predelovalne industrije, dodaten vzgon pa naj bi v letošnjem in prihodnjem letu prišel tudi s strani zasebne porabe. Realna rast bruto domačega proizvoda se bo tako do leta 1999 povzpela na 3%, stopnja brezposelnosti pa naj bi se po ocenah zmanjšala s sedanjih 4.4% na 4.2%.

Tudi v **Franciji** je izvoz lani odigral odločilno vlogo pri doseganju 2.4-odstotne rasti bruto domačega proizvoda. V letu 1998 naj bi se prispevek izvoza h gospodarski rasti po napovedih francoskega ministrstva za gospodarstvo (Martin, 1998) precej zmanjšal (od 1.2% v letu 1997 na 0.2% v letu 1998), kar je mogoče deloma pripisati zmanjševanju obsega mednarodne trgovine (azijska kriza), deloma pa tudi neponovljivosti nekaterih transakcij iz leta 1997. Napovedano 3-odstotno gospodarsko rast v letih 1998 in 1999 naj bi Francija dosegla s krepitvijo domače potrošnje (2.5-odstotna rast) in investicij privatnega sektorja (4.1-odstotna rast).

Po skromni 0.7-odstotni rasti bruto domačega proizvoda v letu 1996 se je lani tudi v **Italiji** gospodarska rast okrepila in je znašala 1.4%. Glavni nosilec preobrata je bilo domače povpraševanje, predvsem zasebna poraba. Največja dosežka italijanskega gospodarstva v letu 1997 pa sta bila zmanjšanje inflacije s 4% na 2% in proračunskega primanjkljaja s 6.7% v letu 1996 na 2.7% v letu 1997, brezposelnost pa ostaja na visoki ravni in je v veliki meri skoncentrirana na jugu države. Do leta 2000 naj bi Italija s 3-odstotno gospodarsko rastjo presegla povprečno gospodarsko rast EU, za kar naj bi bila zaslužna predvsem nadaljnja rast investicij in zasebne porabe, pomen izvoza pa naj bi se zmanjševal.

Povprečna gospodarska rast v skupini držav **CEFTA** je lani znašala 3.7% in bila v primerjavi s predhodnim letom nižja (takrat je znašala 4.8% oz. vključno z Romunijo 4.7%), kar je v največji meri posledica 6.6-odstotnega padca bruto domačega proizvoda v Romuniji. Če upoštevamo le pet članic (brez Romunije) se je rast bruto domačega proizvoda okrepila (5.1%), kar velja, z izjemo Češke, tudi za vse posamezne države.

Tabela 3: Gospodarska rast, inflacija in nezaposlenost v državah CEFTA (1997-2001)

	Realna rast BDP, v %					Inflacija (povprečna letna stopnja) ¹ , v %					Stopnja nezaposlenosti, v %		
	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999	2000	2001	1997	1998	1999
Češka	1.0	1.5	4.0	5.0	5.0	8.5	12.5	8.0	7.5	6.3	5.2	7.0	8.0
Madžarska	4.0	5.0	5.0	np	np	18.3	14.5	11.0	np	np	10.4	10.3	10.2
Poljska	6.9	6.0	6.0	np	np	14.9	13.0	10.0	9.5	8.6	10.5	10.0	10.0
Slovaška	6.5	4.0	3.0	4.9	4.7	6.1	7.0	8.0	6.0	6.0	12.5	13.0	14.0
Romunija	-6.6	0.0	3.0	5.2	4.6	154.7	80.0	50.0	np	np	8.8	12.0	12.0

Vir: WIIW, april 1998; Project LINK World Outlook, marec 1998. *Opomba:* 1 2000 - 2001 konec leta.

Češko gospodarstvo se je v letu 1997 z 1-odstotno rastjo realnega bruto domačega proizvoda približalo stagnaciji oz. stagflaciji, če upoštevamo porast letne inflacije konec leta nazaj na dvoštevlično raven (8.6% konec leta 1996 in 10% konec leta 1997). Politika fiksnega deviznega tečaja je v preteklih letih ob višji domači inflaciji v primerjavi z rastjo cen v zahodnoevropskih državah pripeljala do realne apreciacije češke valute in posledično do plačilnobilančne krize. Stabilizacijska programa (opustitev sistema fiksnega deviznega tečaja), ki ju je sprejela češka vlada spomladi 1997, sta prispevala k izboljšanju zunanjetrgovinskega položaja: realna rast izvoza je preseгла rast uvoza in trgovinski deficit se je zmanjšal. Industrijska proizvodnja je porasla za 6%, vendar nezadostnost strukturnih reform ostaja med glavnimi problemi češke ekonomije. Napovedi gospodarske rasti za letošnje leto se gibljejo med 1.5% (WIIW, Business Monitor Int.) in 2.5% (Dresdner Kleinwort Benson), stopnja nezaposlenosti pa naj bi se povečala na 7% oz. 8% v letošnjem in prihodnjem letu (WIIW). Restriktivna monetarna politika (cilj centralne banke je 4.5-odstotna inflacija v letu 2000; WIIW, april 1998) lahko ima za posledico ponovno krepitev domače valute, poglobljanje zunanjetrgovinskega neravnotežja in stagnacijo gospodarstva, kar se ujema z napovedmi češke centralne banke o 4-odstotni rasti bruto domačega proizvoda v prihodnjih letih (WIIW, april 1998).

Podatki o lanskoletni 4-odstotni gospodarski rasti potrjujejo, da se je na **Madžarskem** začelo obdobje prevlade pozitivnih učinkov makroekonomske stabilizacije. Rast bruto domačega proizvoda je bila izvozno spodbujena (20-odstotna realna rast izvoza v letu 1997 po oceni Dresdner Kleinwort Benson), deficit tekočega računa se je zmanjšal s 5.7% v letu 1995 na 2.6% bruto domačega proizvoda v letu 1997. Izvozno ekspanzijo je mogoče pojasniti s hitro rastjo proizvodnje in izvoza podjetij v tuji lasti, ki so v prvi fazi razvoja predvsem uvažala opremo in prispevala k večanju zunanjetrgovinskega primanjkljaja. Kljub napovedani nadaljnji rasti izvoza naj bi se zunanjetrgovinski primanjkljaj v prihodnje nekoliko povečal, saj bo postopno okrevanje zasebne potrošnje vplivalo tudi na večji uvoz. Gospodarska rast bo po napovedih WIIW v letošnjem in naslednjem letu dosegla 5%, med pomembnejšimi izzivi v prihodnje pa še vedno ostajata zmanjševanje proračunskega primanjkljaja (4.7% BDP v letu 1997) in inflacije (18.3% v letu 1997).

Najvišjo stopnjo gospodarske rasti je v letu 1997 dosegla **Poljska** (6.9%). Za razliko od prejšnjih let, ko je bila rast bruto domačega proizvoda izvozno spodbujana, je lani vodilno vlogo prevzelo domače povpraševanje (6-odstotna realna rast potrošnje in 7-odstotna realna rast zasebne porabe). Posledice močnega domačega povpraševanja se kažejo v precejšnjem razkoraku med stopnjami rasti uvoza in izvoza in dodatnem povečanju zunanjetrgovinskega primanjkljaja, ki se je z 1.5% bruto domačega proizvoda v letu 1995 v letu 1997 povečal že

na 7.7% bruto domačega proizvoda (NOMURA, februar 1998). Povečal se je tudi primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance, ki je lani znašal 3.4% bruto domačega proizvoda, v letu 1996 pa 1% bruto domačega proizvoda (NOMURA, februar 1998). Poljski je v letu 1997 uspelo znižati proračunski primanjkljaj z 2.3% na 1.4% bruto domačega proizvoda, restriktivna fiskalna in monetarna politika pa naj bi bili vodilni ekonomski politiki tudi v prihodnje. Kljub možnosti pregrevanja ekonomije bi tako po napovedih poljsko gospodarstvo v letih 1998 in 1999 lahko raslo v povprečju po 4-do 6-odstotni stopnji.

Na **Slovaškem** je bruto domači proizvod v letu 1997 realno porasel za 6.5%, kar je več od prvotnih pričakovanj in je deloma tudi posledica spremembe stopnje gospodarske rasti za leto 1996 za 0.3 odstotne točke navzdol (WIIW, april 1998). Ključni element rasti bruto domačega proizvoda je bilo domače povpraševanje, v okviru tega pa investicije v infrastrukturo. Rast industrijske proizvodnje je bila skromna, 2.7-odstotna, kar lahko deloma pojasnimo z negativnim vplivom visokih obrestnih mer - posledica restriktivne monetarne in ekspanzivne fiskalne politike (proračunski primanjkljaj je po oceni Dresdner Kleinwort Benson v letu 1997 dosegel 6.2% BDP). Zunanjetrgovinski primanjkljaj se je lani sicer znižal, vendar v glavnem kot posledica administrativnih ukrepov v zvezi z omejevanjem uvoza. Do leta 1999 naj bi se stopnja gospodarske rasti na Slovaškem znižala na 3%, inflacija pa zvišala s sedanjih 6% na 8% (WIIW, april 1998; Nomura, februar 1998). V ozadju takšnih pričakovanj je razmeroma veliko notranje in zunanje neravnotežje, pa tudi počasnost prestrukturiranja in velika vloga države v gospodarstvu.

Za **Romunijo** je bilo leto 1997 ob 6.6-odstotnem zmanjšanju bruto domačega proizvoda in 155-odstotni inflaciji leto stagflacije. Največji dosežek je zmanjšanje proračunskega primanjkljaja na raven pod 4%, nekoliko se je zmanjšal tudi deficit tekočega računa, čeprav še vedno ostaja na relativno visoki ravni, 5.7 odstotkov bruto domačega proizvoda (WIIW, april 1998). Analitiki WIIW ocenjujejo, da bodo pozitivni rezultati stabilizacije in prestrukturiranja v smislu gospodarske rasti in zmanjšanja inflacije vidni v letu 1999.

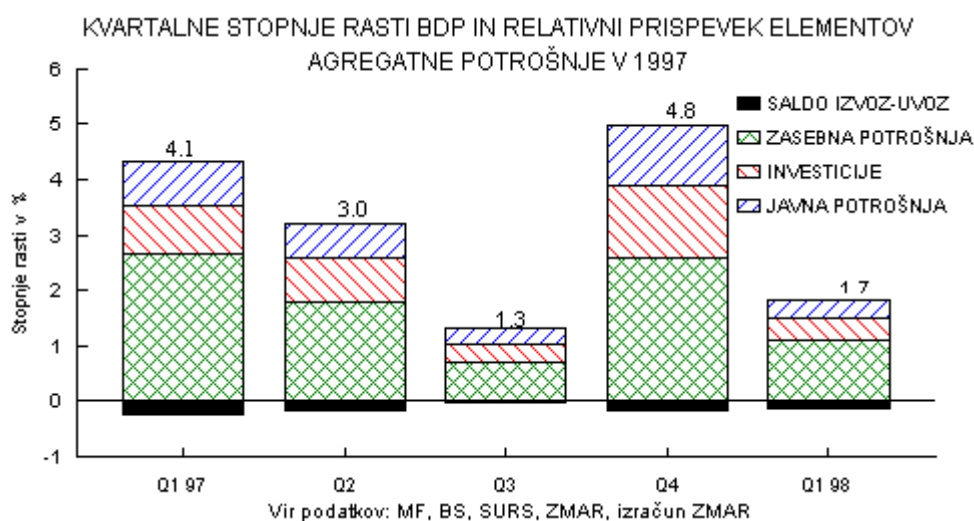
Na **Hrvaškem** se je v letu 1997 nadaljeval pozitiven trend pospeševanja gospodarske rasti (5.6%), k čemur sta največ prispevala industrijska proizvodnja (6.8%) in turizem (41.3-odstotni porast turističnih nočitev). Povprečna letna stopnja inflacije je bila 3.6% in je med najnižjimi v državah v tranziciji. Kljub restriktivni fiskalni politiki je proračunski deficit (ožja država) porasel na 1% bruto domačega proizvoda, kar pa je precej manj od uradno načrtovanih 2.7% za leto 1997. Glavni problem hrvaškega gospodarstva ostaja visok primanjkljaj tekočega računa plačilne bilance (9.3% bruto domačega proizvoda). V letu 1997 je visok uvoz še dodatno povečal trgovinski primanjkljaj, ki pa naj bi ga v prihodnjih letih uspešneje pokrivali s prihodki od turizma. Stopnja brezposelnosti je porasla na 17.6 odstotkov, kar je deloma tudi posledica priliva demobiliziranih vojakov med brezposelne. V prihodnje lahko pričakujemo njeno postopno zniževanje, ki je v skladu z ugodnimi napovedmi o 5-do 6-odstotni gospodarski rasti v letih 1998 in 1999 (DAIWA).

5. ANALIZA TEKOČIH GOSPODARSKIH GIBANJ IN KRATKOROČNA PROJEKCIJA

5.1 PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Predvidena

4-odstotna rast v letu 1998 in 1999

Po ocenah SURS, ki je aprila letos objavil izračun bruto domačega proizvoda za lansko leto v stalnih cenah 1992 po metodi četrletnega ocenjevanja, je Slovenija lani dosegla 3.8-odstotno gospodarsko rast. Objavljena ocena je potrdila naše jesenske napovedi o zmernem oživljanju gospodarske rasti. Gospodarska rast se je lani postopno umirjala od prvega do tretjega četrletja, v zadnjem četrletju, ki je sezonsko najmočnejši, pa se je gospodarska rast ponovno okrepila ter se nadaljuje v prvem četrletju 1998, ki je sezonsko najšibkejši. Dodana vrednost se je povečala v vseh dejavnostih, razen v ribištvi. Na ponudbeni strani smo imeli dinamično rast tržnih storitev, predvsem v trgovini, gostinstvu in finančnem posredništvu. Na strani povpraševanja je lani gospodarsko rast vzpodbudila zelo intenzivna izvozna dinamika, ki se ji je v četrtem kvartalu pridružila rast investicij. Visoko izvozno dinamiko je sprožila gospodarska rast v državah, glavnih trgovinskih partnericah.

V letu 1997 se je prvič po letu 1994 povečal delež predelovalnih dejavnosti v strukturi dodane vrednosti (29.2%, leta 1996 28.6%), prvič pa se je hkrati povečal tudi delež storitev pri oblikovanju dodane vrednosti (60.2%, leta 1996 59.5%).

Proizvodna struktura slovenske ekonomije v primerjavi s proizvodno strukturo držav EU izkazuje višji delež kmetijstva (EU 2.4%) in predelovalnih dejavnosti (EU 21.2%) ter nižji delež storitev (EU 66.3%). Najvišji delež storitev med državami članicami EU izkazuje Danska (69.7%), najnižji delež pa Irska (54.9%). Slovenija torej kljub povečevanju pomena storitev še vedno zaostaja za razvitimi ekonomijami, zaostanek je posebej izrazit pri tržnih storitvah, zlasti poslovnih in finančnih storitvah v tem okviru.

Po statističnih podatkih iz bilance stanja in uspeha se je v letu 1997 povečalo število gospodarskih družb s storitveno dejavnostjo glede na leto 1996 za okoli 2%, število zaposlenih pa je ostalo nespremenjeno. V okviru storitvenih dejavnosti deluje tri četrtine vseh gospodarskih družb ter dobrih 39% vseh zaposlenih. Storitvene dejavnosti skupaj so lani ponovno izkazale pozitiven rezultat poslovanja, vendar le zaradi pozitivnega izida v dejavnosti trgovine in prometa, saj je v vseh ostalih storitvenih dejavnostih čista izguba presegala čisti dobiček.

Tabela 4: Dodana vrednost po dejavnostih in BDP

	Struktura v %, tekoče cene			Realne stopnje rasti v %, cene 1992		
	1997	1998	1999	1997	1998	1999
A, Kmetijstvo, gozdarstvo, lov	3.9	3.9	3.8	0.7	3.0	2.0
B Ribištvo	0.0	0.0	0.0	-0.6	3.0	2.0
C Rudarstvo	1.0	0.9	0.9	1.8	-1.5	0.0
D Predelovalne dejavnosti	25.2	24.9	24.7	4.8	3.0	3.0
E Oskrba z elektr. energijo, plinom, vodo	2.5	2.4	2.3	6.1	0.5	1.0
F Gradbeništvo	4.8	4.9	5.1	5.6	6.5	7.0
G Trgovina, popravila motornih vozil	10.0	10.0	10.0	2.7	4.0	4.0
H Gostinstvo	2.8	2.8	2.8	3.8	5.5	5.0
I Promet. skladiščenje in zveze	6.9	7.0	7.1	4.6	5.5	5.5
J Finančno posredništvo	3.8	3.8	3.8	2.4	3.5	4.0
K Nepremičnine, najem in poslovne storitve	9.8	9.9	9.8	2.9	6.0	2.0
L Javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	5.1	5.2	5.1	4.8	5.3	2.0
M Izobraževanje	4.7	4.7	4.6	1.9	3.8	2.0
N Zdravstvo in socialno varstvo	4.6	4.6	4.5	2.1	4.1	2.0
O Druge skupne in osebne storitve	3.1	3.1	3.0	3.7	4.5	2.3
Inputirane bančne storitve (IBS)	-2.1	-2.1	-2.0	1.5	1.7	2.0
1. DODANA VREDNOST (A ... O + IBS) v osnovnih cenah						
	86.1	86.1	85.5	3.7	4.1	3.1
2. Skupaj korekcijske postavke (a - b)						
a) davki na proizvode in storitve	15.3	15.4	15.8	4.1	5.0	5.8
b) subvencije	1.4	1.5	1.3	3.7	16.7	-10.0
3. BRUTO DOMAČI PROIZVOD (3 = 1+2)	100.0	100.0	100.0	3.8	4.0	4.0
<i>Vir: SURS 1997, ZMAR ocene 1998, ciljni scenarij 1999.</i>						

V letu 1998 in 1999 predvidevamo nadaljnje povečevanje gospodarske aktivnosti v višini 4%, najvišjo dinamiko rasti ocenjujemo za dejavnost gradbeništva, gostinstva ter prometa. Ocenjena rast predelovalnih dejavnosti je nekoliko nižja od lanske (4.8%) in znaša 3% ter bo privedla do zmanjšanja deleža dejavnosti v strukturi dodane vrednosti (za 0.3 oz. 0.1 odstotne točke). Ocenjujemo, da se bo delež storitev letos ponovno povečal, tokrat za 0.3 odstotne točke (na 59.3%).

Prve ocene kažejo, da se je rast **kmetijske pridelave** v lanskem letu povečala za nadaljnjih 0.7%, kar je nekoliko manj kot smo načrtovali. Zelo dobro so obrodila žita (11.6-odstotna rast). Dobro je obrodil tudi krompir, vendar je skupni pridelek nižji (-1.7%) zaradi manj posajenih površin. Manj smo pridelali industrijskih rastlin (-7.8%) in zelenjave (-6.7%), več pa sena s travnikov in pašnikov (9.8%). Pridelek sadja z intenzivnih sadovnjakov je bil slab (-29.2%), ponovno visok pa je bil v vinogradništvu (7.7%).

Število vseh pomembnejših vrst živali je bilo lani po junijskem vzorčnem popisu osnovnih zmogljivosti kmetij glede na stanje na začetku leta v porastu: govedo (1.0%), prašiči (4.3%),

perutnina (26.6%). Zmanjšal pa se je odkup v živinoreji (-0.5%, mleko -2.8%).

Vrednost skupne blagovne menjave kmetijskih in živilskih proizvodov, merjena s tekočim tečajem USD, je v lanskem letu padla za 5.8% (izvoz -5.4%, uvoz -6.0%). Obdržala se je 45-odstotna pokritost uvoza z izvozom predhodnega leta. Letos pričakujemo povečano blagovno menjavo predvsem z državami članicami CEFTE zaradi pričetka uresničevanja dodatnega protokola k sporazumu.

V primerjavi z Evropsko unijo je raven intenzivnosti v našem kmetijstvu še vedno nizka. Eden izmed vzrokov je tudi majhnost naših družinskih kmetij in neugodna starostna struktura lastnikov. Kmetije pa se, kot je pokazal lanski vzorčni popis, počasi povečujejo - v šestih letih so se v povprečju povečale s 4.2 na 4.8 ha. V zadnjem času skuša kmetijska politika pospešiti proces povečevanja kmetij tudi z ugodnimi krediti za nakup zemlje. Novost so tudi t.i. generacijski krediti, katerih namen je hitrejši prenos gospodarjenja s starejših na mlajše in bolj izobražene člane kmečkih družin.

V **rudarstvu** se je dodana vrednost v letu 1997 povečala za 1.8%. Obseg pridobivanja energetskih surovin - pri nas je to pridobivanje premoga - se je povečal za 4.7%, pridobivanje ostalih rud in kamnin pa je upadlo za 14.3%. V letu 1997 je delež pridobivanja premoga znašal skoraj 85% celotne dejavnosti rudarstva. Proizvodnja lignita je dosegla 4142 tisoč ton in se je glede na leto 1996 povečala za 5.2%, proizvodnja rjavega premoga pa je znašala 811 tisoč ton, kar je 2.3% manj kot leto prej. Uvoženih 300 tisoč ton za potrebe Termoelektrarne - toplarne Ljubljana je pokrilo dobro četrtino domače porabe rjavega premoga.

V letu 1996 se je neto izguba v slovenskem rudarstvu močno povečala in dosegla 5114 milijonov SIT, lani pa se je realno znižala za 44% in dosegla 3129 milijonov SIT. Premogovništvo je leto 1997 zaključilo s 3367 milijonov SIT neto izgube, neenergetski del rudarstva pa z 237 milijoni neto dobička.

V skladu z gibanji v premogovništvu, ki jih predvideva energetska bilanca RS za leto 1998 (vsaj 3.4-odstotno znižanje odkopa lignita in 2.3-odstotno povečanje odkopa rjavega premoga) in ob predpostavki ublažitve negativnega trenda proizvodnje neenergetskega dela rudarstva ocenjujemo, da se bo dodana vrednost dejavnosti rudarstva v letu 1998 znižala za 1.5%, v prihodnjih nekaj letih pa ne predvidevamo spreminjanja obsega proizvodnje oz. dodane vrednosti.

V letu 1997 se je dodana vrednost v **predelovalnih dejavnostih** na osnovi metode četrletnega ocenjevanja povečala za 4.8%, kar je v pretežni meri povezano z visoko realno rastjo izvoza blaga. Največja rast je bila zabeležena v zadnjem kvartalu (6.8%), čeprav so bile tudi v prejšnjih treh zabeležene pozitivne stopnje rasti (2.1%, 6.1% in 3.8%).

V korist visoki rasti dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih govorijo tudi poslovni rezultati gospodarskih družb iz leta 1997. Skupni poslovni rezultat področja predelovalnih dejavnosti je bil v letu 1997 pozitiven, čista izguba poslovnega leta se je realno zmanjšala (za 31.7%) ob hkratnem realnem povečanju (za 47.7%) čistega dobička poslovnega leta. Čisti dobiček poslovnega leta je v letu 1997 za 2 milijardi presegal čisto izgubo, v letu 1996 pa je čista izguba za skoraj 46 milijard SIT presegala dobiček. Lani je bilo tudi pri izvoznikih v okviru predelovalnih dejavnosti zabeleženo izboljšanje poslovnega rezultata, saj je čisti dobiček presegel čisto izgubo za dobrih 6 milijard SIT (v letu 1996 38 milijard neto izgube). Dejavnosti petih podpodročij (proizvodnja tekstilij, usnjenih oblačil, tekstilnih in krznenih

izdelkov; proizvodnja usnja, obutve in usnjenih izdelkov, razen oblačil; proizvodnja kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken; proizvodnja strojev in naprav ter proizvodnja vozil in plovil), ki so lani v povprečju ustvarile na tujih trgih dobri dve tretjini poslovnih prihodkov, so ustvarile polovico vseh prihodkov od izvoza blaga in storitev v predelovalnih dejavnostih. Omenjenih pet podpodročij je hkrati ustvarilo skoraj tretjino čiste izgube ter skoraj dve petini čistega dobička predelovalnih dejavnosti. Skoraj dve petini čiste izgube so ustvarili v proizvodnji kovin in kovinskih izdelkov, petina čistega dobička pa je bila ustvarjena v proizvodnji kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vlaken.

V letu 1997 se je obseg proizvodnje predelovalnih dejavnosti povečal za skromnih 0.2% (v predhodnem letu za 0.9%), kar je bistveno manj od rasti dodane vrednosti. Velika razlika med rastjo dodane vrednosti in rastjo obsega proizvodnje v predelovalnih dejavnostih kaže na omejeno uporabnost kazalca fizičnega obsega proizvodnje pri ocenjevanju rasti dodane vrednosti (problemi izkazovanja kakovostnih premikov). Očitno pa stagnacija obsega proizvodnje v predelovalnih dejavnostih ni pomenila tudi istočasnega zastoja v rasti dodane vrednosti. Zaposlenost v predelovalnih dejavnostih se je lani zmanjšala za 3.2%, kar je tudi eden od glavnih razlogov za povečanje produktivnosti dela.

Podatki o proizvodnji po namenskih skupinah za lansko leto izkazujejo največjo rast proizvodnje blaga za široko porabo (za 13.3%); kar za 40.1% se je povečal obseg proizvodnje trajnega blaga in za 5.7% obseg proizvodnje netrajnega blaga za široko porabo. Obseg proizvodnje reprodukcijskega materiala se je zmanjšal za 3.2%; energentov in surovin za skorajda enak odstotek. Proizvajalci investicijskih sredstev so lani najbolj zmanjšali obseg proizvodnje (kar za 24.5%), s čimer lahko tudi deloma pojasnimo skromno rast fizičnega obsega proizvodnje predelovalnih dejavnosti v letu 1997.

Proizvodnja v predelovalnih dejavnostih letos trendno narašča. Trend neprekinjeno raste od lanskega aprila, letos pa se je še okrepil. V prvih štirih mesecih letos se je obseg proizvodnje na letni ravni povečal za 5.6%, v primerjavi s povprečjem lanskega leta pa za 1.7%.

Kvalitativna anketa o poslovnih tendencah v predelovalnih dejavnostih v letošnjem letu vseskozi izkazuje zmerni optimizem, ki se zrcali v sestavljenem kazalcu zaupanja (proizvodna pričakovanja, skupna naročila in zaloge). Optimizem izhaja iz rasti tujih naročil. Majska anketa o poslovnih tendencah v predelovalnih dejavnostih je pokazala, da se je sestavljeni kazalec zaupanja (proizvodna pričakovanja, skupna naročila in zaloge) nekoliko izboljšal v primerjavi s preteklim mesecem. Kazalec zaupanja je porasel zaradi višje ravni skupnih naročil (predvsem tujih) in padca ravni zalog končnih izdelkov. Proizvodna pričakovanja so bila nekoliko manj ugodna kot so bila v aprilu. Proizvodna pričakovanja so zlasti slabo ocenili v malih podjetjih, kjer v naslednjih 3-4 mesecih pričakujejo tudi manjša tuja naročila kot v celotnih predelovalnih dejavnostih. Precej bolj ugodna so pričakovanja v srednje velikih podjetjih, kjer so anketirani direktorji bolje ocenili proizvodnjo za naslednja dva meseca kot v celotnih predelovalnih dejavnostih. Odvisnost slovenske predelovalne industrije od konjunkturalnih gibanj v EU je pomembna tudi za oceno rasti dodane vrednosti. Na osnovi podatkov OECD o rasti industrijske proizvodnje v državah, ki so naše najpomembnejše trgovinske partnerice, lahko pričakujemo ugodne razmere na teh trgih. V Nemčiji in Avstriji v letošnjem letu pričakujejo 4-odstotno rast industrijske proizvodnje, ki naj bi se v naslednjem letu nekoliko zmanjšala (3.4%). Tudi v Italiji in Franciji pričakujejo letos rast proizvodnje (2.6% in 3.7%), ki naj bi se v Italiji v prihodnjem letu še povečala (na 3.0%), v Franciji pa nekoliko zmanjšala (na 3.2%). Uvoz blaga in storitev držav EU naj bi se v letu 1998 realno povečal za 7.1%, v prihodnjem pa za 6.6% (OECD, 1997).

Za leto 1998 ocenjujemo, da bo v predelovalnih dejavnostih dodana vrednost porasla za približno 3%, v naslednjem letu pa še za nadaljnjih 3%. Predvidena rast bo uresničena, če bodo razmere na domačem in tujih trgih ugodne.

V letu 1997 je po evidenci SURS vrednost opravljenih del v **gradbeništvu** glede na predhodno leto realno upadla za 6.3%. Statistika pri oblikovanju omenjene evidence zajame vzorec okrog 10% dejansko delujočih podjetij v dejavnosti gradbeništva, ne zajame pa aktivnosti vse bolj pomembnih malih podjetij in fizičnih oseb. Prav tako iz evidence izpadejo podjetja, ki se ukvarjajo z gradbeno dejavnostjo, vendar niso registrirana v okviru dejavnosti gradbeništva. Na razkorak med tekočo evidenco in dejanskim dogajanjem v dejavnosti nam kaže ocena rasti dodane vrednosti za lansko leto v višini 5.6%.

Po tem ko so leta 1995 podjetja iz gradbene dejavnosti ustvarila kar 15%, leta 1996 pa 1% skupne neto izgube vseh gospodarskih družb, so lani izboljšala svoj poslovni rezultat in izkazala neto dobiček v višini 3.4 milijonov SIT. Na ugodna gibanja kažejo tudi podatki o povečevanju števila zaposlenih, predvsem na račun večjega zaposlovanja pri obrtnikih in samostojnih podjetnikih. Po podatkih za vse zaposlene in samozaposlene je januarja letos na področju gradbeništva delovalo 4.3% več delavcev kot januarja lani.

Vrednost opravljenih del na gradbenih objektih v tujini se zmanjšuje že od leta 1993 in je lani po oceni dosegla le četrtno vrednosti iz leta 1993. Statistično poročilo Federacije evropske gradbene industrije za letos predvideva rast gradbene dejavnosti za 0.7%, vendar predvsem na račun ugodnih trendov v Veliki Britaniji, Italiji in Španiji. Gradbena dejavnost v Nemčiji, kjer smo lani opravili 26% vse vrednosti del pa naj bi še naprej upadala, letos za 1.4%. Bistvenega povečanja del na tujih trgih v kratkem ne moremo pričakovati, gradbeno dejavnost doma pa bo še vnaprej zaposlovala nadaljnja izgradnja cestne infrastrukture in številne obnove, a na močnejše povečanje novogradenj ni računati. V letošnjem ter prihodnjem letu naj bi dodana vrednost dejavnosti porasla za nadaljnjih 6.5 oz. 7%. Gradbeništvo bi tako letos za 1 odstotno točko povečalo svoj delež pri ustvarjanju bruto domačega proizvoda, ta bi znašal 4.9%, oz. 5.1% v prihodnjem letu. To pa je precej manj od pomena te dejavnosti v državah EU, kjer gradbeniki ustvarijo kar desetino bruto domačega proizvoda.

Oskrba z električno energijo, plinom in vodo je v letu 1997 zabeležila 6.1-odstotno rast dodane vrednosti. Obseg oskrbe z električno energijo se je povečal za 8.2% ter proizvodnja in distribucija plina za 9.1%, znižali pa sta se proizvodnja in distribucija toplote, za 5.4% ter zbiranje, čiščenje in distribucija vode, po naši oceni za 2.5%. Oskrba z električno energijo ima med naštetimi dejavnostmi največjo težo in ustvari prek 80% dodane vrednosti. Skupna proizvodnja električne energije (neponderirana, merjena v GWh, kot jo spremljamo pri fizični bilanci proizvodnje in porabe elektrike) se je v letu 1997 v primerjavi z letom prej povečala za 2.7%, struktura proizvodnje pa se je premaknila v prid še večjega deleža termoelektrarn, saj je proizvodnja nuklearke narasla za 9.8%, proizvodnja klasičnih termoelektrarn za 12.0%, medtem ko se je proizvodnja hidroelektrarn znižala za 16.1%. Le polovica celotne proizvodnje električne energije jedrske elektrarne v Krškem je namenjena domači porabi, druga polovica pa zaradi skupnih vlaganj pripada Hrvaški. Tako opredeljena proizvodnja je v letu 1997 porasla le za 1.1%. Poraba električne energije v Sloveniji se je lani povečala za 3.5%. Neto uvoz električne energije (neupoštevaje mednarodne izmenjave na osnovi skupnih vlaganj) se je zato povečal za 37.1% in je pokril 6.9-odstotkov porabe elektrike.

Slovenska proizvodnja električne energije znaša 0.53% proizvodnje elektrike v EU, z okoli 6200 kWh na prebivalca pa je praktično izenačena s povprečno relativno proizvodnjo na prebivalca v EU. Tudi od povprečne strukture proizvodnje elektrike v EU slovenska ne odstopa mnogo (imamo malo večji delež proizvodnje hidroelektrarn). Razmerje med proizvodnjo hidroelektrarn, jedrskih elektrarn in klasičnih termoelektrarn je v EU 14 : 36 : 50, v Sloveniji pa 25 : 39 : 37 oziroma 31 : 24 : 45, če upoštevamo pri slovenski proizvodnji le polovico proizvodnje jedrske elektrarne v Krškem. Naša struktura proizvodnje električne energije je še najbolj podobna španski (20 : 29 : 51).

V letu 1997 je dejavnost oskrbe z elektriko, plinom in vodo zabeležila 22,338 milijonov SIT neto izgube, kar je realno za 4% več kot leto poprej. Večina izgube pripada dejavnosti oskrbe z električno energijo. V skladu z izhodišči energetske bilance za leto 1998 ocenjujemo, da bo proizvodnja električne energije v letu 1998 približno enaka lanski (0.1-odstotna rast). Struktura pa se, kot kažejo tudi tekoči štirimesečni podatki, letos še ne bo gibala v smeri višjega deleža proizvodnje hidroelektrarn (kot predvideva energetska bilanca), ker še vedno kasni obnova večjega števila teh elektrarn. Ob predvidenem povečanju obsega proizvodnje in distribucije toplote za 4.5% ter 1.3-odstotne rasti oskrbe s plinom ocenjujemo, da bo rast dodane vrednosti oskrbe z električno energijo, plinom in vodo v letu 1998 dosegla 0.5%, v prihodnjih letih pa naj bi znašala okoli 1.0% letno.

Dejavnost **prometa, skladiščenja in zvez** je v letu 1997 povečala obseg proizvodnje za 4.6%. K tej relativno ugodni rasti je precej pripomoglo povečanje pristaniškega blagovnega prometa ob koncu leta, kar je spodbudilo tudi višjo rast železniškega in cestnega blagovnega prometa. Pretovor blaga v pristaniščih se je tako v letu 1997 v primerjavi z letom 1996 povečal za 11.5%, blagovni prevozi po železnici (neto tonski km) pa za 11.9%. Rast teh dveh dejavnosti je preseгла rast tradicionalno hitro razvijajoče se telekomunikacijske dejavnosti, ki jo glede na povečanje števila telefonskih naročnikov v letu 1997 ocenjujemo na 8.5-odstotno. Letališki promet se je povečal za 7.1%, turistično posredovanje za 5.3%, prekladalne storitve v vseh prometnih dejavnostih ter cestni blagovni prevozi (brez samostojnih prevoznikov) pa za 4.1%. Poštna dejavnost se je okrepila za 4.0%. Nižje stopnje rasti in celo upadanje so v letu 1997 zabeležile dejavnosti potniških prevozov. Zračni potniški promet se je povečal za 3.4%, železniški za 0.8%, upadla pa sta mestni potniški promet (za 0.4%) ter cestni potniški promet (brez samostojnih prevoznikov) za 6.5%.

Rezultat poslovanja prometa, skladiščenja in zvez se je v letu 1997 močno izboljšal. Dejavnost je v letu 1996 ustvarila 3,142 milijonov SIT neto dobička, v letu 1997 pa kar 11,113 milijonov SIT (realno povečanje za 224%). V kopenskem prometu se je neto izguba zmanjšala s 4,416 milijonov SIT na 2,468 milijonov SIT. Po 1,562 milijonov SIT izgube v letu 1996 so lani v zračnem prometu zabeležili 214 milijonov SIT neto dobička. Dobiček pomožnih prometnih dejavnosti je realno upadel za četrtno, a je še vedno znašal 4,716 milijonov SIT. Poštna in telekomunikacijska dejavnost je v okviru vseh prometnih poslovala najbolje; 8,639 milijonov SIT dobička v letu 1997 pa pomeni 2.4-kratno realno povečanje glede na leto 1996.

Ocenjujemo, da se bo rast dejavnosti prometa, skladiščenja in zvez nadaljevala tudi letos in v prihodnjih nekaj letih s povprečno letno stopnjo 5.5%. Optimizem za povečanje ocenjene stopnje rasti glede na lansko je osnovan na zelo obetavnih rezultatih v dejavnostih pristaniškega, železniškega in cestnega blagovnega prometa ter prekladalnih storitev v začetku letošnjega leta.

Dejavnost **trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe** je v letu 1997 zabeležila 2.7-odstotno rast dodane vrednosti. Po podatkih SURS se je prihodek v trgovini na drobno in prodaji motornih vozil realno povečal za 1.5%. Najbolj je porasel pri prodaji neživil (realno za 5.4%), prodaji živil, pijač in tobaka je (realno za 3.9%) in motornih goriv (realno za 1.3%). 5.5-odstotni realni upad prihodka je bil zabeležen pri prodaji in popravilih motornih vozil. Prihodek se je realno najbolj povečal v malih podjetjih (za 11.2%) v velikih komaj opazno (za 0.7%), za 3.9% pa je bil nižji v srednje velikih podjetjih.

Iz podatkov bilance uspeha in bilance stanja je razvidno, da so gospodarske družbe s področja trgovine v letu 1997 ustvarile neto dobiček v višini 22,036 milijonov SIT, ki je realno porasel kar za 20.6%. Največja razlika med čistim dobičkom in čisto izgubo (11,184 milijonov SIT) je bila zabeležena na podpodročju posredništva in trgovine na debelo in je za skoraj dvakrat večja kot v predhodnem letu. Realno za 60.3% se je neto dobiček zmanjšal na podpodročju trgovine na drobno in popravil izdelkov široke porabe.

Predhodni podatki SURS o prihodkih v trgovini na drobno in prodaji motornih vozil za prva dva meseca letos kažejo realni 6.3-odstotni porast glede na enako obdobje lani. Prihodek v skupini neživil je realno večji za 21.7%, v prodaji živil, pijač in tobačnih izdelkov je realno porasel za 10% in v skupini motornih vozil za 4.6%. Kar za realno 23.6% je upadel prihodek pri prodaji motornih goriv, ki naj bi bil v veliki meri posledica zmanjšane prodaje ob meji z Italijo.

Ocenjujemo, da bo dejavnost trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke potrošnje v letošnjem in prihodnjem letu dosegla nadaljnjo 4-odstotno rast.

Dodana vrednost **gostinstva** v letu 1997 je realno porasla za 3.8%. Število prenočitev v primerjavi s predhodnim letom se je povečalo za 9.5%, k čemur so prispevali predvsem tuji gostje (njihove prenočitve so porasle kar za 20.7%), domači gostje pa so ustvarili za 0.7% več prenočitev kot v letu 1996. Skupno število turistov je bilo večje za 10%, tujih za 17.1%, domačih za 2.8%. Delež tujih turistov v skupnem številu narašča, v letu 1997 je znašal 53.4% (pred dvema letoma 46.4%), skladno s tem pa se povečuje tudi delež njihovih prenočitev (48.2% med vsemi v letu 1997, leta 1995 pa 41.4%).

Devizni prilivi od turizma so v letu 1997 znašali 1,188 milijonov USD in predstavljajo 58.1% vseh deviznih prejemkov od storitev (povprečje EU znaša 24.1%, pri čemer so razlike med posameznimi državami zelo velike; deleži se gibljejo med 17.5% v Belgiji in Luksemburgu in 63.5% v Španiji). Devizni prejemki od turizma so nominalno sicer za 3.4% nižji kot v letu 1996, ob izločitvi medvalutnih sprememb pa izkazujejo 6.2-odstotno realno rast. Občutno (realno za 32.6%) so porasla nakazila turističnim podjetjem, realno za 8.6% je bil višji odkup gotovine v menjalnicah. Najbolj je upadla prodaja blaga tujcem v prostocarinskih prodajalnah (realno za 10.8%).

Gospodarske družbe s področja gostinstva so v letu 1997 izboljšale svoje poslovanje v primerjavi z letom 1996. Čista izguba še vedno za 693 milijonov SIT presega čisti dobiček, vendar je neto izguba realno za 79.3% manjša kot v letu 1996. Število gospodarskih družb je naraslo za 6%, število zaposlenih pa za 4.4%.

V prvih štirih mesecih letos je skupno število prenočitev za 1.3% nižje kot v enakem obdobju lani. Domači turisti so ustvarili za 0.6% manj prenočitev, tujci pa za 2% manj. Tudi število turistov je bilo manjše za 1%, domačih za 1.1%, tujih za 0.9%. K temu je prispevalo

predvsem slabši obisk turistov v marcu, ža v aprilu pa so bili zabeleženi bistveno boljši rezultati.

V prvih treh mesecih letos so devizni prejemki od turizma znašali 242 milijonov USD in bili realno za 2.5% nižji kot v lanskem primerljivem obdobju (nominalno nižji za 8.9%). Tudi letos naraščajo nakazila turističnim podjetjem, ki so realno za 26.9% večja kot v primerljivem lanskem obdobju, kar kaže, da se vedno več tujcev odloča za organizirano letovanje v naši državi. Realno za 13.7% so se povečali prejemki igralnic. Največje zmanjšanje (realno za 32%) je zabeleženo pri prodaji v prostocarinskih prodajalnah, kar je v veliki meri posledica lani spomladi uvedenih ukrepov Avstrije (omejen nakup tobaknih izdelkov v tujini) in Italije (nižje cene bencina v italijanskih obmejnih pokrajinah, s čimer se je posredno zmanjšal tudi promet v slovenskih prostocarinskih prodajalnah).

Kljub neugodnim rezultatom v začetku leta ocenjujemo, da bo tudi letošnja turistična sezona uspešna, saj se več kot polovica prenočitev in skoraj polovica deviznega priliva od turizma v naši državi ustvari v obdobju od maja do septembra. Dejavnost gostinstva naj bi letos dosegla 5.5-odstotno rast, podobno (okoli 5-odstotno) pa tudi v prihodnjem letu.

5.2 OBLIKOVANJE IN PORABA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA- Izvozno spodbujana rast in pozitivni premiki v stroškovni strukturi

Gospodarska rast v letu 1997 je znašala 3.8%, kar je nekoliko nad našimi jesenskimi pričakovanji. Na višjo doseženo realno rast od jeseni ocenjene so vplivala predvsem ugodnejša izvozna gibanja konec lanskega leta. Realno povečanje izvoza blaga in storitev je v lanskem letu znašalo 9.9%, pri pripravi jesenske analize smo predvidevali 7.5-odstotno rast. V skupnem izvozu blaga in storitev (brez potovanj) v lanskem letu so kar 90% vrednosti predstavljali industrijski proizvodi. S prodajo na tujih trgih je predelovalna dejavnost dosegla več kot polovico prihodkov od prodaje, posamezna njena podpodročja celo več kot dve tretjini (proizvodnja usnja in usnjenih izdelkov, proizvodnja kemikalij in kemičnih izdelkov, proizvodnja strojev in naprav, proizvodnja vozil in plovil).

Tabela 5: Rast komponent povpraševanja, v %

	1996	1997	1998	1999
Skupno agregatno povpraševanje	3.0	5.4	4.4	4.2
v tem:				
Tuje povpraševanje (izvoz)	2.5	9.9	5.3	5.5
Domače povpraševanje	3.2	4.1	4.2	3.8
- reprodukcijsko	2.9	3.7	4.1	3.1
- končna potrošnja	2.5	3.5	3.6	4.1
- investicijsko	6.9	8.7	6.5	6.5
<i>Vir: SURS 1996, Ocene nacionalnih računov ZMAR 1997-1999.</i>				

Glavni dejavnik gospodarske rasti v letu 1997 je bil **izvoz**, naraščanje domačega povpraševanja je bilo (z izjemo investicijskega povpraševanja in potrošnje države) precej bolj umirjeno. Glede na napovedi o letošnji rasti uvoza pri naših najpomembnejših partnericah

(Nemčija 5.5%, Avstrija 5.7%, Italija 6.9%, Francija 5.2%), ocenjujemo, da se bo tudi letos izvoz realno povečal (za 5.3%).

Med komponentami domačega povpraševanja je lani najhitreje naraščalo **investicijsko povpraševanje**, nekoliko bolj umirjeno rast investicijskega povpraševanja naj bi zadržali tudi v letošnjem letu. V letu 1997 se je že peto leto zapored nadaljevala krepitev investicijske potrošnje. Delež investicij v osnovna sredstva v bruto domačem proizvodu se je lani glede na leto poprej, povečal za 1.2 odstotni točki in je dosegel 23.7% bruto domačega proizvoda. Nominalno so se investicije v osnovna sredstva v letu 1997 povečale za 20.2%, živahna rast je bila dosežena tako pri investicijah v stroje in opremo kot tudi pri investicijah v gradbene objekte. Ker se je hkrati zaradi hitre rasti tujega povpraševanja precej znižal delež investicij v zaloge, se je delež bruto investicij v bruto domačem proizvodu povečal le za 0.6 odstotne točke. Letos naj bi investicije v stalna sredstva realno porasle za 6.5%, njihov delež v bruto domačem proizvodu naj bi se povečal na 24.4%.

Tabela 6: Izdatkovna struktura bruto domačega proizvoda, v %

	Struktura			
	1996	1997	1998	1999
BRUTO DOMAČI PROIZVOD	100.0	100.0	100.0	100.0
Blagovni in storitveni saldo s tujino (izvoz-uvoz)	-0.9	-1.0	-1.7	-1.9
Končna potrošnja in bruto investicije	100.9	101.0	101.7	101.9
- Zasebna potrošnja	57.3	56.5	56.0	56.3
- Državna potrošnja	20.1	20.4	20.5	20.2
- Investicije v osnovna sredstva	22.5	23.7	24.4	24.6
- Spremembe zalog	0.9	0.3	0.7	0.8
<i>Vir: SURS 1996, Ocene nacionalnih računov ZMAR 1997-1999.</i>				

Od agregatov končne potrošnje je že lani z nadpovprečnim realnim porastom (5.8%) izstopala **potrošnja države**. Iz sektorskega prikaza računov ustvarjanja, delitve in uporabe dohodka (glej srednja matrika SAM 1997 v prilogi) je razvidno, da bruto razpoložljivi dohodek sektoja države v letu 1997 ni zadoščal niti za pokritje izdatkov države za končno potrošnjo, bruto investicije sektorja pa so se v celoti financirale z zadolževanjem. Letos je glede na sprejeti proračun predvidena nekoliko nižja rast potrošnje države (4.6%), ki pa je še vedno znatno nad realnimi letnimi porasti drugih držav EU v zadnjih letih (2-3%). Pri tem ne gre prezreti, da primerjave z državami EU že za leto 1995 (zadnji razpoložljivi strukturni podatki za vse države EU) kažejo, da v Sloveniji dosežena udeležba netržnih storitev v skupni dodani vrednosti presega povprečje EU. Delež dodane vrednosti, ustvarjene z netržnimi storitvami v skupni dodani vrednosti vseh dejavnosti izraženi v tekočih cenah, je v EU omenjenega leta znašal 14.8%, v Sloveniji pa 16.9%. Višji delež od Slovenije so od držav EU dosegle le skandinavske države (Danska, Finska, Švedska) in Francija; precej manjši delež so dosegli na Nizozemskem (10.7%), v Luksemburgu (12.3%), v Veliki Britaniji (12.7%), Italiji (13.0%), Nemčiji (13.4%) in Belgiji (13.9%).

Rast **povpraševanja rezidentnih gospodinjstev** po proizvodih in storitvah končne potrošnje je v letu 1997 zaostajala za rastjo ustvarjenega bruto domačega proizvoda. Ob trdnih normativnih okvirih dohodkovne politike tudi letos pričakujemo bolj umirjeno rast

nacionalnih izdatkov rezidentnih gospodinjstev (realno za 3.2%).

Končna potrošnja skupaj z bruto investicijami že od leta 1995 presega ustvarjeni BDP. Primanjkljaj v menjavi blaga in storitev s tujino je lani znašal 1.0% BDP, letos naj bi se še rahlo povečal (na 1.7% BDP). Zaradi pozitivnega salda faktorskih dohodkov in tekočih transferjev je bil lani saldo tekočih transakcij s tujino še pozitiven (v višini 0.2% BDP).

Pozitivni premiki so bili v preteklih dveh letih doseženi v **stroškovni strukturi** bruto domačega proizvoda. Zaradi znižanja stopnje obveznega prispevka delodajalcev za socialno varnost zaposlenih in zaradi zaostajanja nominalne rasti skupne mase bruto plač ter drugih stroškov dela za nominalno rastjo BDP, se je delež skupnih stroškov dela (sredstev za zaposlene) v BDP bistveno znižal (od 57.2% v letu 1995 na 53.5% v letu 1997). Ob zmanjševanju carin in uvoznih dajatev (od 3.5% v letu 1995 na 2.0% BDP v letu 1997) se je znižal delež davkov na proizvode in storitve (od 16.6% v letu 1995 na 15.3% v letu 1997). V drugi polovici leta 1996 uvedeni davek na izplačane plače po metodologiji nacionalnih računov SNA ni element sredstev zaposlenih, ampak se vključuje med druge davke na proizvodnjo. Učinek sprejete politike prestrukturiranja davčnih virov v korist razbremenjevanja stroškov dela se tako kaže v porastu deleža drugih davkov na proizvodnjo. Zaradi zaostajanja dinamike stroškov dela za dinamiko rasti BDP in zaradi zmanjševanja carin in uvoznih dajatev se je v zadnjih dveh letih v primarni delitvi BDP postopoma izboljševal položaj lastnikov kapitala. Delež bruto poslovnega presežka kot dohodka lastnikov kapitala in organizatorjev proizvodnje iz primarne delitve BDP se je povečal od 17.1% leta 1995 na 20.9% leta 1997.

Tabela 7: Oblikovanje in delitev bruto nacionalnega razpoložljivega dohodka, v%

	Struktura			
	1996	1997	1998	1999
BRUTO DOMAČI PROIZVOD	100.0	100.0	100.0	100.0
Saldo faktorskih dohodkov	0.8	0.7	0.7	0.7
BRUTO NACIONALNI DOHODEK	100.8	100.7	100.7	100.7
Saldo tekočih transferov	0.4	0.5	0.6	0.5
BRUTO NAC. RAZPOL. DOHODEK	101.2	101.2	101.3	101.2
Končna potrošnja	77.5	76.9	76.5	76.5
BRUTO VARČEVANJE	23.7	24.2	24.7	24.7
Saldo tekočih transakcij s tujino	0.3	0.2	-0.4	-0.7
BRUTO INVESTICIJE	23.4	24.0	25.1	25.4
v tem: investicije v osnovna sredstva	22.5	23.7	24.4	24.6
NETO INVESTICIJE	5.4	6.1	7.1	7.6

Vir: SURS, BS, Ocene nacionalnih računov ZMAR.

Bruto nacionalno varčevanje se je v letu 1997 povečalo na 24.2% BDP (leta 1996 je znašalo 23.7% BDP), dosežena raven je lani zadoščala za pokritje domačih investicij. Delež te ključne makroekonomske kategorije v BDP, ki je predpogoj za investicije in nadaljnjo gospodarsko rast, naj bi se v letu 1998 še povečal in znašal 24.7% BDP. Dosežena raven nacionalnega varčevanja letos ne bo zadoščala za financiranje domačih investicij, zato se bo

primanjkljaj financiral z zadolževanjem v tujini (negativen saldo tekočih transakcij s tujino v višini 0.4% BDP oz. 80 milijonov USD).

V letu 1997 so sredstva zaposlenih zmanjšala svoj delež porabe BDP za 1.3 odstotne točke. To je bilo doseženo z dobro zastavljeno dohodkovno politiko, saj so sredstva bruto plač in prejemkov zmanjšala svoj delež za okoli pol odstotne točke. Znižal se je tudi delež prispevkov delodajalcev kot posledica zmanjšanja stopenj v sredini leta 1996, kar je vplivalo na nižjo raven sredstev zbranih iz tega prispevka tudi v letu 1997.

V letu 1998 se bo tendenca zniževanja deleža sredstev zaposlenih še nadaljevala, saj se dohodkovna politika iz leta 1997 nadaljuje. Delež bruto plač in prejemkov se bo zaradi predvidene počasnejše rasti bruto plač zmanjšal za skoraj eno odstotno točko. Ocenjujemo, da bo v letu 1998 bruto plača na zaposlenega realno porasla za okoli 2.5% glede na lani in tako zaostajala za rastjo produktivnosti dela za eno odstotno točko. Ob ocenjeni 0.5-odstotni rasti zaposlenosti bo masa bruto plač realno porasla za 3%. Masa drugih prejemkov bo predvidoma rasla še počasneje. Prispevne stopnje se v letu 1998 ne bodo spreminjale in se bo zato delež prispevkov, ki jih plačujejo delodajalci le rahlo zmanjšal, saj sledi rasti mase bruto plač.

Tabela 8: Stroškovna struktura bruto domačega proizvoda, v %

	1996	1997	1998	1999
1. SREDSTVA ZA ZAPOSLENE (1= 1a+1b)	54.8	53.5	52.9	52.4
1a plače in prejemki	47.6	47.1	46.6	46.2
1b delodajalčevi soc. Prispevki	7.3	6.3	6.3	6.2
2. NETO DAVKI NA PROIZVODNJO IN UVOZ	15.3	14.9	14.8	15.5
3. BRUTO POSLOVNI PRESEŽEK (3 = 3a+3b)	19.0	20.9	21.5	21.4
3a poraba stalnega kapitala	16.3	16.2	16.2	16.0
3b neto poslovni presežek	2.8	4.8	5.3	5.4
4. BRUTO RAZNOVRSTNI DOHODEK (4= 4a+4b)	10.8	10.7	10.8	10.7
4a poraba stalnega kapitala	1.8	1.8	1.8	1.8
4b neto raznovrstni dohodek	9.0	8.9	9.0	8.9
5. BRUTO DOMAČI PROIZVOD (5= 1+2+3+4)	100.0	100.0	100.0	100.0
<i>Vir: SURS 1996-1997, ZMAR ocena 1998, ciljni scenarij 1999.</i>				

V letu 1999 bo potrebno doseči nov dogovor o sistemu usklajevanja plač z rastjo cen. Sredi leta je predvidena uvedba davka na dodano vrednost in treba se bo dogovoriti o ustreznih mehanizmih tako v dohodkovni kot v fiskalni politiki, ki bodo preprečili večja nihanja kupne moči plač in drugih prejemkov prebivalstva. Z ustreznimi ukrepi naj bi bruto plača na zaposlenega dosegla 2.3-odstotno realno rast in zaostala za rastjo produktivnosti dela za eno odstotno točko. Masa bruto plač bi ob 0.7-odstotni rasti zaposlenosti dosegla 3-odstotno realno rast. Tako bi se delež bruto plač in prejemkov zmanjšal še za okoli eno odstotno točko. Tudi v letu 1999 ni predvideno spreminjanje prispevnih stopenj. Delež prispevkov, ki jih plačujejo delodajalci, naj bi se rahlo zmanjšal.

5.3 EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO

5.3.1 MEDNARODNA KONKURENČNOST - Rahlo poslabšanje konkurenčnosti v letu 1997, podobne napovedi tudi za letos

Po izboljšanju v letu 1996 se je cenovna in stroškovna konkurenčnost slovenskih predelovalnih dejavnosti v letu 1997 na domačem in tujih trgih nekoliko poslabšala. Ker se je ob sicer upočasnjeni realni rasti stroškov dela na zaposlenega (od 4% v letu 1996 na 2.7% v letu 1997) upočasnila tudi rast produktivnosti dela (od 6.7% na 4.5%), rast domače inflacije pa je bila v primerjavi z rastjo nominalnega efektivnega tečaja hitrejša (za 2.3%), so stroški dela na enoto proizvoda, izraženi v košari valut, porasli za 0.5%. Ker so po dosegljivih ocenah stroški dela na enoto proizvoda pri pomembnejših trgovinskih partnerjih v letu 1997 padli, je bila rast relativnih stroškov dela na enoto proizvoda okoli 1%.

Zaradi krepitve USD na mednarodnih valutnih trgih je tolar do košare valut v letu 1997 realno apreciral le za 0.5% (merjeno z relativno inflacijo). Ob 9.8-odstotni realni deprecijaciji do USD se je tolar do valut pomembnejših trgovinskih partnerjev iz EU zaradi visokih presežkov deviz na deviznem trgu realno okrepil za 3.2% (do DEM za 4.6%). Še trdnejše kot tolar so bile v letu 1997 valute držav CEFTA. Konkurenčnost slovenskih predelovalnih dejavnosti pa se je po podatkih za devet mesecev leta 1997 v primerjavi s povprečjem držav CEFTA kljub temu rahlo poslabšala. Padec relativne produktivnosti dela je bil zaradi stagnacije proizvodnje v slovenskih predelovalnih dejavnostih tolikšen, da so relativni stroški dela na enoto proizvoda rahlo porasli (za 0.7%) - kljub relativno ugodnejšem tečaju (USD) in padcu relativnih plač v slovenskih predelovalnih dejavnostih.

V prvem četrtletju letos se je mednarodna konkurenčnost slovenskih predelovalnih dejavnosti poslabšala. Produktivnost dela je sicer porastla (marca je bila po desezoniranih podatkih za 1.7% višja kot decembra), a v premajhni meri, da bi bili nevtralizirani učinki istočasne realne rasti stroškov dela na zaposlenega (2.5%) in apreciacije tolarja (2%). Stroški dela na enoto proizvoda v košari valut so bili zato marca v primerjavi z lanskim decembrom višji (za 3%). Kljub neugodnim trendom na začetku leta 1998 je bila konkurenčnost slovenskih predelovalnih dejavnosti v prvem četrtletju leta 1998 boljša kot v prvem četrtletju leta 1997. Izboljšanje je bilo posledica visoke medletne rasti produktivnosti dela (po desezoniranih podatkih za 7.6%). Stroški dela na enoto proizvoda so se zato znižali (za 1.8%) kljub istočasnemu povečanju realnih stroškov dela na delavca in okrepitvi tolarja. Po aprilski 1.2-odstotni apreciaciji je bil tolar do košare valut v primerjavi z lanskim decembrom za 4.3% krepkejši, v primerjavi z lanskim aprilom pa za 3.4%. Medletna apreciacija tolarja je bila v prvih štirih mesecih 2.3-odstotna.

Ob predpostavljene skladnejšem gibanju nominalnega efektivnega tečaja z relativno inflacijo do konca leta (zaradi intervencije Banke Slovenije na deviznem trgu konec maja je porasel tečaj DEM) bo apreciacija tolarja v letu 1998 med 2- do 2.5-odstotna. Realna rast stroškov dela na zaposlenega bo po oceni 2.8-odstotna, če bo ob nespremenjeni davčni obremenitvi letošnja realna rast plač enaka lanski (2.4%), rast drugih prejemkov pa se bo upočasnila (od lanskih 7.5% na letošnjih 4.8%). Nevtraliziranje učinkov ocenjene apreciacije tolarja in rasti stroškov dela na zaposlenega na poslabšanje mednarodne konkurenčnosti predelovalnih dejavnosti bi zahtevalo več kot 7-odstotno rast produktivnosti dela v letu 1998, če upoštevamo, da se bodo po dosegljivih ocenah stroški dela pri pomembnejših trgovinskih

partnerjih istočasno rahlo znižali. Ker je pri predvideni nadaljnji umiritvi upadanja zaposlenih v predelovalnih dejavnostih tako visoka rast produktivnosti dela manj verjetna (po oceni bo okoli 5.3-odstotna), se bodo relativni stroški dela na enoto proizvoda v košari valut povečali (za okoli 1.8%), mednarodna konkurenčnost slovenskih predelovalnih dejavnosti pa se bo s tem v letu 1998 še nekoliko poslabšala.

5.3.2 IZVOZNO-UVOZNI TOKOVI IN PLAČILNA BILANCA - Hitra rast uvoza bo povečala zunanjetrgovinski primanjkljaj v letih 1998 in 1999

Mednarodna menjava je bila v letu 1997 pomemben dejavnik gospodarske rasti. Visoka rast tujega povpraševanja je bila ob skromni rasti fizičnega obsega proizvodnje predelovalnih dejavnosti eden od pomembnejših dejavnikov povečevanja realnega izvoza blaga. Povečala se je tudi stopnja odprtosti gospodarstva (menjava blaga in storitev v BDP) na 115.8%, kar je za 3.5 odstotnih točk več kot v letu 1996. Zaradi hitrejših rasti izvoza blaga (realno za 11.3%) od uvoza blaga (realno za 9.6%) je bil nižji tudi zunanjetrgovinski primanjkljaj. Tekoči račun plačilne bilance je zabeležil presežek v višini 36.6 milijonov USD ali 0.2% BDP.

Izvoz blaga je v prvem četrtletju letos v primerjavi z enakim obdobjem lani realno (to je ob izločitvi vpliva tečajev in tujih domicilnih cen) porasel za 15.9%, uvoz blaga pa za 18.1%. V prvem četrtletju letos je močan dolar imel manjši vpliv na izvozno-uvozne tokove kot v preteklem letu, kljub temu pa tudi letos močnejši dolar prikriva rast blagovnih tokov. V prvem četrtletju letos je izvoz blaga, izražen v tekočih USD, v primerjavi z enakim obdobjem lani večji za 8.5%, uvoz blaga pa za 9%. Ob tem se je zunanjetrgovinski primanjkljaj z državami EU v primerjavi z enakim obdobjem lani povečal za 55.2 milijonov USD in je znašal 235.1 milijonov USD. Celoten blagovni primanjkljaj po plačilnobilančni statistiki se je povečal za 14.8 milijonov USD, kar je povzročilo tudi primanjkljaj na tekočem računu plačilne bilance v vrednosti 39.7 milijonov USD, kar je za 7.9 milijonov USD več kot lani v enakem obdobju.

Realni obseg blagovne menjave z EU narašča. V prvem četrtletju smo v EU prodali 66.2%, v države bivše Jugoslavije 13.9%, in v države CEFTE 6.2% celotnega blagovnega izvoza. Izvoz blaga v države EU je realno porasel za 15.7%, v države bivše Jugoslavije za 8% in v države CEFTE za 22.2%.

Na hitrejšo rast uvoza (iz držav EU je uvoz blaga realno porasel za 20.4%) in s tem tudi na večji blagovni primanjkljaj je vplivala tudi nadaljnja apreciacija tolarja. Na osnovi četrtletnih podatkov za obdobje 1993-1997 ocenjujemo, da se ob 1-odstotni realni apreciaciji tolarja realni uvoz blaga poveča za 0.5%. Poleg tečaja je najpomembnejši dejavnik rasti realnega uvoza rast proizvodnje: ocenjujemo, da realno povečanje domače proizvodnje za odstotek poveča realni uvoz blaga za 0.7%.

V letu 1998 naj bi se zaradi večje ponudbe nafte na svetovnem trgu dolarske cene nafte znižale za okoli 20%. Nižje naj bi bile tudi cene ostalih primarnih surovih (za okoli 7%) in cene industrijskih proizvajalcev (za 2%). Zaradi uvozne odvisnosti slovenskega gospodarstva od proizvodov za investicije in repromateriala bo to ob večjih uvoznih ponderjih povzročilo hitrejšo znižanje uvoznih cen od izvoznih cen, na katero bodo v glavnem vplivala medvalutna razmerja. Ameriški dolar naj bi se do košarice valut pri izvozu okrepil za 3.3%, pri uvozu pa za 3.5%. Ocenjujemo, da bo indeks izvoznih cen 97.5, indeks uvoznih cen pa 96.6, tako da se

bodo mednarodna menjalna razmerja (terms of trade) rahlo izboljšala.

V letu 1998 pričakujemo, da bo uvoz blaga (realno 7.0%) naraščal hitreje od izvoza blaga (5.8%), vendar pa bodo izvozni rezultati kljub temu ugodni, saj nakazujejo okoli 1.5-odstotno povečanje tržnega deleža slovenskega izvoza blaga na trgih naših najpomembnejših zunanjetrgovinskih partnerjev. Zaradi večjega uvoza kapitalnih dobrin (proizvodov za investicije in proizvodov za reprodukcijo), pričakujemo, da se bo v blagovni menjavi povečal delež opreme in repromateriala. Zunanjetrgovinski primanjkljaj naj bi bil ob koncu leta večji kot lani in bo predvidoma znašal 900 milijonov USD. Ob predvideni 3.1-odstotni realni rasti izvoza storitev in 3.5-odstotni realni rasti uvoza storitev, bo presežek v storitveni menjavi nekoliko nižji kot lani in bo znašal 580 milijonov USD. Na znižanje storitvenega presežka bodo v glavnem vplivali nižji prilivi od turizma, ki naj bi se po ocenah znižali za okoli 70 milijonov USD (manjši nakup v prosto carinskih prodajalnah in manjši promet v menjalnicah). Presežek v menjavi storitev, dohodkov od dela in kapitala ter tekočih transferjev, ne bo v celoti pokrival blagovnega primanjkljaja. Tekoči račun plačilne bilance bo po teh ocenah izkazoval primanjkljaj v vrednosti 80 milijonov USD ali 0.4% BDP.

Tabela 9: Gibanje izvoznih trgov in tržnega deleža blagovnega izvoza Slovenije

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Realna stopnja rasti izvoza Slovenije v 7 najpomembnejših držav	1.7	10.3	9.4	-2.1	9.4	7.9	7.5
Rast izvoznih trgov ¹	-6.5	9.0	6.6	2.4	7.4	6.3	6.9
Sprememba tržnega deleža, v%	8.7	1.2	2.6	-4.4	1.9	1.5	0.5

Vir: OECD Economic Outlook, december 1997, World Economic Outlook, SURS, BS.
*Opomba:*¹ realna rast uvoza sedmih držav, najpomembnejših uvoznikov slovenskega blaga, ponderirana s strukturo slovenskega izvoza v te države.

Banka Slovenije ocenjuje, da bodo neto prilivi kapitala na kapitalsko finančnem računu v letu 1998 znašali 80 milijonov USD, medtem ko smo bili lani neto izvozniki kapitala, saj je neto odliv znašal 103 milijonov USD. Ta sprememba bo predvsem posledica sledečih trendov. Bruto prilivi neposrednih tujih naložb naj bi predvidoma znašali 360 milijonov USD, kar je okoli 12% več kot lani. Neto priliv portfolio investicij naj bi bil večji za okoli 545 milijonov, kar vključuje predvideno izdajo Evroobveznic v vrednosti 500 milijonov evrov (ekujev), s čimer se bo financiralo odplačilo glavnice in obresti za v preteklih letih najete kredite v tujini. Zaradi večjega uvoza blaga od izvoza se bodo neto terjatve podjetij do tujine povečale za 150 milijonov USD (lani v enakem obdobju za 264 milijonov USD).

Obveznosti do tujine se bodo v letu 1998 predvidoma povečale le za 1 milijon USD (lani v vrednosti 369 milijonov USD). To bo posledica nižje domače obrestne mere, ki naj bi

povečala konkurenčnost domačih bank, tako da se bodo podjetja več zadolževala doma in manj v tujini. Zadolževanje podjetij v tujini naj bi se letos več kot prepolovilo in bi znašalo 150 milijonov USD (lani 337 milijonov USD). Mednarodne denarne rezerve BS naj bi se letos predvidoma povečale za 657 milijonov USD.

V letu 1999 se bo konjunktura v državah EU nadaljevala, tako da se bo realna rast uvoza blaga najpomembnejših slovenskih zunanjetrgovinskih partneric povečala za 6.9%. (OECD december 1997). To naj bi spodbudilo rast slovenskega izvoza, ki se bo realno predvidoma povečal za 5.5%. Zaradi postopnega zniževanja carin za uvoz blaga iz držav EU in zaradi rasti domače predelovalne industrije bo uvoz blaga predvidoma realno porasel za 6.7%. Uvoz proizvodov za investicije in proizvodov za reprodukcijo se bo še nekoliko povečal, kar bo ugodno za rast predelovalne industrije in s tem za nadaljnjo rast izvoza blaga. Uvoz proizvodov za investicije bi po teh ocenah predstavljal 18% (v letu 1998 ocena 17.5%), uvoz proizvodov za reprodukcijo pa 59.2% (v letu 1998 ocena 59%) celotega uvoza blaga. Zaradi umirjene rasti plač se bo delež uvoza blaga za široko porabo še nekoliko znižal in sicer na 22.8%. Celotni blagovni primanjkljaj naj bi se tako še povečal in znašal 1035 milijonov USD. Presežek v storitveni menjavi naj bi se ob 5.7-odstotni realni rasti izvoza storitev in predvideni 5.4-odstotni rasti uvoza storitev povečal in znašal 625 milijonov USD. K oblikovanju presežka v storitveni menjavi bi poleg večjega turističnega priliva prispeval tudi večji izvoz ostalih storitev (predvsem gradbenih in montažnih del, komunikacijskih in računalniških storitev). Primanjkljaj na tekočem računu plačilne bilance bi po teh projekcijah znašal 150 milijonov USD.

5.3.3 NEPOSREDNE TUJE INVESTICIJE - V pričakovanju hitre rasti neposrednih tujih investicij v Slovenijo v prihodnjih letih

Banka Slovenije statistično spremlja stanja neposrednih tujih investicij iz Slovenije in v Slovenijo od leta 1993. Vhodne neposredne tuje investicije so vsa leta dominantna kategorija. Koeficient med stanjem slovenskih NTI v tujini in tujih NTI v Sloveniji je bil leta 1993 0.294, leta 1994 0.211, leta 1995 0.231 in leta 1996 0.189 - in tako bo nedvomno tudi še v prihodnjih letih.

Stanje NTI v Sloveniji se je v razdobju 1993-96 povečalo od 954.3 milijonov USD na 1,934.3 milijonov USD oziroma za 102.7% (Tabela 10). Povečanja stanja v 1994. in 1995. letu sta bili precej enakomerna, povečanje v letu 1996 pa je bilo manjše. V razdobju 1993-1996 se ni povečevalo le stanje, temveč je rasel tudi obseg vsakoletnih prilivov NTI v Slovenijo. Kot pri stanju je tudi pri tokovih opazno znižanje stopnje rasti v 1996. letu. Vendar pa se je v letu 1997 situacija obrnila, saj so se prilivi glede na prejšnje skoraj podvojili. V letu 1997 je priliv znašal 320 milijonov USD, kar je nominalno za 72% več kot v letu 1996. Temu lahko dodamo še vstop ameriškega Goodyearja v kranjsko Savo ob koncu leta 1997, ki je ena največjih, če ne največja NTI v Sloveniji doslej. Ta transakcija pa bo verjetno vplivala šele na prilive v 1998. letu. Zaradi te transakcije, zaradi dokončanja privatizacije podjetij, ki bo pripeljala do dokončanja že začelih pogajanj s strateškimi tujimi partnerji in do večjega iskanja le-teh s strani domačih podjetij, pa tudi zaradi potrebne privatizacije bank, zavarovalnic in javnih gospodarskih služb, lahko v prihodnjih letih pričakujemo nadaljevanje hitre rasti NTI v Slovenijo. Izkušnje Španije in Portugalske kažejo, da so se prilivi NTI po pridružitvi EU odločilno povečali.

Če razdelimo NTI na lastniški tuji kapital (vključno z reinvestiranimi dobički) in na dolgoročne neto obveznosti do tujega investitorja - skupno vrednost NTI predstavlja vsota lastniškega kapitala in neto terjatev tujega investitorja do podjetja v tujini - opazimo rastoči pomen neto obveznosti; njihov delež v celotni vrednosti NTI v Sloveniji se je od 25.6% v letu 1993 povečal na 27% v letu 1994, na 31.2% v letu 1995 in na 34.8% v letu 1996. Rastoči delež neto obveznosti govori o utrjevanju že obstoječih podjetij s tujim kapitalom v Sloveniji, nedvomno pa tudi o neugodnih pogojih kreditiranja podjetij v Sloveniji.

Tuji investitorji prihajajo predvsem iz Avstrije, Hrvaške, Nemčije, Francije in Italije. Podatki kažejo na izrazit trend povečevanja pomena Avstrije, ki je svoj delež v skupni vrednosti NTI v Sloveniji povečala od 19.0% v letu 1993 na 34.3% v letu 1996. Za Avstrijo je značilno, da gre njeno povečanje pretežno in v vedno večji meri na račun povečevanja neto dolgoročnih terjatev do podjetij z avstrijskim kapitalom v Sloveniji.

Tabela 10: Tokovi in stanja neposrednih tujih investicij (NTI)¹ v in iz Slovenije v razdobju 1993-97, vrednosti v mio USD

	1993	1994	1995	1996	1997
VREDNOSTI v mio. USD					
NTI V SLOVENIJO					
a. Stanje konec leta					
Vrednost skupaj ²	954.0	1,331.0	1,744.7	1,934.3	n.p.
od tega: Lastniški kapital in reinvestirani dobički	709.7	965.7	1,200.1	1,261.8	n.p.
Obveznosti do tujega investitorja	346.6	494.0	677.6	841.6	n.p.
Terjatve do tujega investitorja	102.2	128.7	133.0	169.1	n.p.
Neto obveznosti do tujega investitorja	244.4	365.3	544.0	672.5	n.p.
b. Sprememba stanja					
Vrednost skupaj	n.p.	376.7	413.0	189.6	n.p.
Lastniški kapital in reinvestirani dobički	n.p.	256.0	234.0	61.7	n.p.
Neto obveznosti do tujega investitorja	n.p.	120.9	179.0	127.9	n.p.
c. Letni priliv	112.6	128.1	176.0	185.5	320.8
SLOVENSKE NTI V TUJINI					
a. Stanje konec leta					
Vrednost skupaj ⁴	280.6	280.8	403.6	366.1	n.p.
od tega: Lastniški kapital in reinvestirani dobički	241.7	271.9	289.2	277.5	n.p.
Obveznosti do podjetja v tujini	214.6	258.7	229.2	240.1	n.p.

Terjatve do podjetja v tujini	253.5	267.6	343.6	328.7	n.p.
Neto terjatve do podjetja v tujini	38.9	8.9	114.4	88.6	n.p.
b. Sprememba stanja					
Vrednost skupaj	n.p.	0.2	122.8	-37.5	n.p.
Lastniški kapital in reinvestirani dobički	n.p.	30.2	17.3	-11.7	n.p.
Neto terjatve do podjetja v tujini	n.p.	-30	105.5	-25.8	n.p.
c. Letni odliv	-1.3	2.9	-5.5	-7.7	-25.5

Vir: Banka Slovenije. *Opombe:* ¹ tuje investicije, pri katerih ima tuji investitor 10-odstoten ali višji delež v kapitalu podjetja v tujini; ² vrednost skupaj = Lastniški kapital + obveznosti do tujega investitorja - terjatve do tujega investitorja; ³ vrednost skupaj = lastniški kapital + terjatve do podjetja v tujini - obveznosti do podjetja v tujini; n.p. = ni podatka.

Investiranje slovenskih podjetij v tujini se je po osamosvojitvi skoraj ustavilo. Letni odlivi iz naslova dezinvestiranja so negativni (dezinvestiranje). Podatki o stanju NTI v tujini sicer kažejo povečanje, vendar gre v največji meri za povečevanje neto terjatev slovenskih investorjev do njihovih podjetij v tujini. Slovenska podjetja vzdržujejo intenzivne odnose medsebojnega kreditiranja z lastnimi podjetji v tujini. Hkrati pa se redko odločajo za nove investicijske projekte v tujini.

Na strani NTI v Slovenijo je očitna rastoča koncentracija na Avstrijo kot vse dominantnejšo državo investitorico, **na strani slovenskih NTI v tujino** pa je stalno in močno povečevanje pomena Hrvaške. Na Hrvaško je po stanju ob koncu leta 1996 odpadlo kar 51.3% vseh slovenskih NTI v tujini, leta 1993 pa je delež Hrvaške znašal le 24.9%.

Poleg Hrvaške se v zadnjem času kot lokacija slovenskih NTI vse bolj uveljavljajo nekatere države v tranziciji, ZR Jugoslavija ter Bosna in Hercegovina. Intenzivnejša investicijska aktivnost slovenskih podjetij v države nekdanje Jugoslavije in v državah v tranziciji je pričakovana in v skladu z napovedmi posameznih podjetij kot tudi z ekonomsko teorijo. Skrb pa vzbuja, da se v razdobju, ko v svetu podjetja v tujini postajajo vse pomembnejši način prodora na tuje trge, slovenska podjetja iz teh podjetij umikajo (Nemčija, Avstrija, Makedonija), ali pa ohranjajo svojo prisotnost na izredno skromni ravni, investiranje pa koncentrirajo le na eno državo (Hrvaško).

5.4 NALOŽBE - Nadaljnja zmerna rast naložbene aktivnosti

Naložbe naraščajo že peto leto zapored, njihovo nadaljnje naraščanje pa pričakujemo tudi v letih 1998 in 1999. Če bi naložbe letos in v prihodnjem letu porasle še za nadaljnjih 6.5%, bi njihova višina dosegla 24.4% oziroma 24.6% bruto domačega proizvoda. To pomeni, da bi v zadnjih šestih letih v celoti nadoknadili izpad naložb iz obdobja 1988 do 1992 oziroma bi bile naložbe v letu 1998 po obsegu enake tistim iz leta 1987.

Po podatkih Agencije R Slovenije za plačilni promet so izplačila za naložbe v prvih štirih mesecih leta realno za 12% presegla lanska štirimesečna izplačila. Vlaganja so še posebej

močno povečali v gostinstvu (realno za 70%) in gradbeništvu (realno za 55%). Po obsegu nakazil prednjačijo nakazila za izgradnjo avtocest Družbe za avtoceste R Slovenije ter Ministrstva za promet in zveze, sledita Telekom Slovenije in ELES. Izplačila predelovalnih dejavnosti so le nekoliko višja od lanskih, po obsegu pa prevladujejo manjša nakazila, letos je npr. le eno preseglo 500 milijonov SIT. Omenjena evidenca je edina, ki omogoča tekoče spremljanje naložbene dejavnosti, ker pa zajame le nekaj več kot tretjino naložbene aktivnosti, ne omogoča vedno pravih zaključkov.

Ocenjujemo, da bodo letos podobno kot lani najvišjo dinamiko rasti izkazovala vlaganja v izgradnjo prometne infrastrukture, predvsem zaradi ocenjenega znatnega povečanja naložb v posodobitev železniškega prometa. Nadaljevanje zmerne rasti pričakujemo tudi na strani podjetniških naložb, rahlega oživljanja pa naj bi bila deležna tudi stanovanjska izgradnja.

V okviru tehnične sestave naložb računamo na nadaljnje povečanje deleža opreme, ki naj bi letos doseglo 53% (leta 1992 45.8%). V primerjavi z državami EU je delež naložb v opremo v Sloveniji precej višji (v EU 42%), delež investicij v stanovanjske zgradbe pa precej nižji. V državah EU znaša delež investicij v stanovanjske zgradbe 26%, v Sloveniji pa dosega 15% celotnih naložb.

Učinkovitost naložb, merjena z mejnim kapitalnim koeficientom, letos znaša 7 in kaže rahlo izboljšanje glede na predhodno leto, vendar še vedno pomeni zaostajanje učinkovitosti v primerjavi z nekaterimi manj uspešnimi ekonomijami EU (Španija 6, Portugalska 5.9, Irska 3.7). Nizka učinkovitost je v določeni meri tudi posledica strukture naložb, to je intenzivnih vlaganj v izgradnjo gospodarske infrastrukture, ki spričo dolgega aktivizacijskega obdobja učinkuje s časovnim odlogom.

Vlaganja v izgradnjo gospodarske infrastrukture se ne uresničujejo v skladu z opredelitvami Strategije gospodarskega razvoja (SGRS). Njihov delež v skupnih naložbah se giblje nekoliko nad 21% (v SGRS 22.3%). V strukturi BDP predstavljajo od 4.1% (leto 1995) do 5.1% (ocena 1997), SGRS določa 5.2-odstotni delež. Strateške opredelitve realizacije naložb iz SGRS se uresničujejo le pri naložbah v energetiko in v komunalno dejavnost, močno zaostajanje pa je očitno pri cestni infrastrukturi in telekomunikacijah.

Vzroka za odstopanje ustvarjenih investicij od predvidenih sta predvsem dva. Prvi, ki se navezuje na naložbe v avtocestno omrežje, je sorazmerno počasno odpiranje novih odsekov; drugi, ki se navezuje na druge infrastrukturne naložbe, pa je pomanjkanje virov financiranja.

V letu 1992 je bilo 62.3% ustvarjenih naložb v gospodarsko infrastrukturo financiranih iz državnega proračuna. V naslednjih letih se je delež državnega proračuna v virih financiranja zniževal in v letu 1997 dosegel najnižjo raven (27.9%). V letu 1998 pa naj bi se ponovno dvignil na 33.5%. Med posameznimi infrastrukturnimi naložbami je več kot polovica naložb pokritih s sredstvi državnega proračuna le pri cestah in ostalemu prometu, pri ostalih naložbah pa so deleži pokritja precej nižji. Naložbe se v veliki meri financirajo tudi s krediti, za katere država daje ustrezna jamstva. Pretežno z lastnimi viri so financirane le naložbe v telekomunikacije.

Vse naložbe, financirane iz državnega proračuna (kar vključuje poleg naložb v gospodarsko infrastrukturo še naložbe v kmetijstvo in netržne dejavnosti), so v letu 1994 znašale kar 2.9% BDP in 13% vseh odhodkov državnega proračuna, do leta 1997 pa so se postopno zniževale in v letu 1997 dosegle najnižji nivo 2.22% BDP in 8.67% vseh odhodkov državnega

proračuna. Po proračunu za leto 1998 je zaznati močan porast na 2.7% BDP in 10.2% vseh odhodkov državnega proračuna.

5.5 ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST - Rahlo povečanje števila delovno aktivnih prebivalcev in števila brezposelnih v letu 1997

Po desetletnem skoraj neprekinjenem upadanju skupnega števila delovno aktivnih prebivalcev v Sloveniji (po podatkih tekočih statističnih virov), se je v prvi četrtini leta 1997 upadanje zaposlenosti in števila delovno aktivnih ustavilo, v naslednjih četrtletjih pa je, z izjemo v poletnih mesecih, celo rahlo naraščalo. Čeprav se je v decembru 1997 in v januarju 1998 število zaposlenih in delovno aktivnih ponovno močneje zmanjšalo, zadnji podatki kažejo, da tudi v letu 1998 lahko pričakujemo nihanje zaposlenosti, podobno lanskemu.

V primerjavi z letom 1996 se je tako v letu 1997 število zaposlenih povečalo v povprečju za 0.2%, število delovno aktivnih pa za 0.3%. Iz podatkov statistike ZAP-M lahko ugotovimo, da se je v letu 1997 še naprej zmanjševalo število zaposlenih v rudarstvu (za 5.0%), v predelovalnih dejavnostih (za 4.1%), gostinstvu (za 4.0%), kmetijstvu (za 3.6%) in prometu (za 2.5%), na vseh drugih področjih dejavnosti pa je naraščalo, najbolj še vedno v dejavnosti javne uprave (4.8%). Za razliko od preteklih let, ko je močno naraščalo, pa se je v letu 1997 ustavila rast števila samozaposlenih izven kmetijstva, nekoliko počasnejša kot prejšnja leta pa je bila tudi rast števila pri njih zaposlenih oseb, čeprav je bila še vedno visoka (10.3-odstotna). Največ samozaposlenih izven kmetijstva ter pri njih zaposlenih oseb dela v predelovalnih dejavnostih, gradbeništvu, trgovini, poslovnih in drugih storitvah, gostinstvu in prometu.

Dinamika zadnjih let je vedno bolj spreminjala sektorsko sestavo zaposlenosti v korist storitvenih dejavnosti, katerih delež se je povečal od 45.1% v letu 1992 na 52.4% v letu 1996. Zaradi visokega zaposlovanja v gradbeništvu (zlasti v drobnem zasebnem sektorju) ter povečane zaposlenosti v zasebnem kmetijstvu pa je v letu 1997 ostala sektorska sestava zaposlenosti skoraj enaka kot leta 1996: v agrarnih dejavnostih je delalo okrog 6% delovno aktivnih, v industriji in gradbeništvu 41.8%, v storitvah pa 52.2% delovno aktivnih.

Globalna produktivnost dela narašča že vse od leta 1993 dalje, povprečno za okrog 3.5% letno, najhitreje v predelovalnih dejavnostih (okrog 7.3% letno). **V letu 1997 se je globalna produktivnost povečala za nadaljnjih 3.7%**, produktivnost dela v predelovalnih dejavnostih pa za 6.6% (dodana vrednost na zaposlenega) oziroma 4.5% (fizična produktivnost). Med posameznimi skupinami predelovalnih dejavnosti so imele najvišjo rast produktivnosti (okrog 15% in več): proizvodnja usnja in usnjenih izdelkov, proizvodnja koksa, naftnih derivatov in jedrskega goriva, proizvodnja izdelkov iz gume in plastičnih mas, proizvodnja nekovinskih mineralnih izdelkov ter proizvodnja pohištva, druge predelovalne dejavnosti in reciklaža (okrog 12%).

Glede na pričakovano nekoliko višjo gospodarsko rast, lahko pričakujemo, da se bo tudi v letu 1998 število zaposlenih nekoliko povečalo (za okrog 0.5%). Po napovedih podjetij in organizacij, ki jih vsako leto zbira Republiški zavod za zaposlovanje (anketa LP-ZAP), je letos predvideno 2-odstotno znižanje zaposlenosti v predelovalnih dejavnostih in nadaljnja stagnacija v storitvah. Še naprej naj bi se zmanjševalo število zaposlenih v podjetjih s področja gostinstva, prometa in trgovine.

V letu 1997 se je ponovno povečalo število registriranih brezposelnih za 4.5% v primerjavi s preteklim letom. V letu 1996 se je zmanjšalo za 1.4%, predvsem zaradi črtanj iz evidence. Običajna sezonska jesenska rast registrirane brezposelnosti je bila v letu 1997 sicer precej manjša kot prejšnja leta, se je pa število brezposelnih močno povečalo v decembru, ko je stopnja brezposelnosti dosegala 14.8%. Povprečna letna stopnja registrirane brezposelnosti se je tako povečala od 13.9% v letu 1996 na 14.4% v letu 1997, anketna brezposelnost (po metodologiji Mednarodne organizacije dela) pa je bila 7.1-odstotna, torej celo nekoliko nižja od predlanske (7.3-odstotne). V prihodnjih letih se bosta predvidoma stopnji registrirane in anketne brezposelnosti približali zaradi odpravljanja strukturne in frikcijske brezposelnosti, jasnejše definicije brezposelne osebe in drugačnega statusa udeležencev javnih del.

Tokovi prilivov in odlivov, ki oblikujejo registrirano brezposelnost, so bili nekoliko boljši kot v letu 1996, z izjemo črtanj iz evidence, ki so bila v letu 1997 za skoraj polovico manjša kot v letu 1996. Delo je izgubilo preko 60 tisoč oseb (ali 5,000 manj kot leta 1996), zaposlilo pa se je 56 tisoč brezposelnih (ali 1,500 več kot leta 1996). Priliv iskalcev prve zaposlitve se nadalje zmanjšuje. Bilančni izračuni kažejo, da že od leta 1995 dalje novo zaposlovanje, zlasti mladih, ponovno poteka mimo zavodov za zaposlovanje.

Visoka strukturna brezposelnost, ki jo že nekaj let povzroča spreminjanje strukture zaposlenosti v korist produktivnejših delovnih mest, se nadaljuje. Intenzivni ukrepi aktivne politike zaposlovanja so bistveno ublažili tovrstno brezposelnost. Kot je razvidno iz dinamike posameznih kategorij brezposelnih se struktura brezposelnih še naprej slabša. Delež starejših od 40 let se že približuje 45-im odstotkom, delež žensk 50-im odstotkom, delež dolgotrajno brezposelnih pa je ponovno presegel 60%. Delež brezposelnih brez izobrazbe ostaja na ravni 47%.

Napovedi za letošnje leto kažejo, da bo letos izgubilo delo približno enako število oseb kot lani, zaposlovanje brezposelnih pa bo nekoliko večje. Pri nekoliko nižjih črtanjih in nekoliko nižjih prilivih iskalcev prve zaposlitve kot lani, bi ostala število brezposelnih in stopnja brezposelnosti približno na enaki ravni kot lani. Vzrok temu je namreč pričakovano naraščanje aktivnega prebivalstva, ki se bo povečevalo z enako rastjo kot zaposlenost. V letu 1998 pričakujemo povečan priliv mladih po končanem šolanju, od tega povečan priliv diplomantov, število novih upokojitev pa se še ne bo bistveno povečalo.

Po letu 1987, ko je Slovenija dosegla najvišje stopnje aktivnosti in zaposlenosti prebivalstva, se je aktivnost prebivalstva (merjena s podatki statističnih registrov, v prebivalstvu, starejšem od 15 let) stalno zniževala. Aktivnost moških je padla do leta 1996 z 72.6% na 59.7%, aktivnost žensk pa s 53.5% na 46.4%. Vzrok za tako radikalen padec aktivnosti je bilo predvsem pospešeno upokojevanje v obdobju 1988-1992, delno pa tudi podaljševanje šolanja. Lani se je aktivnost moških znižala še za eno odstotno točko, aktivnost žensk pa se je prvič po letu 1988 povečala, in sicer za slabo odstotno točko. Aktivnost moških v Sloveniji je sedaj (po primerjavi rezultatov anket o delovni sili) nekoliko pod povprečjem evropske petnajsterice, aktivnost žensk pa precej nad povprečjem. Višjo aktivnost žensk kot Slovenija imajo le skandinavske države ter Velika Britanija. Primerjava v času kaže, da se tudi v evropskih državah aktivnost žensk povečuje, aktivnost moških pa znižuje.

5.6 POSLOVANJE GOSPODARSKIH DRUŽB, BANK, HRANILNIC IN HRANILNO- KREDITNIH SLUŽB

5.6.1 REZULTATI POSLOVANJA GOSPODARSKIH DRUŽB - Izboljšanje rezultatov poslovanja gospodarskih družb v letu 1997

Konec leta 1997 je bilo v poslovni register vpisanih 137,005 poslovnih subjektov, kar je za 1.6% več kot konec leta 1996. Med njimi je bilo 53,593 družb (39.1%), 22,168 zavodov organov in drugih pravnih oseb (16.2%) ter 61,244 fizičnih oseb (44.7%). Število družb se je v primerjavi s koncem leta 1996 povečalo za 1,013 oziroma za 1.9%. Največ jih je bilo v dejavnosti trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe (42.8%), v dejavnosti nepremičnin in najema poslovnih storitev (19.8%) ter v predelovalnih dejavnostih (15.7%). Po obliki lastnine so med družbami prevladovale zasebne družbe, glede na poreklo kapitala pa družbe z domačim kapitalom. Takih je bilo 49,431 oziroma 92.2% vseh družb. Družb, ki so imele domači in tuji kapital, je bilo 2,272 oziroma 4.2%. Družb s tujim kapitalom pa je bilo 1,890 oziroma 3.5% vseh družb.

Analiza zajema 36,717 gospodarskih družb, ki so APP oddale statistične podatke iz bilance stanja in bilance uspeha za leto 1997. V njih je bilo lani zaposlenih 460,376 delavcev. Tudi v letu 1997 je bilo največ gospodarskih družb iz dejavnosti trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe (40.6%), največ delavcev pa je bilo zaposlenih v predelovalnih dejavnostih (46.7%). Število gospodarskih družb se še vedno povečuje, število v njih zaposlenih delavcev pa se zmanjšuje, vendar z vse manjšo stopnjo. Tako se je v letu 1997 število gospodarskih družb povečalo za 2.6%, v letu 1996 pa za 6.5%. Hkrati se je število njihovih delavcev zmanjševalo, in sicer v letu 1997 glede na leto 1996 za 1.5%, leta 1996 pa za 3.6%.

Čeprav je bil **skupni poslovni izid** tudi lani negativen, je bil **mного boljši kot v preteklih letih**. Razlika med prihodki in odhodki, ki je bila vse od leta 1991 dalje negativna, je bila v letu 1997 pozitivna. Prihodki so bili za 17,861 milijonov tolarjev oziroma za 0.3% večji od odhodkov. Na prvi stopnji so gospodarske družbe izkazale neto dobiček iz poslovanja v znesku 50,517 milijonov tolarjev. Na drugi stopnji je nastala neto izguba iz rednega delovanja v znesku 51,582 milijonov tolarjev, ker je bila razlika med prihodki od financiranja in odhodki od financiranja negativna in je znašala 102,099 milijonov tolarjev. Razlika med izrednimi prihodki in izrednimi odhodki je bila pozitivna in je znašala 69,443 milijonov tolarjev. Na tretji stopnji je tako nastal neto dobiček v znesku 17,861 milijonov tolarjev. Ko upoštevamo še davek od dobička v znesku 21,729 milijonov tolarjev, pridemo do neto čiste izgube poslovnega leta vseh gospodarskih družb v znesku 3,868 milijonov tolarjev.

Tabela 11: Neto dobiček oziroma neto izguba gospodarskih družb

	Zneski v mio SIT			Deleži v prihodku, v %		
	1995	1996	1997	1995	1996	1997
NETO DOBIČEK / NETO IZGUBA						
- iz poslovanja	-15673	-8463	50517	-0.3	-0.1	0.8
- od financiranja	-54150	-81676	102099	-1.1	-1.4	-1.6
- od izrednih dohodkov	59892	48003	69443	1.2	0.8	1.1
- skupaj	-9931	-42136	17861	-0.2	-0.7	0.3

Davek od dobička	15006	18281	21729	0.3	0.3	0.3
NETO IZGUBA POSLOVNEGA LETA	-24937	-60417	-3868	-0.5	-1.1	-0.1
<i>Vir:</i> Agencija RS za plačilni promet - Statistični podatki iz bilance uspeha gospodarskih družb leta 1995, 1996 in 1997						

Čisti dobiček poslovnega leta je bil v primerjavi s predhodnim letom realno večji za 33.5%. Izkazalo ga je 22,519 oziroma 61.3% vseh gospodarskih družb v skupnem znesku 177,258 milijonov tolarjev. Največ takšnih je bilo tudi tokrat iz dejavnosti trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe (38.3%), največji delež k njegovi vrednosti pa so prispevale predelovalne dejavnosti (37.9%), od tega največ s podpodročja proizvodnje kemikalij, kemičnih izdelkov in umetnih vlaken (7.7%), s podpodročja proizvodnje hrane, pijač in tobačnih izdelkov (7.0%) ter s podpodročja proizvodnje električne in optične opreme (4.1%).

Čista izguba poslovnega leta je bila v primerjavi s predhodnim letom manjša realno za 8.9%. Izkazalo jo je 11,203 oziroma 30.5% vseh gospodarskih družb v skupnem znesku 181,126 milijonov tolarjev. Tudi največje število takšnih gospodarskih družb je bilo iz dejavnosti trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe (44.0%), največ pa so k njegovi vrednosti prispevale predelovalne dejavnosti (36.0%), zlasti s podpodročja proizvodnje kovin in kovinskih izdelkov (14.3%).

S pozitivno razliko med čistim dobičkom in čisto izgubo poslovnega leta so poslovanje lani zaključile štiri dejavnosti. To so bile dejavnost trgovine, popravil motornih vozil in izdelkov široke porabe ter dejavnost prometa, skladiščenja in zvez (katerih neto čisti dobiček se je v primerjavi s predhodnim letom zelo povečal), predelovalne dejavnosti in dejavnost gradbeništva (ki pa so še v predhodnem letu imele neto čisto izgubo). Vse ostale dejavnosti so poslovanje v letu 1997 zaključile z neto čisto izgubo, ki je bila največja v dejavnosti oskrbe z elektriko, plinom in vodo in je znašala 22,338 milijonov tolarjev.

V skladu z 51. členom Zakona o gospodarskih družbah družbe delimo na majhne, srednje in velike. Po številu prevladujejo majhne gospodarske družbe. Njihovo število se je v primerjavi s predhodnim letom povečalo za 1,014 družb in s tem tudi njihov delež v skupnem številu gospodarskih družb od 93.2% na 93.6%. V tem času se je nekoliko povečal tudi njihov delež pri njih zaposlenih delavcev, in sicer od 22.1% na 23.2% ter njihov prispevek k celotnemu prihodku od 21.5% na 22.8% ter k celotnemu čistemu prihodku iz prodaje na tujem trgu od 10.4% na 11.6%. Zmanjšal pa se je nekoliko njihov delež v celotnih sredstvih, in sicer od 16.2% na 15.7%. Število srednjih družb se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšalo za 100 in hkrati tudi njihov delež v skupnem številu gospodarskih družb od 4.4% na 4.0%. Njihovi prispevki v skupnem poslovanju vseh gospodarskih družb so se v tem času nekoliko povečali, vendar kljub temu ostali najmanjši. Tudi lani so k skupnemu poslovanju največ prispevale velike družbe. Njihovo število se je v primerjavi s predhodnim letom sicer povečalo za 17 družb, vendar je v obeh letih predstavljalo samo 2.4% vseh družb. Delež pri njih zaposlenih delavcev se je v tem času zmanjšal od 61.2% na 58.7%. Prav tako se je nekoliko zmanjšal tudi njihov prispevek k celotnemu prihodku, in sicer od 63.2% na 61.6% ter prispevek k celotnemu čistemu prihodku iz prodaje na tujem trgu od 78.4% na 75.9%. Povečal pa se je nekoliko njihov delež v celotnih sredstvih, in to od 68.0% na 68.9%. Čisti dobiček je lani izkazalo 73.1% vseh velikih družb, 72.6% vseh srednjih družb in 60.5% vseh majhnih družb. Čisto izgubo poslovnega leta je izkazalo 30.9% vseh majhnih družb, 26.3% vseh velikih družb in 24.5% vseh srednjih družb. Še v predhodnem letu so vse tri vrste

gospodarskih družb poslovanje zaključile z neto čisto izgubo. Lani pa so imele neto čisto izgubo samo srednje gospodarske družbe v znesku 16,162 milijonov tolarjev, (kar je v primerjavi s predhodnim letom realno za 8.7% več), velike družbe pa so imele neto čisti dobiček v znesku 4,080 milijonov tolarjev ter majhne gospodarske družbe v znesku 8,214 milijonov tolarjev.

Tabela 12: Čisti dobiček oziroma čista izguba poslovnega leta gospodarskih družb po dejavnostih

Dejavnosti	Čisti dobiček poslovnega leta		Čista izguba poslovnega leta		Neto dobiček + Neto izguba -	
	1996	1997	1996	1997	1996	1997
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	1348	1904	2711	2014	-1363	-110
B Ribištvo	13	17	27	70	-14	-53
C Rudarstvo	314	345	5428	3474	-5114	-3129
D Predelovalne dejavnosti	41742	67251	87462	65198	-45720	2053
E Oskrba z elektriko, plinom, vodo	2231	2184	21830	24522	-19599	-22338
F Gradbeništvo	4891	8228	5430	4803	-539	3425
G Trgovina, popravila mot. vozil	34172	44958	21405	22922	12767	22036
H Gostinstvo	1667	3094	4735	3788	-3068	-694
I Promet, skladiščenje, zveze	11624	20026	8482	8913	3142	11113
J Finančno posredništvo	6650	2042	1294	8903	5356	-6861
K Nepremičnine, najem, posl.stor.	13619	21708	18868	29744	-5249	-8036
L Javna uprava, obramba, soc.zavar.	87	0	118	160	-31	-160
M Izobraževanje	134	256	146	562	-12	-306
N Zdravstvo, socialno varstvo	1301	2016	1414	2690	-113	-674
O Dr. javne, skupne in osebne stor.	1971	3229	2831	3363	-860	-134
SKUPAJ GOSPODARSKE DRUŽBE	121764	177258	182181	181126	-60417	-3868
<i>Vir:</i> Agencija RS za plačilni promet - Statistični podatki iz bilance uspeha gospodarskih družb leta 1996 in 1997.						

Konec leta 1997 so gospodarske družbe skupaj izkazale za 7,381,023 milijonov tolarjev sredstev oziroma obveznosti do virov sredstev. Primerjava s statističnimi podatki iz bilance stanja na dan 31.12.1996 kaže, da se je njihova vrednost povečala realno za 8.4%. V tem času se je v strukturi sredstev delež stalnih sredstev povečal od 64.4% na 65.5% (predvsem zaradi

povečanja vrednosti nepremičnin). V strukturi obveznosti do virov sredstev se je v tem času delež lastnih sredstev zmanjšal od 57.9% na 54.6% ter povečal delež obveznosti do virov sredstev od 40.9% na 44.0%.

Prenesena izguba iz prejšnjih let in izguba tekočega leta, ki sta v seštevku konec leta 1997 realno za 20.2% večji kot konec leta 1996, zmanjšujeta vrednost kapitala. Kljub temu je bila vrednost kapitala konec lanskega leta večja kot konec leta 1996 realno za 2.6%. Toda bolj kot vrednost kapitala se je v tem času realno povečala vrednost dolgoročnih obveznosti (za 50.4%) in vrednost kratkoročnih obveznosti (za 4.5%). Glede na to se je v strukturi obveznosti do virov sredstev delež kapitala zmanjšal od 54.6% na 51.6% in kratkoročnih obveznosti od 30.0% na 28.9% ter povečal delež dolgoročnih obveznosti od 10.9% na 15.1%.

Povečano zadolževanje so spremljale vse večje likvidnostne težave gospodarskih družb, na kar kažejo podatki Agencije o blokiranih žiro računih nad 5 dni v mesecu. Število takšnih gospodarskih družb se je lani iz meseca v mesec povečevalo. Povprečno mesečno so bili blokirani žiro računi 7.697 gospodarskih družb, kar je za 1.207 ali 18.6% gospodarskih družb več kot v predhodnem letu. Povprečni znesek njihovih blokacij je znašal 76,162 milijonov tolarjev in je bil v primerjavi s predhodnim letom večji za 12.3%. V teh gospodarskih družbah je bilo v povprečju zaposlenih 82,638 delavcev, kar je za 23.3% manj kot v predhodnem letu.

5.6.2 POSLOVANJE BANK, HRANILNIC IN HRANILNO-KREDITNIH SLUŽB - Večja donosnost kapitala bank

Slovenski bančni sistem je maja letos obsegal trideset bank (vključno z dvema nedelujočima bankama), šest hranilnic in sedemdeset hranilno-kreditnih služb. Število bank se je lani zmanjšalo za eno zaradi pripojitve, število hranilnic pa tudi za eno zaradi uvedbe rednega postopka likvidacije. Od delujočih bank jih je dvanajst v popolni domači lasti, dvanajst bank je v večinski domači lasti, štiri pa so v večinski ali v popolni lasti tujih oseb. Lani ni bilo izdano nobeno dovoljenje za ustanovitev podružnice ali predstavništva tuje banke v Sloveniji.

Bilančna vsota bank, hranilnic in hranilno-kreditnih služb se je lani povečala (po nerevidiranih podatkih) za 13.8% (realno za 4.1%), kar je manj kot v letu 1996 (realna rast za 5.6%). Trem največjim bankam je pripadalo 50.7% celotne bilančne vsote, naslednjim štirim 21.0%, preostalim pa 28.3% bilančne vsote. Delež bilančne vsote posamezne banke v celotni bilančni vsoti je primeren kazalec tržnega deleža banke.

V povprečni strukturi naložb bank, hranilnic in hranilno-kreditnih služb se je leta 1997 močno povečal delež naložb v vrednostne papirje (za skoraj sedem odstotnih točk) zaradi zamenjav vezanih deviznih vlog, kar je znižalo delež posojil bančnemu sektorju. Delež posojil nebančnemu sektorju je v letu 1997 ostal skorajda nespremenjen.

Med viri sredstev bank, hranilnic in hranilno-kreditnih služb se je lani zvišal delež vlog nebančnega sektorja za 3.5 odstotnih točk (predstavljajo preko 67% vseh virov sredstev), delež vlog bančnega sektorja pa se je znižal za tri odstotne točke (10% vseh virov sredstev). Razlog je predvsem v znižanju obveznosti do bank in Banke Slovenije.

Po nerevidiranih podatkih iz izkazov uspeha za leto 1997 so banke, hranilnice in hranilno-kreditne službe skupaj ustvarile več kot 20 milijard tolarjev dobička pred obdavčitvijo (v letu 1996 15.8 milijard tolarjev). Prihodke so povečale za 14.5%, odhodke pa za 13.7%. Delež dobička v prihodkih je lani znašal 6.9% (leta 1996 6.2%). Donos na povprečni kapital se je povečal z ravni 10.2% v letu 1996 na raven 10.5% v letu 1997, neto obrestna marža pa se je v enakem obdobju znižala z ravni 5.6% na 4.9%. Konec leta 1997 so imele izgubo štiri banke (v letu 1996 dve). Kapitalska ustreznost bank je znašala sredi leta 1997 20.1% (konec leta 1996 19.7%) in je zelo visoka glede na predpisani minimum 8%.

5.7 TRG VREDNOSTNIH PAPIRJEV V LETU 1997

V letu 1997 je bil skupni promet na Ljubljanski borzi za 24.5% večji kot v letu 1996. Dinamika prometa (tudi gibanje tečajev delnic) je bila v letu 1997 zaznamovana z ukrepi Banke Slovenije, ki je februarja posegla na trg dolgoročnih vrednostnih papirjev z izjemno vplivno uvedbo skrbniških računov in zajezila tuje portfeljske naložbe, ki so bile glavni motor dogajanj na Ljubljanski borzi. Ta ukrep je bil konec junija omiljen za naložbe nad 7 let.

Delež delnic v celotnem prometu v letu 1997 je znašal 80.8% in je bil za 3.7% višji kot leta 1996. Delež obveznic je v letu 1997 znašal 10.6% (v letu 1996 15.2%), delež kratkoročnih vrednostnih papirjev pa 8.5% (v letu 1996 7.7%) ustvarjenega borznega prometa v letu 1997.

Vrednost indeksa SBI se je konec leta 1997 dvignila na 1,404 točk, kar pomeni 18.7-odstotno povečanje vrednosti v primerjavi s koncem leta 1996. Vrednost indeksa BIO je v enakem obdobju porasla za 1.4%.

Začetek leta 1998 pomeni tudi začetek trgovanja z delnicama prvih dveh investicijskih skladov (PID-ov), ki naj bi se jima letos pridružili še drugi skladi.

Skupni promet v prvem četrtnem letu 1998 (29.16 milijard SIT) je predstavljal 26.9% celotnega lanskega prometa in je za 9.7% nižji od ustvarjenega skupnega prometa v prvem četrtnem letu 1997. V letu 1998 bo velika pozornost namenjena davkom, pokojninski reformi in sproščanju omejitev v zvezi s tujimi portfeljskimi naložbami. Za oblikovanje stabilnega in dolgoročnega povpraševanja po vrednostnih papirjih bo pomembna prisotnost pravih institucionalnih investitorjev (pokojninski varčevalni skladi), ki bi jih lahko dobili s pokojninsko reformo in lastninjenjem zavarovalnic.

Tabela 13: Promet na Ljubljanski borzi, v mrd. SIT

	1994	1995	1996	1997	Q ₁ 98
Skupni promet	112.83	88.09	87	108.3	29.16
Promet z dolgoročnimi VP na borznem trgu (trga A, B)					
Skupaj	86.37	61.73	64.72	62.93	24.34
Delnice	53.35	40.44	53	53.52	22.76
Obveznice	33.01	21.29	11.72	9.42	1.58
Promet z dolgoročnimi VP na izvenborznem trgu C					

Skupaj	0	6.23	15.59	36.15	2.17
Delnice	0	4.78	14.09	34.04	1.42
Obveznice	0	1.45	1.5	2.11	0.75
Promet s kratkoročnimi VP					
Skupaj	26.46	20.14	6.7	9.22	2.56
<i>Vir: LBo.</i>					

Kazalec tržna kapitalizacija delnic (število kotirajočih delnic pomnoženo z njihovo tržno ceno) v bruto domačem proizvodu (BDP) nam izraža globino finančnega trga. Konec leta 1997 je v Sloveniji tržna kapitalizacija delnic na borzi (316 milijard SIT) predstavljala 10.9% BDP (ustvarjenega v letu 1997), kar izraža plitek kapitalski trg. Podoben delež je imela tudi Poljska (10%), druge tri članice CEFTE pa so bistveno bolj kapitalsko-finančno poglobljene (npr. Češka 27%). Delež tržne kapitalizacije delnic v BDP raste tudi v najrazvitejših državah. Že konec leta 1996 je njihov delež znašal v Nemčiji 28% in na Japonskem 66% kljub tradicionalnemu bančnemu financiranju. V ZDA je znašal 114% (v Veliki Britaniji celo 142%), kar potrjuje izreden pomen največjih svetovnih delniških trgov.

6. NEKATERE DRUGE RAZSEŽNOSTI RAZVOJA

6.1 OBLIKOVANJE IN PORABA SREDSTEV ZA VARSTVO OKOLJA -

Javnofinančni prispevek k politiki varstva okolja raste, vendar bistveno prepočasi glede na zastavljene cilje

V **Strategiji gospodarskega razvoja Slovenije** (SGRS) je ocenjeno, da znašajo letne škode zaradi obremenjevanja okolja od 4-6% BDP. Da bi izboljšali stanje v okolju, zlasti pa okoljsko performanco gospodarstva, je bil v SGRS postavljen cilj povečanja porabe sredstev za varovanje okolja na 1.5% BDP. Dve tretjini tega povečanja naj bi prišli iz javnofinančnih virov.

V letu **1996** je delež porabe sredstev za varovanje okolja v BDP le nekoliko višji od deleža v letu 1993. V letu 1993 so znašala 0.43% BDP, v letu 1994 0.76% BDP, v letu 1995 0.58% BDP in leta 1996 0.50% BDP. Padec deleža je zlasti posledica nižjih okoljevarstvenih naložb poslovnega sektorja. Delež poslovnih naložb v skupni okoljevarstveni porabi sredstev je v letu 1996 padel z vsaj 72%, kolikor je znašal v obdobju 1992-1995, na 62%.

Okoljsko porabo oblikujeta **dva finančna tokova** (OECD, 1996, str. 4-11):(i) tok tekoče in investicijske porabe za varovanje okolja s strani onesnaževalcev in (ii) tok transferjev iz naslova obremenjevanja okolja (ekološke takse, odškodnine, koncesije ipd.) oziroma za varstvo okolja (ugodna posojila, davčne olajšave, nepovratna sredstva). Na narodnogospodarski ravni se sicer vsi transferji nevtralizirajo (transferni odliv za enega je priliv za drugega). Da bi dobili vpogled v raven narodnogospodarske porabe sredstev za varovanje okolja, ni treba upoštevati transferov. Toda da bi si izoblikovali sliko o kanalih financiranja porabe za varovanje okolja, je treba upoštevati oba vidika. Pravzaprav je prerazporeditev sredstev ena glavnih nalog okoljske in javnofinančne politike. Zato je prerazporeditveni vidik vsaj tako pomemben za okoljsko in javnofinančno politiko kot raven okoljevarstvene porabe.

Kljub hitri realni rasti proračunskih **prihodkov** iz naslova obremenjevanja okolja, ti še vedno

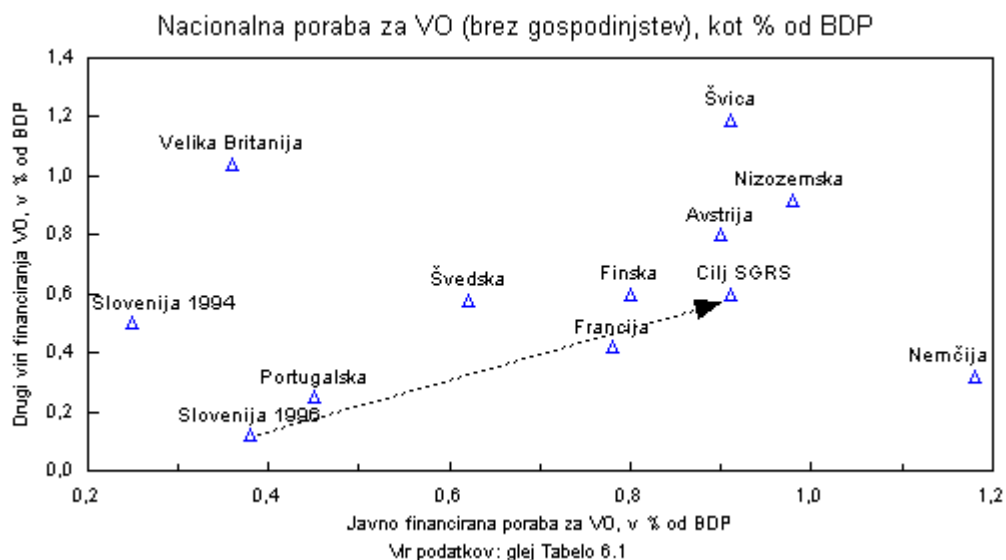

le obrobno prispevajo k oblikovanju sredstev državnega proračuna: 1.95% v letu 1998 (1.58% v letu 1997; 0.65% v letu 1996 in 0.62% v letu 1995). K rasti proračunskih prihodkov iz naslova obremenjevanja okolja so največ pripomogli naslednji dejavniki: masovno uvajanje občinskih ekoloških taks od leta 1996 naprej, uvedba davka na CO₂ v letu 1997 in 3-kratno povečanje stopnje v letu 1998. V letu 1995 uvedena taksa na obremenjevanje voda in njeno vsakoletno zviševanje ni bistveno prispevala k rasti proračunskih prihodkov iz naslova obremenjevanja okolja, ker večina zavezancev uspešno uveljavlja olajšave iz naslova izgradnje čistilnih naprav. Fiskalni učinek takse je zato zanemarljiv.

Tudi proračunsko financirana **poraba** sredstev za varovanje okolja od leta 1995 realno močno narašča (za 16.1% v letu 1996, za 25.3% v letu 1997 in za 19.0% v letu 1998). Država in občine same neposredno zelo malo trošijo za varstvo okolja, kar je razumljivo, saj niso velik onesnaževalec okolja. Država igra bistveno pomembnejšo vlogo pri prerazporejanju sredstev za varovanje okolja. V zadnjih letih sicer največji alokator sredstev za varovanje okolja postaja Ekološko-razvojni sklad RS, vendar se je njegov kreditni potencial v preteklih letih v glavnem oblikoval prav iz prejetih proračunskih transferov.

Večino porasta **proračunskih transferjev za varovanje okolja** odpade na olajšave, ki jih Ministrstvo za okolje in prostor (MOP) odobrava zavezancem za plačilo takse na obremenjevanje vode za naložbe v čistilne naprave. Že v prvem celem letu pobiranja takse so oprostitve dosegle okoli 16% vseh nacionalnih okoljevarstvenih naložb. Naložbe v varstvo površinskih voda so bile za borih 14% višje od investicijskih namer, ki so jih v 1996. letu v svojih vlogah za olajšave MOP-u prijavili zavezanci za plačilo takse na obremenjevanje voda.

Kakšno vlogo ima država (proračuni ožje države in občin) na porabo sredstev za varovanje okolja pa pokaže šele identifikacija **neto tokov** (odhodkov in transferjev). V letih 1991-1993 je bilo varstvu okolja iz javnofinančnih virov namenjenih več sredstev, kot se jih je iz naslova obremenjevanja okolja steklo v proračune (države in občin), zlasti zato, ker so bili takrat prihodki od ekoloških dajatev še zelo nizki (glej Tabelo 14, vrstici 3 in A). V kasnejših letih so se prihodki od plačil iz naslova obremenjevanja okolja precej zvišali in poraba, čeprav tudi rastoča, je ni mogla dohitevati. S tem so se sredstva od okoljevarstvenih prelivala k drugim namenom, kar je v tem obdobju dušilo okoljevarstveno sanacijo. To se ne bi zgodilo, če bi onesnaževalci isti obseg sredstev, ki so ga namenili za plačila iz naslova obremenjevanja okolja lahko porabili za financiranje projektov varovanja okolja.

V letih 1995 in 1996 so bili javnofinančni prihodki od plačil iz naslova obremenjevanja okolja v grobem na isti ravni kot proračunsko financirana poraba za varovanje okolja (Tabela 14, vrstica 3). Z uvedbo takse na obremenjevanje zraka s CO₂ (Tabela 14, vrstica F) se oblikuje presežek prihodkov proračunov iz naslova obremenjevanja okolja nad proračunsko financirano porabo za varovanje okolja (Tabela 14, vrstica 3).

Tabela 14: Oblikovanje in poraba sredstev proračuna (ožja država, občine) za varstvo okolja

v mio SIT, tekoče cene		1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	
A	Prihod.od plačil iz nasl. obremenj.okolja¹	A=B+G	367.8	849.8	1,719.1	4,410.8	3,936.4	4,929.9	13,730.3	19,555.8
B	Vplačila v dr. proračun	B=C+...+F	242.4	744.6	1,462.6	2,217.1	2,745.5	2,145.4	10,570.7	16,095.1
C	Ekološki davek		241.8	85.1	0.3	0.1	... ²	...	...	...
Č	Vodna povračila		...	617.1	1,130.2	1,542.8	1,666.0	1,147.9	1,400.8	1,550.0
D	Odškod. za spremem. namem.kme.zemljišč		0.6	42.4	332.1	674.2	1,079.5	799.7	796.5	880.0
E	Taksa na obremenjevanje voda		...	...	...	...	197.8	296.7	445.1	
F	Taksa na obremenjev. zraka s CO ₂		...	...	...	...	...	8,076.7	13,220.0	
G	Vplačila v občin prorač.	G=H+...+K	125.4	105.2	256.4	2,193.7	1,190.9	2,784.5	3,159.6	3,460.7
H	Odškod. za sprem. namemb.kmeti.zemljišč		118.1	79.6	136.8	1,982.6	614.5	1,098.5	961.8	1,038.8
I	Nadomestila za črpanje naravnih virov		...	...	...	...	100.4	111.4	123.5	
J	Prihodki od koncesij		...	...	...	...	9.2	10.2	11.3	
K	Občinske takse na obremenjevanje okolja		7.3	25.6	119.6	211.1	576.4	1,576.4	2,076.1	2,287.1
a	Proračun. financirana poraba za VO	a=b+d	893.1	1,909.6	2,385.9	3,384.1	3,491.8	4,565.4	6,277.1	8,138.9

b	Odhodki državnega proračuna za VO	b=c+č	14.3	186.0	179.7	239.8	316.4	301.8	321.3	500.6
c	Okoljevarstvene naložbe države		14.3	12.8	15.7	18.2	17.9	29.7	90.8	90.1
č	Tekoča poraba dr. za VO		0.0	173.2	164.0	221.6	298.6	272.1	230.5	410.5
d	Proračunski transferi za VO, skupaj	d=e+...+i	878.8	1,723.6	2,206.2	3,144.2	3,175.4	4,263.7	5,955.9	7,638.3
e	Iz državnega proračuna v tujino		7.5	15.3	21.3	24.2	22.2	25.4	30.0	7.9
f	Iz državnega v občinske proračune		n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
g	Iz drž. proraču. v ERS		n.p.	228.2	...	43.6	...	...	700.0	200.0
h	Del kupnin za ERS		...	...	...	...	708.0	850.9	n.p.	n.p.
i	Transferi za VO k onesnaževalcem	i=j+k	871.3	1,480.1	2,184.9	3,076.5	2,445.1	3,387.3	5,225.8	7,430.4
j	Iz državnega proračuna za izgradnjo ČN ³		855.6	954.6	1,880.9	2,788.1	2,063.2	2,917.3	4,854.6	6,987.1
			...	...	...	...	n.p.	1,420.0	3,000.0	5,250.0
k	Iz občin. proračunov		15.6	525.6	304.0	288.4	381.9	470.0	371.2	443.3
1	Neto odhodki proračunov za VO	1=b-A	-353.6	-663.9	-1,539.3	-4,171.0	-3,620.0	-4,628.1	-13,409.0	-19,055.2
2	Plačani prorač. transferi za VO minus prejeti transferi iz nasl. obremenjev.okolja	2=d-A	511.0	873.8	487.1	-1,266.5	-761.0	-666.2	-7,774.4	-11,917.5
3	Neto odhodki plus plačani transferi za VO	3=d+1	525.2	1,059.8	666.8	-1,026.7	-444.6	-364.4	-7,453.2	-11,416.9
4	Neto odhodki (brez prihodkov od CO₂ davka) plus plačani transferi za VO	4=a-A+F	525.2	1,059.8	666.8	-1,026.7	-444.6	-364.4	623.5	1,803.1
<p>Vir: Ur.l. RS 4/95, 26/94, 5/96, 78/97, 34/98; Poročevalec DZ RS 17/95, 42/97, 3/98; Bilten MF X/96, 25/VI/97, 22/IV/98; MOP; ocene ZMAR <i>Opombe:</i> ¹ vključno s plačilom zamudnih obresti; ² ...=ni pojava; n.p.=ni podatka; 0=manjši od 0.1. 3; oprostitve plačila takse na onesnaževanje vode zaradi izgradnje ČN.</p>										

Če v letih 1997 in 1998 primerjamo raven proračunskih prihodkov iz obremenjevanja okolja brez prihodkov od CO² taks s proračunsko financirano porabo za varovanje okolja (vrstica 4 v Tabeli 14) uvidimo, da je javno financiranje v tem obdobju vendarle pospeševalo varstvo okolja. Ocenjujemo, da bo država (vključno z občinami) v letu 1998 za varovanje okolja namenila 1.8 mrd. SIT več, kot jih bo prejela, neupoštevaje prihodke iz takse na CO².

Očitno je, da se prihodki proračunov iz naslova varovanja okolja lahko povečajo hitro, kar pa nikakor ne velja tudi za javno ali kako drugače financirano okoljevarstveno porabo. Zaradi tega je potrebno ugotoviti, da **obseg porabe sredstev za varovanje okolja ni odvisen le od razpoložljivosti javnofinančnih sredstev**. V podporo okoljevarstveni porabi je treba odpraviti celo vrsto inštitucionalnih ovir, kot na primer okrepiti zmogljivosti občinskih administracij za vodenje samostojne lokalne razvojne politike, razrešiti lastninsko-pravna vprašanja pri izvajalcih obveznih javnih služb, dograditi okoljevarstveni normativni sistem, okrepiti inšpekcijski nadzor, poenostaviti upravne postopke v primeru kršitev predpisov, ipd.

Javnofinančno spodbujena poraba sredstev za varovanje okolja je v letu **1998** za skoraj 60% višja kot v letu 1993, kar kaže, da se trendi javnega financiranja varovanja okolja, projicirani v SGRS, uresničujejo. Kljub temu pa je treba upoštevati, da se spremembe dogajajo na bistveno prenizki ravni, da bi lahko bil dosežen tudi cilj o ravni skupne porabe sredstev za varovanje okolja. Povečanje javnega financiranja varovanja okolja v obdobju 1993-1998 za pičle 0.10 odstotne točke (na 0.25% BDP v letu 1998) kaže, da povečanje za okoli 0.66 točke do konca leta 2002 ni več prav verjetno.

6.2 SOCIALNE RAZSEŽNOSTI RAZVOJA - Družbeni razvoj kot celota socialnega, ekonomskega in vrednotnega sistema

Dohodkovna neenakost in neenakost v bogastvu delujeta na več načinov zaviralno na ekonomsko rast in socialno integracijo. Zmanjšujeta ekonomsko učinkovitost družbe in povečujeta družbeno apatijo. Prevelika neenakost povečuje obseg državne redistribucije dohodka. Stanovnik (Stanovnik, 1997) ocenjuje, da se je delež prejemkov iz socialnega zavarovanja v celotnem dohodku slovenskih gospodinjstev med leti 1983 in 1993 povečal z 16.2% na 22.6%. Pri tem se je ta delež za najrevnejših 10% družin povečal s 37.1% na 54.6% in s tem predstavlja za ta sloj prebivalstva večinski vir sredstev za preživljanje. Zmanjšal pa se je delež dohodkov od dela: leta 1983 je le-ta predstavljal 76.1% vseh sredstev slovenskih gospodinjstev, deset let pozneje pa le še 63.7%. Za najrevnejših deset odstotkov gospodinjstev je ta upad še večji; zmanjšal se je s dobre polovice (56.2%) na dve petini (40.8%). Skoraj enako se je ta delež zmanjšal tudi za najpremožnejšo desetino prebivalstva: od 74.1% na 61.7%.

Relativna revščina se odraža v slabšem psihičnem in fizičnem zdravju ljudi (glej Lundberg 1994, Wilkinskon 1997 in Sen 1998, Economic Reform Monitor 1998) ter v povečanju obsega socialnih bolezni. Kljub večji redistribuciji dohodka se povečuje relativna revščina tistih, ki v dohodku preveč zaostajajo.

Prevladujoči vrednotni sistem v Sloveniji je za usklajen socialni in ekonomski razvoj preveč materialističe. V ospredju je osebna materialna blaginja; njen pomen je predvsem v razkazovanju (velike hiše, hitri avtomobili ipd.) manj pa v investiranju v prihodnost, varčevanju ipd. To zaostreje tekmo za materialnimi dobrinami, zmanjšuje sodelovanje, solidarnost in zaupanje, ki je osnova za aktiviranje **človeškega kapitala** obenem pa povečuje potrebo po družbeni regulaciji in kontroli.

Trije dejavniki narekujejo izgradnjo **močnejših regulacijskih mehanizmov** za blažitev naraščajočih socialnih stisk in materialnega pomanjkanja: (i) Tranzicija, ki prinaša spremembe na več ravneh hkrati, (ii) razmeroma velika stopnja brezposelnosti in (iii) naraščajoči delež starega prebivalstva. Zaradi brezposelnosti znaten del prebivalstva v najbolj aktivnem življenjskem obdobju izgublja možnosti za socialno vključevanje; pri tem so najbolj prizadeti mladi do 26. leta starosti, čeprav je njihovo število v obdobju 1996 - 1997 upadlo za 4.4%. Zanje predvidene aktivne ukrepe bodo izvajale zaposlovalske in socialne službe skupaj, kar je novost pri reševanju te problematike. Močno prizadeti so tudi dolgotrajno brezposelni, saj so njihove družine soočene z različnimi rizičnimi socialnimi situacijami, brezposelni sami pa s podaljševanjem brezposelnosti postajajo vse težje zaposljivi. Zgodnejše upokojevanje je zanje skrajni ukrep, le če so bili prej uporabljeni vsi drugi.

Staranje prebivalstva pa narekuje spremenjeno politiko na večih področjih; od zdravstvenega

in pokojninskega ter invalidskega zavarovanja, do socialnega varstva. Z Nacionalnim programom socialnega varstva do leta 2005, se tako ustrezno širijo, za starega človeka najbolj sprejemljive oblike nege in pomoči na domu.

Stalno **naraščanje števila upravičencev do socialnih prejemkov** kaže na problem socialne blaginje in socialne izključenosti. **Denarni dodatek**, do katerega so upravičene družine ali posamezniki, ki si ne morejo zagotoviti zadostnih sredstev za preživetje (iz razlogov, na katere ne morejo vplivati), je leta 1997 prejelo 34,242 upravičencev, kar pomeni skoraj 100-odstotno povečanje iz leta 1993 in 14.2-odstotni porast iz leta 1996 (29,988 prejemnikov). Po podatkih Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve je bilo leta 1997 največ prejemnikov denarnega dodatka samskih (66%), nezaposlenih brez nadomestila (63%), stari pa so bili od 18 do 45 let (82%). Druga večja skupina prejemnikov pa so iskalci prve zaposlitve (14%). Tudi število upravičencev do denarnega nadomestila za primer brezposelnosti in prejemnikov otroškega dodatka narašča. Leta 1997 je bilo upravičencev do nadomestila za brezposelnost 36,603, kar je za 16.5% več kot leta 1996 (31,424). Število prejemnikov **otroškega dodatka** se je leta 1997 v primerjavi z letom poprej povečalo za 19.3%. Delni razlog za tolikšno povišanje je v zvišanju vstopnih pogojev za pridobitev otroškega dodatka. Brez vpliva sprmenjenih pogojev bi bilo povečanje 16-odstotno. Število upokojencev, ki prejemajo **varstveni dodatek** (prejemajo ga upokojenci, katerih pokojnina za polno pokojninsko dobo ne doseže zneska preživetja), pa se ne giblje v isto smer kot zgoraj omenjeni prejemki. V zadnjih petih letih se je **število prejemnikov zmanjšalo** za skoraj 20%. Leta 1997 je varstveni dodatek prejelo 45,265 upokojencev, leta 1992 pa 56,852, kar pomeni, da upokojenci ne občutijo materialnega pomanjkanja v tolikšni meri, kot prejemniki socialnih pomoči v aktivni dobi in njihovi otroci (v družinah, ki prejemajo denarni dodatek, je decembra 1997 živelo 20,225 otrok).

6.3 REGIONALNI RAZVOJ - Prehod v tržno gospodarstvo povečal regionalne razlike, strategija regionalnega razvoja v pripravi

Razlike v razvitosti regij so obstajale že v času, ko Slovenija še ni bila samostojna država. Prehod na tržno gospodarstvo pa je regionalne razlike še povečal.

Demografske razmere se poslabšujejo v celotni Sloveniji. Rodnost zadnja leta upada, pričakovano trajanje življenja narašča, prebivalstvo se intenzivno stara. Pri tem so med regijami razlike, saj je na primer, pričakovano trajanje življenja v vzhodnem delu Slovenije v povprečju za 4 leta krajše, kot v zahodnem delu. Tudi najpogosteje uporabljen sintezni indikator, ki vključuje tako socialni kot ekonomski vidik razvoja ("human development index"), kaže na razdelitev na zahodni del Slovenije z relativno ugodnejšimi vrednostmi in vzhodni del Slovenije z relativno slabšimi vrednostmi. Razlike so tudi v gostoti poselitve prebivalstva. Območja zelo močne poseljenosti in urbaniziranosti zajemajo več kot tretjino ozemlja in štiri petine prebivalstva. Na drugi strani pa je dobra tretjina ozemlja povsem neurbanizirana.

Regionalne razlike se kažejo tudi na področju gospodarskih potencialov. Poslovanje gospodarskih družb je bilo v letu 1997 najbolj uspešno v osrednjeslovenski regiji, ki je v celoti ustvarila 38.4% vsega dobička v Sloveniji. Močno je izboljšala svoje rezultate obalno-kraška regija, ki je v letu 1996 ustvarila skoraj 30% celotne slovenske izgube, v letu 1997 pa prav tolikšen delež dobička. Dobro petino slovenskega dobička je ustvarila še dolenjska

regija, pozitivno pa sta poslovali tudi goriška in kraška regija, ki sta v letu 1996 izkazovali izgubo. Več kot polovico slovenske izgube je ustvarila podravska regija. Visoko nadpovprečen delež izgube v prihodkih imajo poleg podravske regije še zasavska, koroška in posavska regija. Dodana vrednost je realno najhitreje rasla v obalno-kraški, gorenjski, osrednjeslovenski in dolenski regiji, najbolj pa je padla v posavski (za 14.6-odstotna), koroški in pomurski (za okoli 3%). Tako so se razlike v višini dodane vrednosti na prebivalca, kot merila za ekonomsko moč gospodarstev regij, ponovno nekoliko povečale in so od leta 1992 narasle z 1:2 na 1:2.8 v letu 1997. Razlike v višini osnove za dohodnino na prebivalca, kot merila za ekonomsko moč prebivalstva, so manjše. V letu 1996 so vse regije presegle 75% slovenskega povprečja, vendar je tudi najuspešnejša regija po tem kazalcu (osrednjeslovenska) le za dobrih 20% presejala slovensko povprečje. Razlike med regijami pa se od leta 1992 ne povečujejo in znašajo 1:1.6.

Težave v gospodarstvu regij se hitro pokažejo v razlikah v stopnjah brezposelnosti. Medregionalne razlike so se povečale od 1:2.2 v letu 1992 na 1:2.4 v letu 1997. Vendar pa naraščanje razlik v stopnji brezposelnosti ni tako veliko, ker se povečuje brezposelnost tudi v regijah, ki so imele včasih nižjo stopnjo brezposelnosti, v regijah z visoko stopnjo brezposelnosti pa več ali manj ostaja na isti ravni. V letu 1997 so imele nadpovprečno stopnjo brezposelnosti v delovno sposobnem prebivalstvu podravska, pomurska, zasavska, posavska in savinjska regija. Stopnje brezposelnosti v nekaterih regijah bi bile še višje, če se ne bi že v preteklosti del prebivalstva izselil, bodisi v tujino, bodisi v druge regije v Sloveniji.

Razlike v stopnji brezposelnosti mladih znašajo 1:2.5. Stopnja brezposelnosti mladih je v povprečju za slabe tri odstotne točke višja od skupne brezposelnosti. Delež mladih med brezposelnimi se sicer zmanjšuje, vendar v regijah z najnižjim deležem predstavljajo četrtno vseh brezposelnih. Najslabše je v pomurski (37.4%) in v koroški regiji (33.8%).

S stališča možnosti zaposlovanja in zmanjševanja brezposelnosti je še vedno neugodna izobrazbena struktura brezposelnih, ki se je v letu 1997 v večini regij nekoliko poslabšala. V dolenski in pomurski regiji je najslabša z okoli 58% brezposelnih s I. ali II. stopnjo izobrazbe. Najmanj (43%) jih je v osrednjeslovenski regiji, ki pa je značilna po najvišjem in rahlo naraščajočem deležu visoko izobraženih iskalcev zaposlitve. Relativno visok delež visoko izobraženega kadra med brezposelnimi, ki je pogost v regijah s podpovprečno stopnjo brezposelnosti v delovno sposobnem prebivalstvu (obalno-kraška, gorenjska, goriška), je z razvojnega vidika zaskrbljujoč. Razlike v deležu brezposelnih z visoko in višjo izobrazbo med regijami so 1:3. Neskladja na trgu dela med ponudbo in povpraševanjem potrjuje tudi Evansov indeks neskladja, ki se je od leta 1994, ko je znašal 1.27, v letu 1997 povečal na 1.46.

Razlike v razvoju in življenjskem standardu so prisotne tudi med regijami držav članic Evropske unije in kaže, da se te razlike še povečujejo. V začetku 90-ih let je bil bruto domači proizvod v desetih najbogatejših regijah skupnosti 3.5-krat večji kot v desetih najrevnejših regijah. V desetih regijah, najbolj prizadetih zaradi visoke brezposelnosti, je bila le-ta 7-krat večja kot v desetih najmanj prizadetih regijah. Razlike med mladimi, vključenimi v izobraževanje, so okoli 1:2, razlike v osnovni infrastrukturi 1:3, razlike v subvencijah za raziskave in tehnologijo 1:7. V letu 1995 so bile razlike v višini bruto domačega proizvoda na prebivalca med državami članicami 1:2.6. Na nižjih teritorialnih nivojih so te razlike še večje - na ravni NUTS 1 1:3.9, na ravni NUTS 2 pa že 1:4.5.

Za EU na splošno velja, da so najbolj pod povprečjem regije južne mediteranske periferije

(južna Italija, Grčija, Španija, Portugalska), vzhodne periferije (vzhodna Nemčija) in severozahodne periferije (Irska in deli Velike Britanije). Precej nad povprečjem so skupine Severne Italije, Južne Nemčije, regije Beneluksa in regije severne Nemčije.

Še bolj neugodna je statistična slika o regionalnih razlikah v razvitosti znotraj posameznih držav EU. Te so se v desetletju 1983-1993 zmanjšale le na Nizozemskem. V vseh drugih državah EU so se povečale, najbolj na Portugalskem. Izraženo z razkorakom med ekstremi izkazujejo v letu 1995 največje regionalne razlike Nemčija po razširitvi (3.5 : 1), Avstrija (2.3 : 1), Belgija (2.2 : 1), Italija in Francija (2.1 : 1) in Velika Britanija (2.0 : 1). Nižje od 100% so regionalne razlike na Portugalskem ter v Španiji in na Finskem (1.8 : 1), v Grčiji (1.7 : 1), na Nizozemskem (1.6 : 1) ter na Švedskem (1.4 : 1). Slovenija se uvršča na neponderirano povprečje držav EU oziroma na raven Velike Britanije ter rahlo nad Portugalsko in Španijo.

Regionalne razlike v gospodarski razvitosti v državah kandidatkah za vključitev v EU v prvem krogu razširitve (Ciper, Češka, Estonija, Madžarska, Poljska in Slovenija) so v povprečju, za skupino držav kot celoto, približno enako velike kot v EU. Razkorak med ekstremoma znaša 4.5 : 1. Najbolj razvita je češka regija Praga (indeks ravni 233 glede na povprečje šestih kandidat), najmanj razvito je poljsko vojvodstvo Nowosadeckie (indeks ravni 52). Merjeno z razkorakom med najbolj in najmanj razvito regijo v državi so regionalne razlike največje na Poljskem (3.2 : 1). Sledi Madžarska z razmerjem 3.1 : 1, manjše kot v Sloveniji pa so regionalne razlike na Češkem (1.75 : 1).

Za zaključek prikaza bomo slovenske regije umestili v "Evropo regij", ki naj bi nastala po razširitvi z novimi članicami. Če bi prišlo do vključitve novih članic v letu 1995, bi se povprečje EU znižalo za skoraj 10% (s 17,315 na 15,731 ECU). Pod povprečjem EU-21 bi bile Španija, Ciper, Grčija, Portugalska, Slovenija, Češka, Madžarska, Poljska in Estonija (vrstni red ustreza ravni gospodarske razvitosti, merjeni s tem kazalcem). Slovenija bi z 10,212 ECU (PPP) na prebivalca dosegala 65% novega povprečja EU in 35% gospodarske razvitosti Luksemburga, ki je s preko 29 tisoč ECU (PPP) na prebivalca najbolj razvita država EU. Slovenija kot celota bi bila v razširjeni EU-21 bolj razvita od tretjine evropskih regij NUTS-2, v katerih živi 97 milijonov prebivalcev, od tega 37 milijonov v državah, ki so že članice EU.

Naša najbolj razvita Osrednjeslovenska regija bi med 281-imi regijami NUTS-2 zasedala 144. mesto. Ne približno enaki ravni razvitosti so Kent, Lancashire in Essex v Veliki Britaniji, Hainaut v Belgiji in Vali-Suomi na Finskem. V državah, ki so že članice EU je približno enako ali slabše razvitih 58 regij, med regijami držav kandidat za vključitev v EU pa je od osrednjeslovenske regije bolj razvita le češka regija Praga. Naša najmanj razvita pomurska regija bi bila na tej lestvici razvrščena na 214. mesto. Uvrstila bi se za takoj za Iperosom (Grčija), ki je najslabše uvrščena regija iz EU-15 (v tem prikazu ne upoštevamo francoskih prekomorskih departmajev). Iz držav kandidat za vključitev v EU bi bile boljše od Pomurske regije uvrščene le Praga, Ciper (tudi manj razviti turški del), Budimpešta, Varšava, Vzhodna Češka, Zahodna Češka, Južna Češka, Severna Češka, Južna Moravska, Severna Moravska in Osrednja Češka. Ti podatki kažejo, da je Slovenija po ravni gospodarske razvitosti že v okvirih sedanje Evrope regij in sicer ne le kot država in regija NUTS-2 v celoti, ampak tudi z vsemi svojimi regijami NUTS-3, tudi najmanj razvitimi (več o tem: Strmšnik, 1997).

Evropska unija je z ustreznimi ukrepi že zelo zgodaj pristopila k zmanjševanju regionalnih

razlik in tudi danes so cilji strukturne politike eden od osnovnih temeljev za doseg ekonomske in socialne kohezije v Evropski uniji. Ob zmanjševanju razlik namreč ne pridobijo samo regije, ki v razvoju zaostajajo, pač pa celotna skupnost.

Tudi Slovenija ima izkušnje z regionalno politiko že od začetka sedemdesetih let. V tem obdobju je sistem pospeševanja skladnejšega razvoja dal določene pozitivne rezultate. Izkušnje kažejo, da mora regionalna razvojna politika postati celovitejša in medsektorsko usklajena. Reformo regionalne politike pa narekuje tudi pridruževanje Slovenije EU. Slovenija bo namreč ob vstopu v EU ena manj razvitih držav, ki bo lahko črpala sredstva iz strukturnih skladov. V predpristopnem obdobju čaka Slovenijo na področju regionalnega razvoja vrsta nalog, ki izhajajo predvsem iz usklajevanja zakonodaje, najprej pa priprava in sprejem Strategije regionalnega razvoja in zakona o skladnem regionalnem razvoju.

6.4 TEHNOLOŠKI RAZVOJ - Nujna dodatna vlaganja v raziskave in razvoj

Slovenski državni program za uveljavitev pravnega reda Evropske unije (Poročevalec 24/98, str. 28-30), ki je nastal na osnovi strateških gradiv in programov, se v poglavju reform podjetniškega sektorja kar na 35 področjih eksplicitno dotika ciljev povečanja konkurenčnosti. Ta cilj narekuje usmeritve in ukrepe politike za tržno usmerjanje prestrukturiranja podjetij. Upravičenost za takšen poudarek izhaja iz ocene negativnega indeksa globalne konkurenčnosti in ranga, ki ga Slovenija zaseda med 49 ocenjenimi državami po metodi Svetovnega ekonomskega foruma (več glej: Gmeiner, 1997) po posameznih komponentah ocene konkurenčnosti (še posebej na področju tehnologije).

Analizo tehnološkega razvoja znotraj predelovalnih dejavnosti Slovenije prikazuje poročilo inovacijskih dejavnosti v podjetjih v letu 1996 (SURS, Statistične informacije 73, 17. marec 1998). Samo vsako peto anketirano podjetje (med 880) ima lastno raziskovalno-razvojno dejavnost. Rezultati inovacijske dejavnosti se kažejo v inovaciji izdelka oz. postopka in se na ravni slovenske predelovalne dejavnosti izražajo v dolgi dvanajstletni dobi za tehnološko novi izdelek in osemletni za inovativni proizvodni postopek (podrobneje tabela št. 17 v prilogi). Takšno zaostajanje za evropskimi konkurenti je še posebno kritično v 5-ih oddelkih predelovalne dejavnosti, ki ohranjajo 9/10 vseh izdelkov nespremenjenih. Več kot štiri petine vseh izdatkov za raziskovalno-razvojno dejavnost v predelovalni industriji je bilo v letu 1996 skoncentriranih v nekaj oddelkih.

Tabela 15: Oddelki dejavnosti z največ izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost, Slovenija, 1996

Dejavnost	Skupaj	Notranji izdatki za raziskovalno-razvojno dejavnost				Zunanji izdatki za raziskov. - razvojno dejavnost
		skupaj	razvoj tehnologije	razvoj izdelkov	splošna R-RD	
Skupaj predelovalna industrija	17,940,116	15,998,393	3,735,330	6,880,540	5,382,523	1,941,723
	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

v tem:						
Proizv.kemikalij in izdelkov	34.2	32.2	20.1	33.7	39.1	50.6
Farmacija	29.4	27.2	16.3	30.1	31.2	48.2
Proizv. strojev, naprav	14.9	15.6	29.6	15.4	6.2	8.5
Proizv. RTV komunikacij, apar.	12.4	12.8	4.4	15.7	15.0	8.9
Proizv. elekt. strojev, apar.	7.6	8.0	8.6	6.7	9.4	3.8
Proizv. izdelkov iz gum, plast.	6.1	6.7	12.6	6.4	3.0	1.4
Proizv. med, finomeh., opt. izd.	5.6	6.2	1.5	7.8	7.4	1.4
Skupaj 6 oddelkov	80.8	81.5	76.8	85.7	80.1	74.6
Vir: SURS, Statistične informacije 73, 17. marec 1998.						

Največ izdatkov za razvojno-raziskovalno dejavnost je usmerjenih v razvoj izdelkov. Pri tem izstopa farmacevtska industrija, ki ob "notranjih" izdatkih med vsemi največ sredstev namenja tudi za financiranje raziskovalnih institucij izven podjetja. Daleč za njo zaostajajo proizvodnja RTV komunikacij, aparatov in opreme in proizvodnja strojev in naprav.

Na preostale oddelke predelovalne industrije, ki zavzemajo 64-odstotni delež v fizičnem obsegu proizvodnje, odpade manj kot petina izdatkov za raziskovalno razvojno dejavnost. To daje v naslednjih letih slabe izglede za prestrukturiranje podjetij in programov. Podjetja med dejavniki, ki ovirajo inovacije, ne navajajo lastniške strukture, zakonodaje oz. standardov in ožjega okolja v podjetju, niti ne pomanjkanja informacij o tehnologiji, temveč predvsem pomanjkanje denarnih sredstev in ustreznega kadra ter prevelikih tveganj.

Lani izvedena ocena tehnološke ravni slovenske industrije in programske zahtevnosti proizvodov v letu 1995 (IER v sodelovanju z Gospodarsko zbornico Slovenije, oktober 1997) dodatno utemeljuje nujna vlaganja za razvoj tehnologije in izdelkov. Izdelčna zahtevnost ima namreč koncentracijo v razredih 4 do 6 med petnajstimi možnimi (povprečje 5.15), tehnološko produkcijska intenzivnost pa je v povprečju 6.10 in je ugodnejša izključno zaradi tehnološkega pospeševanja proizvodnje na osnovah informacijskih tehnologij. Zato je že v srednjem obdobju programski zaostanek pri ohranjanju in še bolj pri nujnem povečevanju konkurenčne sposobnosti zaskrbnjujoč (še posebej v črni metalurgiji, pri nekovinskih rudninah, proizvodnji žaganega lesa in plošč, proizvodnji usnja in krzna, proizvodnji krmil in reciklaži).

Ker postaja tehnološki razvoj pri približevanju EU ključen dejavnik, je naloga tehnološke politike zlasti v treh sklopih: (i) v ukrepih, ki spodbujajo vlaganja v raziskovalne, razvojne in zlasti inovacijske procese; (ii) v ukrepih za izboljšanje mreže prenosa in uporabe tehnološkega znanja in (iii) v instrumentih za urejanje tržne konkurence, od standardizacije do davčnih olajšav.

7. GLAVNE USMERITVE EKONOMSKE POLITIKE V LETIH 1997-1999

7.1 POLITIKA JAVNIH FINANC - javnofinančni primanjkljaj tudi v prihodnjem letu

ne bo manjši

V letu **1997** so se **javnofinančni prihodki** oblikovali na podlagi davčnega instrumentarija, ki je veljal ob koncu leta 1996, uvedene pa so bile tudi nekatere spremembe, ki so vplivale tako na obseg kot tudi na strukturo javnofinančnih prihodkov. Plače so bile obremenjene s prispevki za socialno varnost v višini 38%, kar je manj kot v povprečju leta 1996, ko je obremenitev znašala 40.2%. Sredi leta 1997 je bila spremenjena lestvica obdavčitve plač z davkom na izplačane plače, kar je razbremenilo predvsem nižje plače. Zaradi asociacijskih sporazumov so se v začetku leta znižale carinske stopnje določenih proizvodov, kar je v letu 1997 precej znižalo javnofinančne prihodke iz naslova carin. Pri prometnih davkih so se povečale stopnje prometnega davka na naftne derivate. Kot novi davčni vir in fiskalni instrument varovanja okolja je bila v januarju uvedena nova taksa za obremenjevanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida.

Zaradi znižanih stopenj prispevkov za socialno varnost in bolj umirjene rasti plač so se prispevki za socialno varnost, ki v strukturi javnofinančnih prihodkov pomenijo okoli 35%, realno zmanjšali za 2.3%. Znižane carinske stopnje so povzročile znižanje prihodkov od carin in sicer realno za 30%, kar je celo večje zmanjšanje, kot je bilo pričakovano v začetku leta. Prihodke od dohodnine so zmanjševali poračuni za preteklo leto, zato so prihodki od dohodnine dosegli le 1.8-odstotno realno rast. Prihodki od prometnih davkov so skupaj s prenosom dela prometnih davkov, ki se nanašajo na promet v letu 1997 in so bili vplačani v januarju 1998, realno povečali za 6.1%, brez prenosa pa realno za 1.4%. Na povečanje javnofinančnih prihodkov v letu 1997 je vplivala na novo uvedena taksa za obremenjevanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida in celoletna veljavnost davka na izplačane plače, ki v strukturi javnofinančnih prihodkov pomenita le dobre 3%. V letu 1997 so se javnofinančni prihodki brez podaljšanja financiranja proračuna in brez prihodkov iz kupnin od privatizacije podjetij povečali glede na leto 1996 realno le za 1.2%. Ob upoštevanju podaljšanja financiranja proračuna in kupnin od privatizacije podjetij pa so se javnofinančni prihodki povečali za 2.9%, kar je počasneje od rasti bruto domačega proizvoda. Njihov delež v bruto domačem proizvodu je dosegel 44.6%, kar je za 0.6 odstotne točke manj kot v letu 1996.

Na strani **javnofinančnih odhodkov** so odhodki za realizacijo pravic, ki izhajajo iz zakona in drugih predpisov o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v letu 1997 realno porasli za 4.3%. Na odhodke so vplivale uskladitve pokojnin in drugih denarnih dajatev z gibanjem plač in rast poprečnega števila upokojencev, ki je v letu 1997 znašala 1.5%. Odhodki pokojninskega in invalidskega zavarovanja so dosegli 13.3-odstotni delež v bruto domačem proizvodu, kar je približno toliko kot v letu 1996.

V obveznem zdravstvenem zavarovanju je bil v letu 1997 zagotovljen približno enak obseg programov in pravic kot v letu 1996; odhodki za obvezno zdravstveno zavarovanje (skupaj s sredstvi, ki jih za zdravstvo namenja država) so se v letu 1997 povečali realno za 4.1%. Najvišjo realno rast so izkazali odhodki za javne zdravstvene zavode, namenjeni financiranju plač. Izdatki za zdravila in izdatki za nadomestila zaradi bolezenske odsotnosti pa so zadržali sorazmerno nizko realno rast (1.5-odstotno). Delež odhodkov za obvezno zdravstveno zavarovanje v bruto domačem proizvodu je dosegel 6.8%, kar je toliko kot v letu 1996.

Proračunska poraba občin se je v letu 1997 povečala realno za 3.4%, pri čemer so najvišjo realno rast dosegla sredstva za plače. Delež proračunske porabe občin je v letu 1997 dosegel 4.8% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.1 strukturne točke manj kot v letu 1996.

Proračunsko porabo države je v letu 1997 zaznamovalo zelo pozno sprejetje državnega proračuna. Sprejet je bil šele decembra lani. Do sprejetja državnega proračuna je proračunska poraba potekala po pravilih začasnega financiranja, kar je povzročilo relativno zaostajanje proračunskih odhodkov skozi vse leto, močno pospešeno dinamiko po sprejetju proračuna ob koncu leta in sklep o podaljšanju trošenja v januar 1998. Celotna proračunska poraba države (brez transferjev v ostale javnofinančne blagajne) je v letu 1997 realno porasla za 8.8%. Med proračunskimi odhodki so najvišjo realno rast dosegli socialni transferji (19.1%), plačila storitev javnim zavodom (realno 17.8%), subvencije in transferi gospodarstvu (realno za 12.8%) ter plače državnih organov in izvajalskih organizacij (realno 9.8%). Materialni stroški so se povečali realno za 5.4%, najskromnejšo realno rast pa so dosegle investicije in kapitalske naložbe (realno 2.9%). V letu 1997 je znašal delež proračunske porabe v bruto domačem proizvodu 20.8% in je bil za 0.9 strukturne točke višji kot v letu 1996.

Celotni javnofinančni odhodki so se v letu 1997 povečali realno za 6.1% in dosegli 45.7% bruto domačega proizvoda in s tem presegli delež iz leta 1996 za 0.8 strukturne točke. Še v letu 1996 smo na področju javnih financ dosegali razmeroma ugodne rezultate, saj so bile javne finance skoraj uravnotežene (konsolidirana javnofinančna bilanca je ob koncu leta zabeležila presežek v višini 0.3% bruto domačega proizvoda), javnofinančni primanjkljaj pa je v letu 1997 dosegel 1.1% bruto domačega proizvoda. Do poslabšanja rezultatov v letu 1997 je prišlo zaradi odločitev, ki so bile sprejete že leta 1996 in so vplivale po eni strani na zmanjševanje javnofinančnih prihodkov (predvsem znižanje prispevnih stopenj za socialno varnost) in po drugi strani pritiskale na naraščanje javnofinančnih odhodkov (plače, socialni transferji).

Cilj ekonomske politike na področju javnih financ za leto 1998 bi moral biti zmanjšanje javnofinančnega primanjkljaja. Glede na težko situacijo v letu 1997, ki se z vso težo prenaša tudi v letošnje leto, je to cilj, ki bi ga bilo možno doseči le z nadaljnjim zmanjševanjem javnofinančnih odhodkov in z nadaljevanjem davčne reforme, predvsem v smeri iskanja ekonomsko in fiskalno smiselnih ekoloških, premoženjskih in drugih novih davkov. Zato je vlada v fazi priprave letošnjega proračuna sprejela varčevalni program, katerega ukrepi bi pripomogli k uresnitvi tega cilja ekonomske politike.

Na **javnofinančne prihodke** v letu **1998** bodo vplivale spremembe davčnega sistema in inštrumentarija, uveljavljene na začetku leta. Vlada je namreč predlagala v svojem varčevalnem programu tudi ukrepe, ki vplivajo na višino javnofinančnih prihodkov. Nekateri med njimi so bili sprejeti že na začetku leta, nekateri pa so še vedno v parlamentarni proceduri in lahko njihov učinek pričakujemo šele proti koncu letošnjega ali celo naslednje leto. Plače so obremenjene s prispevki za socialno varnost v višini 38%, kar je toliko kot lani. S spremembo zakona o prispevkih za socialno varnost se je razširila osnova za prispevke tudi na druge prejemke iz delovnega razmerja, kar z javnofinančnega vidika pomeni nekoliko višje prihodke iz prispevkov za socialno varnost. Na povečanje javnofinančnih prihodkov v letu 1998 bo kot novi davčni vir vplival tudi davek na bilančno vsoto bank in hranilnic. Poleg javnofinančnega učinka bo ta davek, zaradi odbitne postavke za tolarska posojila, pomenil tudi spodbudo za plasiranje tolarskih sredstev bank v realni sektor. Na povečanje javnofinančnih prihodkov v letu 1998 bodo vplivale tudi povečane davčne stopnje prometnih davkov. V januarju je bila povečana davčna stopnja na promet storitev v prvi tarifni skupini s 5% na 6.5%. Povečale so se tudi davčne stopnje na promet naftnih derivatov. V marcu je bila znatno povečana tudi taksa za obremenitev zraka z emisijo ogljikovega dioksida. Povečale so se tudi sodne in registracijske takse. V parlamentarnem postopku je zakon o upravnih taksah, ki bo po sprejetju pomenil povečanje upravnih taks. Davek na izplačane plače je ostal davčni

vir tudi v letu 1998, predvidena je le sprememba zakona, ki bo dvignila spodnjo mejo obdavčitve plač. Predlog spremembe zakona je še v parlamentarnem postopku; ko bo sprejet, bo vplival na zmanjšanje javnofinančnih prihodkov. Zaradi asociacijskih sporazumov se bodo v letu 1998 še znižale carinske stopnje, kar bo znižalo prihodke iz naslova carin.

Da bi se v letu 1998 zmanjšal javnofinančni primanjkljaj je vlada v varčevalnem programu kot prihodke državnega proračuna predvidela tudi prodajo dela državnega premoženja v višini 11.5 milijard tolarjev in prihodke od udeležbe na dobičku javnih podjetij in bank v višini 5 milijard tolarjev. Tako kot v letu 1997 je tudi v letu 1998 predvideno podaljšanje financiranja državnega proračuna s prometnimi davki, ki bodo vplačani do 15. januarja 1999, nanašajo pa se na promet v letu 1998. Ocenjujemo, da se bodo celotni javnofinančni prihodki skupaj s podaljšanim financiranjem državnega proračuna v januar 1999 in s predvidenimi prihodki iz prodaje državnega premoženja v letu 1998 povečali realno za 5.2% in bodo dosegli 45.1% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.5 strukturne točke več kot lani.

Na področju javnofinančnih odhodkov se bodo odhodki, potrebni za realizacijo zakonov in drugih predpisov pokojninskega in invalidskega zavarovanja v letu 1998, povečali realno za 3.2%. Stopnja rasti upokojevanja se še vedno giblje okoli 1%, dodaten pritisk pa je možno tudi pričakovati zaradi negotovosti glede pričakovanih sprememb pokojninske reforme. Odhodki pokojninskega in invalidskega zavarovanja bodo v letu 1998 dosegli 13.2% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.1 strukturne točke manj kot lani.

V obveznem zdravstvenem zavarovanju bo v letu 1998 zagotovljen približno enak obseg programov in pravic kot v letu 1997; delež odhodkov obveznega zdravstvenega zavarovanja bo znašal okoli 6.7% bruto domačega proizvoda, kar je za 0.1 strukturne točke manj kot lani. Delež proračunske porabe občin se v letu 1998 ne bo spremenil in bo dosegel 4.8% bruto domačega proizvoda.

Zaradi nakopičenih problemov, ki povzročajo pritiske na povečevanje odhodkov državnega proračuna, je bilo, kljub predlaganim varčevalnim ukrepom, usklajevanje državnega proračuna za leto 1998 zelo težavno. V aprilu je bil sprejet državni proračun, po katerem znašajo odhodki državnega proračuna 870.5 milijard tolarjev, kar je nominalno za 15.4% več, kot so znašali odhodki državnega proračuna za preteklo leto in tudi več, kot je bilo predlagano v prvotnem predlogu proračuna in proračunskega memoranduma za leto 1998.

V strukturi odhodkov državnega proračuna se leta 1998 povečuje delež sredstev namenjenih materialnim izdatkom, obrestim, garancijam, subvencijam in transferjem v gospodarstvo ter investicijam. Z varčevalnimi ukrepi je bilo doseženo, da se zmanjšuje delež odhodkov državnega proračuna za plače in sicer iz 27.3% v letu 1997 na 26.7% v letu 1998. Tudi v letu 1998 predstavlja transfer sredstev iz državnega proračuna v pokojninsko blagajno znaten delež odhodkov. Znašal bo 14.5% odhodkov državnega proračuna oziroma dosegel 3.9% bruto domačega proizvoda. Proračunska poraba države (brez transferjev v druge javnofinančne blagajne) se bo v letu 1998 povečala realno za 7.3%.

Ocenjujemo, da se bodo v letu 1998 celotni javnofinančni odhodki povečali realno za 4.9%; njihov delež v bruto domačem proizvodu pa se bo povečal s 45.7% v letu 1997 na 46.1% v letu 1998. Javnofinančni primanjkljaj za leto 1998 je ocenjen v višini 1% bruto domačega proizvoda.

Čeprav je cilj ekonomske politike zmanjševanje javnofinančnega primanjkljaja, se mu tudi v

letu **1999** kljub predvideni davčni reformi ne bo moč izogniti. Sredi leta 1999 je predvidena uvedba davka na dodano vrednost in trošarin. Predlog zakona o dodani vrednosti in zakon o trošarinah sta v parlamentarni proceduri. V predlogu zakona predlagane davčne stopnje (splošna stopnja 19%, znižana stopnja 8%) so nižje kot so bile prvotno predvidene (splošna stopnja 20%). Zato v letu 1999 ne bo mogoče ukiniti davka na izplačane plače, kot je bilo to prvotno predvideno. Zaradi predvidene upočasnjene rasti plač ocenjujemo, da bodo nižji tudi javnofinančni prihodki, ki se obračunavajo na osnovi plač. Tudi v prihodnjem obdobju bo prišlo do nadaljnjega zmanjšanja prihodkov iz naslova carin, ki naj bi ga po prvem predlogu Zakona o davku na dodano vrednost lahko nadomestili z višjimi prihodki iz naslova davka na dodano vrednost. V prihodnjem obdobju bi bilo potrebno samo izjemoma kot vir pokrivanja proračunskih odhodkov predvidevati prodajo državnega premoženja. Hkrati bi bilo potrebno povečati priliv od upravljanja finančnega premoženja države. Upoštevajoč našete predpostavke predvidevamo, da se bodo javnofinančni prihodki v letu 1999 zmanjšali na okoli 44% bruto domačega proizvoda.

Nepovečanje javnofinančnih odhodkov mora biti tudi v letu 1999 eden od ciljev ekonomske politike. Nemogoče so bo izogniti predlaganju številnih ukrepov, ki bodo zmanjševali in prerazdelili proračunske odhodke na vseh segmentih proračunske porabe. Ukrepi morajo biti naravnani v opuščanje oziroma v počasnejše izvajanje programov in naložb, vključno s preverjanjem ustreznosti financiranja nekaterih nalog iz državnega proračuna. Poiskati je treba tudi možnosti prenosa dela sedanjih nalog na nedržavne in nejavnofinancirane službe v smislu privatizacije dejavnosti, kar bi tudi dolgoročno razbremenilo javno financiranje. Z oblikovanjem sistemskih rešitev, ki bodo na novo opredelile vlogo države v javnem financiranju, bo mogoče obvladovati naraščajoče javnofinančne izdatke in zmanjševati razkorak med javnofinančnimi prihodki in javnofinančnimi odhodki.

7.2 MONETARNA POLITIKA - Znižanje obrestnih mer, v začetku leta zmanjšanje tujega zadolževanja in povečanje domačega, ob umirjeni denarni rasti

Rast denarnega agregata M3 je v letu 1997 znašala 22.9% in je presegla zgornjo mejo letnega cilja Banke Slovenije (BS) za 0.9 odstotne točke. Rast M1 je znašala 19.4%, rast hranilnih in vezanih tolarskih vlog pa 35.7%. Vloge, vezane nad 1 letom so porasle za 67.7%. Rast deviznih vlog prebivalstva je znašala samo 5.8%, v celoti na račun pripisanih tečajnih razlik. Svet BS je februarja 1998 ocenil, da je bila denarna politika skladna z usmeritvami in da ni razlogov za spremembe. Za leto 1998 je bil sprejet cilj rasti M3 v razponu med 18% in 26%. V prvem trimesečju se je tekoča rast že znižala na povprečno 18.2% na letni ravni.

V letu 1997 je bila glavni vir izdajanja denarja monetizacija kapitalskih tokov iz tujine. Banke so odkupile neto za 61 milijard SIT tujega denarja od podjetij in za 79.8 milijarde SIT prek menjalnic (v predhodnem letu skupaj 57.5 milijarde SIT). V sklopu intenzivne devizne intervencije je pritegnila ves tekoči neto tok in še dodatno zatečeno devizno likvidnost bank v svoje devizne rezerve BS, za 92.7 milijarde SIT z direktnim odkupom od bank in za 127.1 milijarde SIT z neto izdajo deviznih blagajniških zapisov.

Skupne devizne rezerve BS in bank so porasle v letu 1997 za 681 milijonov USD (brez upoštevanja tečajnih razlik), v tem devizne rezerve BS za 1,287 milijonov USD, na račun ustreznega zmanjšanja rezerv bank. Ob koncu leta so znašale 4,337 milijonov USD (pri BS 3,297 milijonov USD), s čimer so za 3.9% presegale stanje zunanjega dolga (leto poprej

3.0%) in pokrivalo 4.9 mesecev povprečnega uvoza blaga in storitev (leto poprej 4.6 mesecev).

Prirast domačih naložb bank je v letu 1997 znašal 140.8 milijarde SIT ali 14.2%. Povečanje posojil prebivalstvu je bilo v primerjavi s predhodnimi leti zmerno (33.1 milijarde SIT ali 16.0%), občutno pa se je okrepilo stanje naložb v vladni sektor, za 29.1 milijarde SIT po posojilih (porast 71.5%) in za 21.5 milijarde SIT po državnih obveznicah. Vse do septembra 1997 je bilo zelo šibko posojanje podjetjem (v 9 mesecih porast za 23.9 milijarde SIT), ki je zatem poskočilo v zadnjem četrtletju za 33.4 milijarde SIT, tako da je znašal celoletni porast 12.0%. Novega zadolževanja podjetij je bilo v letu 1997 več v tujini (vključujoč denarni tok iz neposrednih naložb) kot pri domačih bankah.

Po decembru 1997 je izdajanje denarja iz deviznih transakcij skoraj usahnilo (devizne rezerve so se v prvem četrtletju 1998 zmanjšale za 25 milijonov USD), še bolj pa je poraslo domače posojanje bank. Posojila podjetjem so porasla v prvem četrtletju za nadaljnjih 31.2 milijarde SIT, okrepila pa so se (v marcu) tudi posojila prebivalstvu, skupaj za 11.5 milijarde SIT. Vladni sektor se je v januarju in februarju zadolžil pri bankah po obveznicah RS09 za okrog 14 milijard SIT, sicer pa je neto vračal posojila.

Varčevanje prebivalstva pri bankah je poraslo v letu 1997 za 21.3% (vse bančne vloge), nekoliko manj kot v letu poprej, in zatem za visokih 6.8% v prvih treh mesecih 1998. Še bolj intenzivno kot v predhodnem letu je bilo prehajanje iz deviznih v toolarske vloge. Delež deviznih vlog v skupnih vlogah prebivalstva se je zmanjšal v enem letu do marca 1998 s 55.6% na 48.5%, delež vezanih toolarskih vlog pa povečal s 23.2% na 31.6%. Kratkoročno vezane vloge so porasle bolj kot vloge, vezane nad 1 letom, ki so znašale konec marca sorazmerno skromnih 48.0 milijarde SIT ali 19.1% vseh vezanih toolarskih vlog prebivalstva. Visoka rast dolgoročnih toolarskih vlog pri bankah izvira pretežno iz sektorja nebančnih finančnih organizacij.

Že od srede leta 1996 nudi BS primarni denar bankam v glavnem prek končnega ali začasnega odkupa deviz, s tolarško sterilizacijo presežne intervencije. Ta vzorec ne dopušča več direktne kontrole bančne likvidnosti, saj razpolagajo banke z obsežno sekundarno likvidnostjo v obliki toolarskih blagajniških zapisov BS različnih ročnosti. Konec marca 1998 je znašal ta portfelj 68.9 milijarde SIT, od tega 14.3 milijarde SIT v ročnostih do 60 dni.

Dobro likvidnost odraža tudi zmanjševanje "realnega" dela obrestne mere medbančnega trga s povprečno 1.9-odstotno v prvem četrtletju 1997 do -1-odstotno v prvem četrtletju 1998. Skupna nominalna obrestna mera se v tem obdobju ni zmanjšala, temveč je nihala med 8.5% in 10.5% zaradi sočasne rasti temeljne obrestne mere (TOM) od 7.6% do 10.2% na letni ravni.

Kljub zadovoljivi likvidnosti bančnega sistema in kljub naraščajoči ponudbi finančnih virov iz tujine, po nižjih obrestnih merah, se obrestne mere bank v letu 1997 niso pomembneje zmanjšale. Prilaganje razmeram na trgu je sledilo šele v začetku leta 1998. V enem letu do aprila se je tako povprečna obrestna mera bank za dolgoročno posojila zmanjšala z 11.7% na 8.5% nad TOM in za kratkoročno posojila z 10.5% na 7.3% nad TOM, povprečne obrestne mere za vloge pa s 3.7% na 2.3% nad TOM za vezave od 31 do 90 dni, ter s 6.3% na 5.3% nad TOM za vezave nad 1 letom. Ta trend naj bi se letos še nadaljeval, vendar bo omejen z obstoječo ravniyo inflacije, to se pravi s problemom zniževanja pasivnih obrestnih mer pod inflacijo, kar bi bilo potrebno, če bi želele domače banke konkurirati tuji ponudbi na strani

posojil.

Likvidnost gospodarstva se je v letu 1997 izboljševala, bodisi da jo merimo z rastjo stanj na žiro računih (letni porast 24.8%) ali na vseh bančnih vlogah (porast 28.3%), v obeh primerih tudi relativno na rast vlog prebivalstva in vladnega sektorja. K temu so poleg zadovoljivega financiranja, predvsem iz tujine, prispevali tudi povečani izvozni prihodki v drugem polletju (zaradi rasti obsega izvoza in deprecijacije) in upočasnitev rasti stroškov. V prvih treh mesecih 1998 se je trend obrnil. Podjetja so povečala zadolževanje, pretežno pri domačih bankah, in hkrati neto črpala z bančnih vlog. V istem času so zelo izrazito porasle vloge prebivalstva, kar - oboje - odraža rast plač in drugih plačil za delo (regresi) od decembra 1997 naprej.

7.3 DOHODKOVNA POLITIKA - Zaostajanje rasti povprečne plače zaposlenega za rastjo produktivnosti in nujno potreben dogovor socialnih partnerjev za leto 1999

Dohodkovna politika naj bi omogočala počasnejšo rast plače na zaposlenega od produktivnosti dela in s tem večjo konkurenčnost gospodarstva. Takšna je bila **dohodkovna politika za leto 1997**.

V prvi polovici leta 1997 (do vključno meseca maja) je plače še urejal Socialni sporazum za leto 1996 in Zakon o izvajanju socialnega sporazuma. V mesecu juliju je bil sprejet Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač, ki velja do srede leta 1999. Po vsebini je povzel že dogovorjene usmeritve na področju plač iz Socialnega sporazuma za obdobje 1997-1999, ki ni bil podpisan zaradi neuskklajenosti stališč socialnih partnerjev na področju fiskalne politike. Na osnovi izkušenj o gibanju plač v letu 1996 se zakon ni omejil le na usmeritve plač v zasebnem sektorju, ampak je posebej omejil rast plač po individualnih pogodbah na dinamiko rasti izhodiščnih plač, ki jih urejajo kolektivne pogodbe. Mehanizem usklajevanja, ki ga zakon določa, velja tudi za javni sektor. Usklajevanje izhodiščnih plač z rastjo cen se izvaja le enkrat letno, pri uskladitvi pa se upošteva 85% dosežene rasti v letu. Predvidene so ublažitve večjih realnih padcev izhodiščnih plač v primeru hitrejše rasti cen od predvidene dinamike. Urejena je tudi možnost izplačil plač na osnovi pozitivnih poslovnih rezultatov in sicer največ v višini ene povprečne plače. Določena je bila višina minimalne plače: 59,150 SIT.

V obdobju od junija do decembra 1997 je bruto plača na zaposlenega po individualni pogodbi rasla nominalno (5.0%) počasneje od bruto plače na zaposlenega po kolektivnih pogodbah (7.2%). Bruto plača na zaposlenega v javnem sektorju je v tem obdobju nominalno porasla za okoli 8%. V vsem letu je bruto plača na zaposlenega porasla nominalno za 12.1% (december 1997/december 1996); upošteva cene na drobno, ki so se v letu 1997 še uporabljale kot splošni deflator, je bila realna rast v tem obdobju 2.5-odstotna. V letu 1997 je bila povprečna bruto plača na zaposlenega nominalno višja za 11.7% glede na predhodno leto, realno pa za 2.4%. To je za okoli eno in pol odstotne točke počasneje od rasti produktivnosti dela (3.8%).

Letos je gibanje plač še vedno pod vplivom Zakona o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač. V prvih treh mesecih letošnjega leta je gibanje bruto plače nominalno zelo umirjeno, realno pa že tri mesece zapored rahlo upada. Umirjenost plač v začetku leta je značilna tako za zasebni kot javni sektor. Ob upoštevanju sezonskih porastov plač tekom leta

ter izplačevanja trinajstih plač koncem leta v zasebnem sektorju ocenjujemo, da bo bruto plača na zaposlenega letos realno porasla za 2.5% glede na predhodno leto. K počasnejši rasti plač v javnem sektorju bo pripomoglo tudi določilo, da se plače v javnem sektorju uskladijo šele v decembru. To je bil eden izmed varčevalnih ukrepov, ki so imeli za cilj zmanjšanje javnofinančnega neravnovesja. V preteklem obdobju se je obseg plač v javnem sektorju močno povečal zaradi napredovanj v višje plačilne razrede, zaradi uvedbe dodatkov v kolektivnih pogodbah ter zaradi novih zaposlitev. V letošnjem letu ne bo smelo biti novih zaposlitev in napredovanj, prav tako ne bi smelo biti novih dodatkov v kolektivnih pogodbah. S podpisanim aneksom h kolektivni pogodbi za zdravnike in zobozdravnike, ki z uvedbo dodatkov k plači želi doseči uskladitev zdravniških plač s sodniškimi in z dogovorjenim povečanjem plač profesorjem, se je možnost demonstracijskega učinka povečala.

V prvi polovici leta 1999 se bo iztekel Zakon o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač. Ravno v tem času se bo dohodkovna politika morala soočiti z uvedbo davka na dodano vrednost. Zaradi tega bo potrebno čimprej, vsekakor pa že letos, uskladiti interese vseh treh partnerjev pri oblikovanju smernic **dohodkovne politike za leto 1999**.

Ukrepi so lahko različni, vendar je najprimernejša kombinacija instrumenta spremembe dohodnine in enkratnega povečanja socialnih prejemkov. Ocenjujemo, da bi ob ustreznih ukrepih dohodkovne politike skupaj z davčno politiko lahko dosegli, da bo bruto plača na zaposlenega realno porasla za 2.3% in tako zaostajala za rastjo produktivnosti dela za okoli eno odstotno točko.

Minimalna plača, določena z Zakonom o določitvi minimalne plače in o načinu usklajevanja plač, se usklajuje z rastjo cen na enak način kot plače v zasebnem sektorju. Enkrat letno se korigira raven minimalne plače še za rast bruto domačega proizvoda, da bi tako sledila splošni gospodarski rasti. Z dogovorjenim nivojem je minimalna plača dosegla raven tretjega tarifnega razreda po splošni kolektivni pogodbi in še vsaj v treh panožnih kolektivnih pogodbah, kar lahko povzroča probleme pri interni politiki delitve plač.

V primerjavi z evropskimi državami, ki so uvedle institut minimalne plače, ima Slovenija dokaj visok nivo minimalne plače. Minimalna plača v Sloveniji dosega 48.7% povprečne plače v predelovalnih dejavnostih in se tako uvršča v zgornjo polovico (Portugalska 59%, Francija 59%, Nizozemska 49% nato pa še Belgija 48%, Luksemburg 47%, Grčija 44% in Španija 42%). Za Slovenijo je primerjano razmerje še nekoliko višje, ker so upoštevane plače vseh zaposlenih v predelovalnih dejavnostih, v mednarodni primerjavi pa so upoštevane izplačane plače fizičnih delavcev. Sedanja raven minimalne plače je še sprejemljiva. Nadaljna rast pa lahko zmanjša njeno pozitivno vlogo in poveča negativne posledice (motnje v interni politiki delitve plač). Svojo pozitivno vlogo odigrava že od nastanka tega instituta, saj blaži tendenco večanja razponov.

Marca 1991 je bila povprečna bruto plača na zaposlenega za 10% vseh zaposlenih z najvišjimi plačami za 3.05 večja od povprečne bruto plače na zaposlenega za 10% zaposlenih z najnižjimi plačami, marca 1992 je bil razpon 3.11, marca 1993 3.33, marca 1994 3.22, marca 1995 pa že 4.12. Z Dogovorom o plačah za leto 1995 je bila za mesec maj istega leta prvič določena višina minimalne plače in je po vsej verjetnosti predvsem zaradi tega v septembrskih podatkih razpon zmanjšan na 3.29, da bi se v nadaljnjih letih približno ohranjal.

V letu 1997 so **prejemki za povračilo stroškov v zvezi z delom in drugi osebni prejemki od dela** kot tudi **izplačila po pogodbah o delu in po avtorskih pogodbah** imela

upočasnjeno dinamiko, saj je bila realna rast obeh vrst prejemkov 1.4% glede na predhodno leto. V primerjavi z maso čistih plač se delež teh prejemkov približno ohranja (44%), vendar je obstoječa raven še vedno zelo visoka. Tendence gibanj teh prejemkov letos ne omogočajo posebnega zmanjševanja deleža, naraščanja pa tudi ne.

7.4 CENE IN CENOVNA POLITIKA - Izpolnjeni pogoji za umiritev rasti nadzorovanih cen

V obdobju od decembra leta 1996 do decembra 1997 so se cene na drobno povečale za 9.4%, povprečna letna inflacija pa je dosegla raven 9.1%. Cene življenjskih potrebščin, ki so od 1.1.1998 dalje novo uradno merilo inflacije, so bile lani višje za 8.8%, oziroma na letni ravni za 8.4%. V prvih mesecih letos sledijo inflacijska gibanja lanskoletnemu vzorcu, za katerega je bilo značilno večje povečevanje cen v začetku leta in umiritev v poletnih mesecih. V maju letos je bila glede na lanski december inflacija višja za 4.9%, na povprečni letni ravni za 8.3%. Industrijski proizvajalci so lani svoje proizvode podražili za 6.8%, v aprilu letos pa so bile industrijske cene glede na december višje za 1.4%.

Lani je cenovna politika v skladu s strateškimi usmeritvami intenzivnejše kot poprej odpravljala cenovna nesorazmerja. Področje nadzora cen je bilo deležno vrste sprememb: sproščanje proizvodov izpod nadzora in spreminjanje oblike nadzora cen. Nadzorovani proizvodi in storitve so bili dražji za 16.5%. K 9.4-odstotni inflaciji so prispevali 4.5 odstotne točke. Energenti so bili lani v povprečju dražji za 21%; naftni derivati za 22.5%, elektrika za gospodinjstva pa za 15.2%. Opaznejši so bili še dvigi cen poštnih ter telekomunikacijskih storitev (13.9%), komunalnih storitev (12.6%) ter obveznega avtomobilskega zavarovanja (15.8%).

V preteklem letu so bile sproščene cene storitev mestnega potniškega prometa, obeh osnovnih vrst kruha ter nekaterih osnovnih komunalnih storitev (storitve tržnic, parkirnine ter pogrebne storitve). Vlada je spremenila tudi obliko nadzora cen storitev oskrbe z zemeljskim plinom po plinovodni mreži in cen proizvodnje ter distribucije pare in tople vode.

V začetku **leta 1998** je merilo inflacije postal harmonizirani indeks cen življenjskih potrebščin. Meri spremembe cen z vidika strukture izdatkov, ki so namenjeni za končno porabo, za razliko od drobnoprodajnih cen, ki merijo spremembe z vidika prodaje proizvodov. Namen zamenjave kazalca inflacije je bila uskladitev merila cenovne stabilnosti s tistim, ki je običajen v svetu in velja v EU.

Kratkoročni inflacijski **cilj za letos** predvideva, da bo dosežena letna stopnja inflacije na ravni okoli 8%. Večje zmanjšanje inflacije letos ne bo mogoče zaradi še preostalega manjšega odpravljanja cenovnih nesorazmerij, učinkov liberalizacij na rast cen, ter vpliva fiskalnih sprememb.

Cene, ki so pod nadzorom vlade, so se v prvih štirih mesecih letos povečale za 5.6% ob 4 odstotni inflaciji. K inflaciji so prispevale 1.3 odstotne točke, če upoštevamo poleg neposredno nadzorovanih cen še učinke liberalizacije nekaterih proizvodov in storitev, ki še imajo vpliv na inflacijo. Energenti so v povprečju dražji za 7.7%; cena električne energije za gospodinjstva je dražja za 8%. Naftni derivati so se letos podražili že dvakrat, skupaj v povprečju za 7.7%. Bencini so dražji za 9.6%, vendar so cene energentov letos nižali popusti

za kurilno olje (letos -10.1%). Relativne cene so realno porasle tudi pri komunalnih storitvah (8.7%) in storitvah železniškega potniškega prometa (6.7%). Na hitrejšo rast cen so letos v februarju vplivale tudi spremembe stopnje davka na storitve (povišanje za 1.5 odstotne točke) in višji davek na prevozne storitve v povprečju za 6.5%. Za 51% pa je višja tudi komunalna taksa za uporabo cest.

V skladu s sporazumom o prosti trgovini z EU so bile v aprilu sproščene veleprodajne cene zdravil ter medicinskih pripomočkov in cene svežega svinjskega mesa. Sproščanje cen mesa časovno sovпада s pričetkom uporabe Dodatnega protokola k sporazumu CEFTA, ki pomeni nadaljnjo postopno liberalizacijo trgovine s kmetijskimi proizvodi med državami članicami. Tako se je trg kmetijskih proizvodov dodatno odprl. Za proizvode na uvoz, katerih so domači predelovalci zelo občutljivi (žita, mleko ter meso govedí, prašičev in drobnice), in zaradi morebitnih motenj na trgu zaradi prevelikega padca odkupnih cen je bil pripravljen program intervencijskih cen za kmetijske pridelke. Odkupne cene kmetijskih pridelkov so bile lani v povprečju realno za 2.2% nižje kot leto poprej, v letošnjih prvih dveh mesecih pa realno za 1.2% višje kot v enakem obdobju lani.

V košarici kmetijskih cen, ki jih nadzoruje vlada, so tako ostali le še trije pridelki: moka (pod nadzorom so cene pšenice ter pšenične moke iz blagovnih rezerv), beli kristalni sladkor in kravje mleko, ki mu vlada sedaj nadzoruje odkupne, ne pa drobnoprodajne cene kot poprej.

Inflacijo letos znižujejo impulzi s strani plač, nižjih carinskih stopenj ter nižjih obresti, v prvih mesecih letos pa tudi realno padanje tečaja tuje valute.

V letu 1999 bodo sredi leta uvedeni davek na dodano vrednost in trošarine. Ocenjuje se, da naj bi uvedba davka na dodano vrednost imela **vpliv na agregatno rast cen**. Brez učinka davka na dodano vrednost bi lahko znašala inflacija okoli 6.5%, saj je bil večji del cenovnih nesorazmerij že bila odpravljena v letih 1997-1998. Skupni vpliv uvedbe davka na inflacijo je težko oceniti in je odvisen od ustreznosti, usklajenosti in uspešnosti ključnih makroekonomskih politik. Ob upoštevanju ocenjene inflacije brez uvedbe davka na dodano vrednost, predpostavk o ključnih makroekonomskih politikah in izhajajoč iz izračunanega inflacijskega učinka uvedbe davka na dodano vrednost (Bole, 1998) bi skupna povprečna letna inflacija lahko ostala enoštevilčna. Pričakuje se enkratni dvig ravni cen, ki bi se umiril v dveh mesecih po uvedbi davka na dodano vrednost. Zelo pomembno je zaupanje ekonomskih subjektov v program ekonomske politike, ki naj bi bilo vzpostavljeno že v času pred uvedbo davka na dodano vrednost. Inflacijske stopnje naj bi bile stabilne in po možnosti čim nižje že vsaj leto dni poprej, kar je eden od temeljev za enkratnost cenovnega pritiska davka na dodano vrednost. Optimalni učinek na cene s strani cenovne politike bi bil dosežen, če bi bili impulzi na inflacijo s strani cenovne politike nevtralni, tako da ne bi prihajalo do stroškovnih (multiplikacijskih) pritiskov s strani prostih cen. Učinek davka na dodano vrednost se ne bi smel odraziti v indeksacijskih mehanizmih dohodkovne in javnofinančne politike. Vpliv davka na inflacijo se lahko zmanjša ali celo povsem izniči ob učinkovitem sodelovanju in še večji odločnosti in restriktivnosti (glede na dosedanje ukrepe) vseh politik, ki vplivajo na cene.

7.5. MIKROEKONOMSKA POLITIKA - Spodbujanje strukturnih reform in povečevanje konkurenčne sposobnosti

V tem in prihodnjem letu bo potrebno nadaljevati z reformami v podjetniškem in bančnem sektorju in jih še pospešiti, tudi zaradi pričakovane sinergije med preobrazbo podjetniškega sektorja in prilagajanjem ekonomskega sistema evropski ureditvi. Eden osnovnih vzvodov in tudi pokazatelj širine preobrazbe podjetniškega sektorja je privatizacija. Ob zaključevanju privatizacije družbene lastnine in uveljavitvi zakona o zaključku lastninjenja bo zato potrebno urediti tudi privatizacijo državne lastnine. S tem lahko vlada spodbudi proces sprememb v infrastrukturnih dejavnostih in gospodarskih javnih službah ter vzporedno z ureditvijo sektorskih zakonodaj ustvari pogoje za postopno in nadzorovano demonopolizacijo teh dejavnosti. V skladu s sprejeto Strategijo vključevanja Slovenije v Evropsko Unijo naj bi se začel postopek privatizacije nekaterih najpomembnejših gospodarskih sistemov javnih služb in bank v državni lasti.

Ker so glavni vzvod prestrukturiranja nove naložbe, bo potrebno ustvariti ugodnejšo naložbeno klimo. Poleg makroekonomske stabilnosti so pri tem najpomembnejše reforme finančnega sektorja (odpiranje trga in zniževanje stroškov financiranja) ter vzpodbujanje lastniških oblik naložb v podjetja. Povečanje konkurenčnosti podjetniškega sektorja s horizontalnimi programi strukturnega prilagajanja in spodbujanjem podjetništva bo možno predvsem z izboljšanjem naložbenih pogojev. Ključni dejavnik konkurenčnosti slovenskega gospodarstva je visoka internacionaliziranost, ki zahteva programsko in produktno konkurenčnost, inovativnost in stroškovno konkurenčnost. Pospeševanje neposrednih tujih naložb je le eden od programov horizontalnih strategij konkurenčnosti, med katerimi so še učinkovitejša povezava z razvojno-raziskovalno sfero, izvajanje programov tehnološke posodobitve, informatizacija in ustvarjanje podjetniških pogojev za uspešen nastop na tuji trgih. Poleg večjih podjetij, ki so nosilci produktnega razvoja, se naglo večja tudi vloga malih in srednjih podjetij, tako v proizvodnih kot storitvenih dejavnostih. Specifična vloga dveh ključnih paradržavnih institucij, to sta Slovenska izvozna družba in Slovenska razvojna družba, bo še naprej v zagotavljanju konkurenčne podpore izvozu blaga in storitev in v izvajanju programa prestrukturiranja podjetij.

8. PROJEKCIJE OSNOVNIH MAKROEKONOMSKIH KATEGORIJ DO LETA 2002

8.1 IZHODIŠČE - Makroekonomske razmere in doseganje ciljev Strategije gospodarskega razvoja Slovenije (SGRS) ter Pristopne strategije Slovenije k EU

Doseženi rezultati v preteklih letih in kratkoročne razvojne perspektive do leta 1999 kažejo, da se gospodarski razvoj v Sloveniji odvija v polju med obema scenarijema iz dokumenta SGRS. Gospodarstvo je v občutljivem prehodnem obdobju, ko mu dosežena raven prehoda v stabilno tržno ekonomijo še ne zagotavlja konkurenčnega makroekonomskega okolja za hitro in trajno gospodarsko rast. Pristopna strategija Slovenije k EU je sicer našla svoj odraz v letos sprejetem Državnem programu za prevzem pravnega reda EU vendar pa na nekaterih področjih že obstaja verjetnost zamud. Spoznanje, da je zapisani rokovi mednarodna zaveza države, še ni povsod prodrlo do nosilcev odločitev v državni upravi. Tudi Parlament se še ni primerno organiziral za obseg in vsebino dela, ki ga bo v predpristopnem obdobju potrebno opraviti. Počasnost pri prevzemanju pravnega reda EU in slaba odzivnost pri inštitucionalni prenovi državne uprave lahko vplivata tudi na predvideno leto vstopa v EU. Hkrati se zamude odražajo v težavah ekonomske politike pri doseganju in usklajevanju ključnih makroekonomskih ciljev (znižanje inflacije, hitra gospodarska rast in povečanje

zaposlenosti). Dosežena raven inflacije (med 8 in 9% letno) se kaže kot izredno trdoživa. Ob še ne izčrpanih inflacijskih učinkih davčne reforme je njeno nadaljnje znižanje povezano predvsem z usklajenim delovanjem vseh nosilcev ekonomske politike in z doseganjem socialnega sporazuma. Trdoživa je tudi brezposelnost, ki se ne zmanjšuje. Tudi tu so za doseganje razvojnih ciljev potrebne dolgoročne sistemske spremembe na trgu dela.

Tekoča ekonomska politika v letih 1998 in 1999 naj bi izboljšala struktura razmerja v primarni in končni delitvi BDP. Delež plač in stroškov države naj bi se znižal, delež nacionalnega varčevanja in sredstev, ki ostanejo v podjetjih in so namenjena za razvoj, pa povečal, s čimer bi bili ustvarjeni temelji za investicijski zagon v predelovalni industriji. Ob izpeljavi potrebnih strukturnih reform, ki so potrebne za polno vključitev Slovenije v evropski gospodarski prostor, bodo investicije in tehnološki razvoj zagotavljali možnosti za nadaljnjo rast produktivnosti dela. Takšen razvoj bi bil skladen z Razvojnim scenarijem (+) iz dokumenta SGRS in le tako bi Slovenija v obdobju 5-7 let lahko vstopila v EU brez velikih notranjih šokov in pripravljena, to je kot enakopraven in konkurenčen gospodarski partner.

Če ekonomska politika v obdobju do leta 2000 ne bi uspela znižati stopnje inflacije in izboljšati delitvenih razmerij v korist varčevanja in investicij ter zagotoviti javnofinančnega ravnovesja, bi se lahko začel uresničevati Scenarij (-) iz dokumenta SGRS. Verjetno bi takrat zastal tudi proces prilagajanja zakonodaji EU. Slovenija bi se v tem primeru tudi po letu 2000 še vedno ukvarjala s klasičnimi problemi držav v tranziciji, to je s sanacijo, prestrukturiranjem in makroekonomsko nestabilnostjo.

8.2 GOSPODARSKA RAST IN INVESTICIJE - Doseganje visokih stopenj gospodarske rasti je odvisno od rasti in učinkovitosti investicij, domačega varčevanja in napredka pri reformah

Slovenija je v svojem razvoju prišla do točke, ko za dokončanje prehoda v tržni ekonomski sistem in vključitev v notranji evropski trg potrebuje hitro in stabilno gospodarsko rast. Pri tem bodo predvsem odločilni tuji trgi. Zasebna in javna poraba bosta v prihodnjih letih manj prispevali h gospodarski rasti, kajti potrebna je aktivna dohodkovna in javnofinančna politika, ki mora z omejevanjem obeh oblik porabe podpreti povečanje izvozne konkurenčnosti gospodarstva.

Tabela 16: Domača končna potrošnja □ ocena nacionalnih računov Slovenije

	Strukture v %			Realne stopnje rasti v %	
	1998	1999	2002	1999	Povprečje 2000-2002
Končna potrošnja	76.5	76.5	76.3	4.1	4.6
- zasebna potrošnja	56.0	56.3	56.8	4.6	5.0
- državna potrošnja	20.5	20.2	19.5	2.4	3.5
Investicije v osnovna sredstva	24.4	24.6	25.6	6.5	6.0

Proste kapacitete in širitev obstoječe proizvodnje, ob negotovem bodočem razvoju tujega povpraševanja, niso zadostna osnova za hitro gospodarsko rast. Le-ta postaja vse bolj neposredno povezana z novimi poslovnimi investicijami. Za rast izvoza in proizvodnje so potrebni povsem novi proizvodni programi in novi proizvodi. V prihodnjih nekaj letih naj bi bruto investicije že dosegle dolgoročno ustrezno raven nekaj čez 25% BDP. Za zagotovitev njihovega nadaljnjega prispevka h gospodarski rasti je zato treba predvsem povečati njihovo učinkovitost. To bo mogoče doseči z izboljšanjem sedanje strukture investicij v korist večje udeležbe poslovnih investicij, investicij v opremo, tehnologijo in razvoj človeških virov ter z večjo vlogo neposrednih tujih vlaganj. Mejni kapitalni koeficient naj bi se izboljšal z 8.4 v letu 1996 na 7.0 v letu 1998 in na 6.0 do leta 2002.

Prvi pogoj za zadostne in kvalitetne investicije bi moral biti izpolnjen že letos. Zaključek procesa lastninjenja bo omogočil, da se pozornost v industriji preusmeri od urejanja statusnih pravnih zadev na bolj zahtevna razvojna vprašanja, ki bodo šele povečala zanimanje za transfer znanja in tehnološkega napredka v podjetja ter omogočila pojav novih proizvodov in investicijskih projektov.

Drugi pogoj za nove investicije je hitro dokončanje programa sanacije gospodarstva v okviru Slovenske razvojne družbe. Ta naj bi z učinkovito sanacijo podjetij v težavah, ki se niso uspela privatizirati in se še nahajajo v njeni lasti, poskrbela za sproščanje proizvodnih dejavnikov za nove uporabe. Vlada bo podprla program sanacije s proračunskimi sredstvi in na ta način omogočila hitro razrešitev problemov tega dela gospodarstva v težavah. S tem bo zagotovljeno, da se dediščina neustrezne gospodarske strukture iz preteklosti ne bo prenašala v prihodnost ter obremenjevala davkoplačevalcev in ovirala razvoja uspešnih podjetij.

Tretji pogoj je ustrezna makroekonomska politika, ki bo morala poskrbeti za čim bolj stabilno in investicijam prijazno ekonomsko okolje. Znižanje inflacije in obrestnih mer na evropsko primerljivo raven, ohranitev zunanjega ravnotežja z doseganjem makroekonomske zdržnega primanjkljaja v plačilni bilanci ter ohranjanje notranjega javnofinančnega ravnotežja in nadaljnja internacionalizacija domačega gospodarstva ter odpiranje trga tuji konkurenci so poglobitve usmeritve tekoče ekonomske politike. Skupaj z izvedbo strukturnih reform in poglobljanjem evropskih integracij bo to zagotovilo izboljšanje kreditnega ratinga Slovenije in zmanjšanje deželnega rizika države. To je tudi najboljša politika za pritegnitev tujega kapitala in njegovo mobilizacijo pri modernizaciji in razvoju gospodarstva.

Ekonomska politika naj bi s posluhom za makroekonomske ravnotežje zagotavljala zadostno raven nacionalnega varčevanja. To je osnova za učinkovito razreševanje problemov monetarne in tečajne politike, ki sta v svojem delovanju sicer preveč omejeni z majhnostjo domačega denarnega območja. Ob nezadostnem domačem varčevanju sta bistveno bolj ranljivi za neželjene učinke mednarodnih tokov kapitala, predvsem tistega špekulativnega, ki izkorišča razmere na šibkih kapitalskih trgih za hitre zasluge.

Tabela 17: Investicije v osnovna sredstva - ciljni razvojni scenarij

	Struktura v % (skupne investicije v osn. sred. = 100)		
	1998	1999	2002

Investicije v osnovna sredstva	100.0	100.0	100.0
Gospodarska infrastruktura	21.4	21.4	20.6
Nekatere storitve ¹	6.7	6.5	6.5
Podjetja	57.4	58.3	60.3
Stanovanja	14.5	13.8	12.6
Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.			
Opomba ¹ izobraževanje, zdravstvo in socialno varstvo, javna uprava.			

Naslednji potreben pogoj za investicijski cikel in dolgoročno zdržno gospodarsko rast je liberalizacija in razvoj finančnega trga, ki mora zagotoviti poceni in učinkovit prenos kapitala od varčevalcev do investorjev.

Razvojni vzorec v industriji, ki temelji zgolj na širitvi obstoječe proizvodnje, ki jo je mogoče prodati na tujih trgih, ni ustrezen tudi z naravovarstvenega vidika. Nujna je aktivna strategija zniževanja onesnaževalne intenzivnosti (s tehnično preno, uporabo ekonomskih inštrumentov za racionalnejšo porabo energije in surovin ter z inštalacijo čistilnih naprav). K temu lahko odločilno pripomorejo cenovna politika energentov, tehnološka politika ter prilagoditev davčne politike.

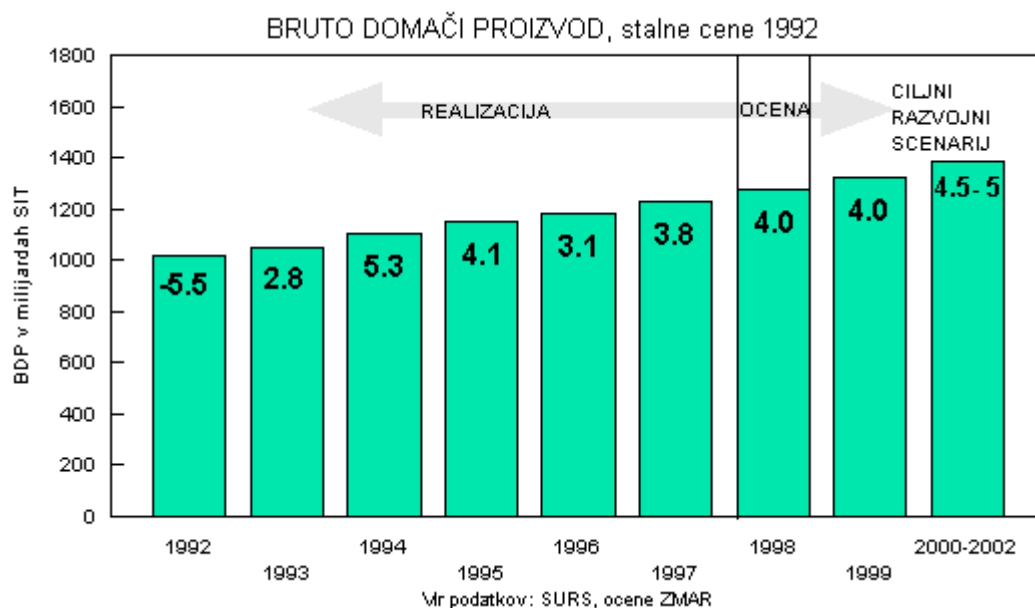
Gospodarski razvoj, varstvo okolja in vključevanje v EU so cilji, ki se na strateški ravni vzajemno podpirajo. Potrebno pa je bolj povezati ukrepe različnih politik in strukturnih reform z naravovarstvenimi cilji.

Ciljni razvojni scenarij računa na zmerno povečevanje stopnje gospodarske rasti (4-odstotno v letu 1999 in 4.5-odstotno do 5-odstotno do leta 2002). Previdnost pri teh ocenah narekuje že dosežena raven gospodarske razvitosti Slovenije, ki je višja od drugih držav v tranziciji in blizu tisti v manj razvitih državah Evropske unije. V takih okoliščinah je vsaka odstotna točka gospodarske rasti uspeh, še posebej, če je država soočena z nujnostjo nadaljnje stabilizacije, s prestrukturiranjem v proizvodnji in velikimi spremembami inštitucionalnega sistema. Eden od elementov, ki preprečujejo doseganje višjih stopenj gospodarske rasti, je izvajanje programa sanacije podjetij v lasti Slovenske razvojne družbe. Gre za izpad proizvodnje nekaj desetih podjetij, ki pa so pomembna za obseg proizvodnje in izvoza. Ciljne stopnje gospodarske rasti med 4 in 5% so nižje od potencialno možnih, pa kljub temu višje od pričakovanih v državah EU. Sloveniji še zagotavljajo uresničevanje cilja hitrega razvojnega dohitevanja najbolj razvitih evropskih držav.

8.3 PROIZVODNA STRUKTURA BRUTO DOMAČEGA PROIZVODA - Povečevanje deleža storitvenega sektorja ob rasti industrijske proizvodnje

Tendenca postopnega približevanja proizvodni strukturi razvitih malih evropskih držav naj bi se nadaljevala. Še naprej bi se počasi povečeval delež tržnih storitvenih dejavnosti. Pri tem gre za svetovni proces, ki ga povzroča tehnološki napredek, in za ekonomsko zakonitost prehajanja v gospodarsko bolj razvito družbo. Kmetijstvo naj bi v skladu z naravnimi možnostmi pridelave prilagodilo proizvodno strukturo, to je povečalo rastlinsko pridelavo in živinorejo, ki temelji na doma pridelani krmi (govodoreja, drobnica, prašičereja). To bo spodbujala tudi država s prilagajanjem inštrumentarija kmetijske politike evropskim rešitvam

ter povečanimi intervencijami v prioriteta področja kmetijstva. Delež industrije in gradbeništva naj bi se ustalil na dobrih 38% dodane vrednosti. To naj bi bilo doseženo ob realni rasti predelovalne industrije med 2 in 3% letno, ki bi ji sledila tudi rast oskrbe z energijo, plinom in vodo. Hitrejšo dinamiko rasti od ciljne rasti BDP naj bi dosegalo gradbeništvo. Delež državnih storitev v BDP naj bi se zmanjšal, delež tržnih storitev pa povečal. Poleg turizma, prometa in trgovine ter tržnega dela storitev zdravstva in šolstva naj bi največji razmah doživele finančne storitve, kjer Slovenija še močno zaostaja za razvitimi sosednjimi državami. Delež storitev v dodani vrednosti naj bi do leta 2002 porasel na raven 60%.

Tabela 18: Struktura BDP in dodane vrednosti po dejavnostih NACE Rev. 1

	Struktura v %		
	1998	1999	2002
	tekoče cene		cene 1999
1. Dodana vrednost	86.1	85.5	85.5
Dodana vrednost	100.0	100.0	100.0
- Kmetijstvo, ribištvo (A+B)	4.5	4.5	4.2
- Industrija in gradbeništvo (C+D+E+F)	38.5	38.6	38.3
- Storitve (G...O)	59.3	59.3	59.8
- Imputirane bančne storitve	-2.4	-2.4	-2.2
2. Neto davki na proizvode	13.9	14.5	14.5
3. Bruto domači proizvod (3=1+2)	100.0	100.0	100.0

Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.

8.4 DEMOGRAFSKA GIBANJA, ZAPOSLENOST IN BREZPOSELNOST -

Gospodarski razvoj v obdobju prehoda v razvito tržno gospodarstvo daje prednost produktivnosti dela pred zaposlovanjem

Zaradi nizke rodnosti, ki je že dosegla spodnjo raven rodnosti v državah EU, bo ob selitvenem prirastu okrog 1000 oseb letno število prebivalcev v Sloveniji v naslednjih letih stagniralo. Še naprej bo upadal delež otrok, povečeval pa se bo delež prebivalstva, starejšega od 65 let. Zaradi povečanega vpisa v srednje šole in študentov v zadnjih letnikih se podaljšuje povprečen čas šolanja, s tem pa odlaga priliv mladih na trg dela. V naslednjih letih lahko že pričakujemo prvi povečan priliv diplomantov, priliv mladih brez končane poklicne ali srednje izobrazbe pa se zmanjšuje. Demografska gibanja kažejo, da se bo obseg aktivnega prebivalstva do leta 2002 postopoma povečeval. Sedanja starostna sestava aktivnega prebivalstva ne kaže na bistvena povečanja letnega števila novih upokojitev, zato bo tudi število upokojencev v tem obdobju le počasi naraščalo.

Tabela 19: Aktivno prebivalstvo, zaposleni in nezaposleni v Sloveniji

v 000			
	1998	1999	2002
Prebivalstvo	1,987.1	1,987.2	1,987.5
- prebivalstvo v starosti 20-59 let	1,136.8	1,143.3	1,157.5
Aktivno prebivalstvo	872.7	879.3	892.1
- v % od vsega prebivalstva	43.9	44.3	44.9
- v % od prebivalstva v starosti 20-59	76.8	76.9	77.1
Zaposlenost	747.1	752.4	780.6
- letne spremembe v %	0.5	0.7	1.5
Registrirani brezposelni	125.5	127.0	111.5
Brezposelni iskalci zaposlitve (po metodologiji ILO) - stopnja v %	7.1	7.1	6.9
<i>Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.</i>			

Nadaljnji razvoj zaposlenosti in brezposelnosti bo v veliki meri odvisen od uspešnosti ekonomske politike pri spodbujanju vlaganj v znanje in povečanje učinkovitosti v proizvodnji. Demografska gibanja in gospodarski razvoj, ki daje prednost produktivnosti dela pred zaposlovanjem, ne bosta omogočala hitrega zmanjševanja brezposelnosti. Pričakovani povečani obseg zaposlenosti bo mogoče doseči le ob aktivni dohodkovni politiki, ki bi zagotavljala zmerno zaostajanje rasti plač za rastjo produktivnosti dela.

8.5 EKONOMSKI ODNOSI S TUJINO - Povečanje plačilnobilančnega primanjkljaja ob realni rasti blagovnih in storitvenih tokov

Ciljni razvojni scenarij računa na okoli 5.5-odstotno povprečno realno rast izvoza blaga v naslednjih nekaj letih, ki naj bi bila dosežena tudi s povečano zunanjo konkurenčnostjo proizvodnje. Domači trg je dolgoročno gledano mnogo premajhen za zagotovitev zadostnega domačega povpraševanja. Poleg tega naj bi bilo domače povpraševanje omejevano s

predpostavljeno dohodkovno politiko, ki mora z zadrževanjem rasti bruto plač na zaposlenega pod rastjo produktivnosti dela zagotoviti potrebno raven nacionalnega varčevanja in konkurenčnosti proizvodnje. Hitrejša, okoli 6.7-odstotna rast uvoza blaga, naj bi zagotovila zadostno uvozno komponento v domači proizvodnji (uvoz repromateriala) in naraščajočih investicijah (uvoz opreme in tehnologije). Razvojni scenarij predpostavlja povečanje deleža uvožene opreme v uvozu blaga do leta 2002 na več kot 20%.

Tabela 20: Struktura izvoza blaga po ekonomskem namenu

v %			
	1998	1999	Povprečje 2000-2002
Skupaj izvoz blaga	100.0	100.0	100.0
Proizvodi za investicije	17.5	18.0	19.8
Proizvodi za reprodukcijo	59.0	59.2	59.7
Proizvodi za široko porabo	23.5	22.8	20.5

Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.

Povečanje realnega obsega izvoza blaga bo mogoče (tudi zaradi okoljevarstvenih omejitev) le s povečanjem deleža dodane vrednosti v enoti izvoženega blaga. Okrepljena investicijska aktivnost, v povezavi z boljšo oskrbljenostjo s kvalitetnimi materiali iz uvoza, naj bi omogočila proizvodnjo novih izdelkov, ki bodo bolj konkurenčni na svetovnih trgih. Zgolj ekstenzivno (količinsko) povečevanje izvoza blaga v okviru obstoječih proizvodnih programov ima svoje prostorske in naravovarstvene omejitve, pa tudi omejitve na strani tujega povpraševanja. Za Slovenijo je to neprimerna razvojna usmeritev.

Rast izvoza blaga je po drugi strani omejena z razpoložljivimi proizvodnimi kapacitetami. Pretežni del izvoza še vedno predstavlja industrijsko blago, torej proizvodi sektorja, ki je pod najmočnejšimi pritiski glede zahtev prestrukturiranja. S programi sanacije podjetij preko Slovenske razvojne družbe bo deloma prizadet tudi agregat izvoza, saj gre za podjetja, ki so pomembni izvozniki. Dolgoročno bo na gospodarski razvoj to delovalo spodbudno, kajti pod pritiskom preživetja ta podjetja, vsaj v delu svoje proizvodnje, še izvažajo nekonkurenčno blago. Kratkoročno bo to imelo recesijske posledice in bo prispevalo k relativno počasnejši rasti BDP predelovalne industrije.

Tabela 21: Tekoči račun plačilne bilance

	v mio USD			kot % v BDP			realne stopnje rasti v %	
	1998	1999	2002	1998	1999	2002	1999	povprečje 2000-2002
Izvoz blaga in storitev	10,680	11,450	13,470	55.7	53.9	55.1	5.5	5.6
- izvoz blaga	8,660	9,355	10,975	45.1	44.0	44.9	5.5	5.5
- izvoz storitev	2,020	2,095	2,495	10.5	9.9	10.2	5.7	6.0
Uvoz blaga in	11,000	11,860	14,364	57.3	55.8	58.8	6.5	6.6

storitev								
- uvoz blaga	9,560	10,390	12,633	49.8	48.9	51.7	6.7	6.7
- uvoz storitev	1,440	1,470	1,731	7.5	6.9	7.1	5.4	5.6
Saldo blaga in storitev	-320	-410	-895	-1.7	-1.9	-3.7		
- blago	-900	-1,035	-1,659	-4.7	-4.9	-6.8		
- storitve	580	625	764	3.0	2.9	3.1		
Saldo tekočih transakcij s tujino	-80	-150	-400	-0.4	-0.7	-1.6		

Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.

Opomba: 1998 in 1999 tekoče cene in tekoči tečaj USD; leto 2002 cene in tečaj USD leta 1999.

Zaradi učinkov prestrukturiranja je precej verjetno, da bo Slovenija v začetnem obdobju razvojnega scenarija dosegala stopnje rasti izvoza, ki bodo nižje od dinamike evropskih in svetovnih zunanjetrgovinskih tokov in ki ne bodo zagotavljale povečevanja njenega deleža na tujih trgih.

Hitrejša rast domačega storitvenega sektorja naj bi se odrazila tudi v okrepljeni storitveni menjavi s tujino. Le-ta naj bi se hitro povečevala, tako na uvozni kot na izvozni strani. Presežek v storitveni menjavi bi se le rahlo povečal. S takšno razvojno usmeritvijo bi se primanjkljaj v zunanjetrgovinski bilanci Slovenije postopoma povečeval in leta 2002 dosegel okoli 1.7 milijarde USD. Presežek v storitvenem delu plačilne bilance predvidoma ne bo zadoščal za njegovo celotno pokritje. Na tekočem računu plačilne bilance naj bi bil realiziran primanjkljaj v zmerni višini do 400 milijonov USD. Neto priliv tuje akumulacije bo povečal razpoložljiva domača sredstva za investicije in olajšal prestrukturiranje gospodarstva. Financiranje naj bi v največji možni meri potekalo preko neposrednih kapitalskih tokov v gospodarstvu, kar je dodatna garancija da ta sredstva ne bodo povečala domače porabe, ampak bodo pretežno usmerjena v razvoj.

V notranji strukturi izvoznih in uvoznih storitvenih tokov niso predvidene večje strukturne spremembe. V turizmu npr. res obstajajo še mnoge neizrabljene možnosti (rezerve v izkoriščenosti obstoječih kapacitet, velike možnosti razširitve kapacitet, rezerve v kvaliteti in ceni storitev ipd.), ki morda lahko govorijo v prid povečevanja deleža turizma v skupnem izvozu storitev. Po drugi strani pa obstaja tudi dejstvo, da prav takšne možnosti in priložnosti obstajajo v mednarodnem transportu, komunikacijah ter v finančnih in drugih tržnih storitvah.

Ciljni razvojni scenarij predvideva večjo regionalno razpršenost blagovne menjave do leta 2002. Delež izvoza v države Evropske unije naj bi se znižal (ob siceršnjem realnem povečevanju izvoza v države Evropske unije) na račun povečevanja deleža ostalih držav, predvsem držav CEFTA in tistih z območja bivše Jugoslavije.

Slovenija je v mednarodne kapitalske tokove slabo vključena. Za korak naprej na tem področju bo treba izpopolniti inštitucije, instrumente regulacije in zakonodajo. Šele ko bodo izpolnjeni ti pogoji bo lahko naš finančni sektor dobil tisto mesto v nacionalni ekonomiji, ki ga ima v drugih državah z razvito tržno regulacijo. Ciljni scenarij ekonomske politike računa na precejšnje povečanje bruto kapitalskih tokov. Na strani odlivov gre pretežno za

odplačevanje dolgov, in sicer tako novih (povezано s pospešeno izgradnjo infrastrukture in sanacijo okolja) kot tudi tistih iz skupnega življenja v nekdanji Jugoslaviji. Za razliko od sedanjega stanja, ko so najpomembnejša oblika izvoza kapitala vlaganja v devizne rezerve države, naj bi se v bodoče okrepili tudi kapitalski odlivi privatnega poslovnega sektorja, npr. z ustanavljanjem podjetij v tujini ali s kreditiranjem kupcev našega izvoza. Na strani prilivov se računa, razen na mednarodne kredite za infrastrukturo ter povečan obseg pomoči EU preko programov PHARE, ISPA in SAPARD, tudi na večji obseg tujih vlaganj. K slednjemu naj bi predvsem pripomogla dokončana privatizacija in prestrukturiranje, utrditev pravnega reda, nadaljnja makroekonomska stabilizacija, ugodni kreditni rating Slovenije, izboljšane ocene deželnega tveganja, in pridruženo članstvo v Evropski uniji. Priliv tujega kapitala iz naslova neposrednih tujih investicij naj bi se z leti povečeval. Leta 2002 bi tako lahko preseгли 500 milijonov USD letnega priliva iz tega naslova.

8.6 DOHODKOVNA IN JAVNOFINANČNA POLITIKA - Z učinkovito dohodkovno in javnofinančno politiko do večjega deleža dobičkov in povečanja sredstev za razvoj

Podpora gospodarski rasti ob hkratnem uresničevanju stabilizacijskih ciljev bo mogoča le z dosledno politiko zniževanja vseh vrst stroškov. V tem okviru ima cena dela še prav posebej odločilen pomen. Ciljni scenarij predpostavlja, da bo dohodkovna politika v letih 1998 in 1999 uspela zadržati pozitiven trend iz leta 1997, ko so bruto plače na zaposlenega naraščale znotraj okvirov rasti globalne produktivnosti dela. Tudi po letu 1998 naj bi sporazum socialnih partnerjev zagotovil za okoli eno odstotno točko počasnejše naraščanje plač od rasti produktivnosti dela. Dohodkovna politika naj bi z ustreznimi instrumenti to usmeritev podpirala. Plače v podjetniškem sektorju se določajo s kolektivnimi pogodbami, kot rezultat pogajanj med delodajalci in delojemalci. S procesom koncentracije lastništva je pričakovati, da se bo pri določanju višine plač vloga lastnikov okrepila. V sektorju javne uprave, izobraževanja ter zdravstva in socialnega varstva se bo s sprejemom zakona o javnih uslužbencih in s kolektivnimi pogodbami rast bruto plač usklajevala z danimi javnofinančnimi možnostmi. Z davčnimi instrumenti ter strožjo kontrolo bi bilo mogoče preusmeriti del drugih prejemkov prebivalstva, ki se sedaj izplačujejo iz materialnih stroškov, nazaj v plačni sistem.

Najnujnejša sprememba sistema socialne varnosti je povezana s pokojninami. Sedanji sistem, v katerem se pokojnine zagotavljajo skoraj izključno prek javnega sistema s sprotnim prispevnim kritjem (PAYG), je na dolgi rok neuravnotežen. Izdatki za pokojninski sistem bodo v prihodnosti rasli precej hitreje od njegovih prihodkov, kar bo povzročalo vedno večji primanjkljaj. Razlogi so: politika zgodnjega upokojevanja v obdobju 1991 - 1992 in hitro staranje prebivalstva. Razmerje med upokojenimi in aktivno zaposlenimi bo z 48% v letu 1995 naraslo na več kot 90% do leta 2040. Obstoječi pokojninski sistem bo moral biti temeljito prenovljen. Delež izdatkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje v BDP naj bi do leta 2002 dosegel 12,8 odstotkov. Zaradi politike nespremenjenih prispevnih stopenj in enake ravni zagotavljanja pokojnin bo primanjkljaj v pokojninski blagajni v prihodnjih letih naraščal, kar se bo moralo pokrivati s povečanimi transferji iz državnega proračuna.

Da bi zaustavili trend, so nujne spremembe, ki vsebujejo postopno zvišanje upokojitvene starosti do povprečne ravni v Evropski uniji, postopno izenačevanje upokojitvene starosti za moške in ženske, spremembe v izračunu pokojninske osnove, zniževanje odmerne stopnje, kombinirano valorizacijo pokojnin na cene in plače, spodbujanje kasnejšega upokojevanja z

aktivnimi ukrepi (gibko upokojevanje), povečevanje kroga zavarovancev, enotnejša porazdelitev bremen med zaposlenimi in samozaposlenimi osebami, izboljšanje sistema zbiranja prispevkov itd.

Sočasno naj bi se po predlogih iz Bele knjige o pokojninski reformi oblikoval sistem s kapitalskim kritjem, ki velja kot prikladnejša oblika za soočanje s prihodnjimi izzivi zagotavljanja pokojnin v starajoči se družbi in ima potencialno ugodne učinke na gospodarstvo. Predvideno je bilo, da naj bi se del sedanjega enotnega prispevka za pokojninsko in invalidsko zavarovanje vplačeval na osebni pokojninski račun posameznega zavarovanca. Zaradi izpada dela vira za financiranje obveznega pokojninskega zavarovanja v okviru prvega stebra bi bilo potrebno to nadomestiti s povečanimi transferi iz državnega proračuna v pokojninsko blagajno.

Z odločitvijo, da se uvedba drugega stebra odloži, je ekonomska politika znižala pritisk na javne finance v letu 1999. Tekoči primanjkljaj pokojninskega sistema bo treba dolgoročno pokrivati z novimi davčnimi viri. Pokojninska reforma naj bi se za enkrat osredotočila na spremembe prvega in pripravo podlag za uvedbo bolj temeljitih sprememb, ki jih predstavlja kapitalsko kritje.

Ob pripravi nove zakonodaje ali z dopolnitvijo stare, ki ureja uveljavljanje pravic posameznika s področja socialnih transferov, bo postopoma uveljavljeno tudi upoštevanje premoženja posameznika in ne samo upoštevanje dohodka od tega premoženja.

Na področju javnih financ naj bi se nadaljeval že začetni proces preoblikovanja davčnega sistema in približevanja davčnim sistemom razvitih tržnih gospodarstev. Sredi leta 1999 naj bi bil uveden davek na dodano vrednost. Potrebne nove davčne vire naj bi zagotavljali tudi davek na nepremičnine, ogljikov davek, trošarine. Nova davčna služba naj bi v prihodnje bolj dosledno odmerjala, obračunavala, pobirala in izterjavala predpisane davke, kar bo pripomoglo k realizaciji večjih davčnih virov in k bolj enakomerni porazdelitvi davčnih bremen.

Tudi javno financiranje mora prispevati svoj delež k povečanju nacionalnega varčevanja. Varčnost pri porabi javnofinančnih virov ter precejšnje prestrukturiranje javnofinančnih izdatkov bodo zahtevale tudi nove naloge pri vključevanju Slovenije v EU. V proračune posameznih javnofinančnih blagajn in posameznih resornih ministrstev bo potrebno vključiti nove izdatke, vezane na izvedbo strukturnih reform in harmonizacijo s predpisi in veljavno ureditvijo v EU.

Ob ocenjenih javnofinančnih prihodkih v višini 44% BDP bi se moral, za zagotovitev še sprejemljivega 1-odstotnega javnofinančnega primanjkljaja v letu 1999, delež odhodkov v BDP znižati za 1.1 odstotno točko (na 45%). Za doseganje dolgoročnega cilja, to je izravnane javnofinančnega računa po letu 2000, pa bo potrebno zagotoviti povečane ali nove davčne vire. Deleža odhodkov v BDP namreč ne bo mogoče še naprej zniževati, če naj država izvede naloge iz Pristopne strategije Slovenije k EU.

Tabela 22: Javne finance

	v % od BDP
--	------------

	1998	1999	Povprečje 2000- 2002
1. Javnofinančni prihodki	45.1	44.2	45.0
2. Javnofinančni odhodki	46.1	45.2	45.0
3. Javnofinančni presežek/primanjkljaj (3=1-2)	-1.0	-1.0	0.0
<i>Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.</i>			

8.7 INFLACIJA - S koordiniranimi aktivnostmi Vlade in Banke Slovenije do nadaljnjega znižanja inflacije

Slovenija izpolnjuje fiskalne kriterije za vključitev v enoten evropski denarni sistem, ne pa tudi monetarnih kriterijev (stopnja letne inflacije in višina obrestnih mer). Izpolnjevanje teh kriterijev je pomembno zaradi notranje stabilnosti v gospodarstvu in zagotavljanja konkurenčnosti in dohodkovne privlačnosti izvoza (ob že doseženi relativni stabilnosti tečaja tolarja). Nadaljnje znižanje še preostale inflacije na evropsko primerljivo raven je zato eden najpomembnejših razvojnih ciljev.

Okoli leta 2002 naj bi Slovenija po določitvi Asociacijskega sporazuma vzpostavila polno konvertibilnost kapitalnega računa. To bo mogoče le, če bodo obrestne mere vsaj približno primerljive s tistimi v Evropski uniji. V nasprotnem primeru lahko pride do nestabilnosti zaradi kratkoročnih kapitalnih tokov, ki iščejo dobiček na šibkih nacionalnih trgih z visokimi obrestnimi merami. Pogoji za to so postopna odprava sedanje zaščite domačega bančnega sistema, poglobitev kapitalnega trga in znižanje stopnje inflacije na 3-5% v obdobju do leta 2002. Monetarna in cenovna politika bosta pri tem omejeni z nujnostjo izvajanja strukturnih reform z inflacijskimi učinki. Zaradi vgrajenih sistemskih rešitev (ex-post indeksacija ključnih ekonomskih kategorij z uporabo indeksa cen) bo treba sočasno z uvedbo davka na dodano vrednost preprečiti, da bi se morebitne podražitve preko "zidanja cen" prenesle v inflacijo. Sedanjo politiko deindeksacije bo treba nadgraditi z rešitvami, ki bodo pripeljale do popolne odprave indeksacijskih mehanizmov. Pri monopolnih proizvodih bo treba dosledno uporabljati mehanizme deregulacije, odpiranja trga, spodbujanja konkurence in protimonopolno zakonodajo.

Tabela 23: Ciljni razvojni scenarij osnovnih makroekonomskih kazalcev Slovenije

	realne stopnje rasti v %		
	1998	1999	povprečje 2000-2002
BDP	4.0	4.0	4.5-5.0
Zaposlenost	0.5	0.7	1.2
Stopnja registrirane brezposelnosti (ILO)	7.1	7.1	7.0
Produktivnost	3.5	3.3	3.5

Bruto plača na zaposlenega	2.5	2.3	2.3
Izvoz proizvodov in storitev	5.3	5.5	5.6
- delež v BDP v %	55.7	54.5	
Uvoz proizvodov in storitev	6.5	6.5	6.5
- delež v BDP v %	57.3	56.5	
Saldo tekočega rač.plačilne bilance v mio USD	-80.0	-150.0	
Končna potrošnja (zasebna in državna)	3.6	4.1	4.6
- delež v BDP v %	76.5	76.6	
Investicije v osnovna sredstva	6.5	6.5	6.0
- delež v BDP v %	24.4	24.6	
<i>Vir: Ocene in ciljni scenarij ZMAR</i>			

Tabela 24: Ciljni razvojni scenarij osnovnih kategorij sistema nacionalnih računov

	tekoče cene	cene in tečaj 1999				struktura BDP v %				realne stopnje rasti, v %	
		1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002	1999	povpr. 2000- 2002
1 BRUTO DOMAČI PROIZVOD	3,643,000	3,807,000	3,986,000	4,185,300	100.0	100.0	100.0	100.0	4.0	4.5- 5.0	
2 Dohodki - prihodki	81,545	95,425	109,305	127,696	2.2	2.5	2.7	3.1	-3.3	16.1	
3 Dohodki - izdatki	57,255	59,164	60,031	61,766	1.6	1.5	1.5	1.5	-4.9	2.6	
4 BRUTO NACIONALNI DOHODEK (4=1+2-3)	3,667,290	3,843,262	4,035,274	4,251,230	100.7	101.0	101.2	101.6	4.0	5.0	
5 Transferni prilivi iz tujine	42,334	43,375	44,416	45,978	1.2	1.1	1.1	1.1	-0.7	2.8	
6 Transferni odlivi v tujino	21,514	24,464	24,637	26,025	0.6	0.6	0.6	0.6	-3.2	6.7	
7 BRUTO NACIONALNI RAZPOLOŽLJIVI DOHODEK (7=4+5-6)	3,688,110	3,862,173	4,055,053	4,271,182	101.2	101.4	101.7	102.1	4.0	5.0	
8 Končna potrošnja gospodinjstev in države	2,788,289	2,916,152	3,049,212	3,195,250	76.5	76.6	76.5	76.3	4.1	4.6	

- zasebna potrošnja	2,051,211	2,152,539	2,258,874	2,377,250	56.3	56.5	56.7	56.8	4.6	5.0
- državna potrošnja	737,078	763,613	790,338	818,000	20.2	20.1	19.8	19.5	2.4	3.5
9 BRUTO VARČEVANJE (9=7- 8)	899,821	946,021	1,005,841	1,075,932	24.7	24.8	25.2	25.7	3.9	6.1
10 Saldo tekočih transakcij s tujino	-26,025	-34,700	-52,050	-69,227	-0.7	-0.9	-1.3	-1.7		
11 BRUTO INVESTICIJE (11=9- 10)	925,846	980,721	1,057,891	1,145,159	25.4	25.8	26.5	27.4	6.8	7.3
IZDATKOVNA STRUKTURA BDP										
12 IZVOZ PROIZVODOV IN STORITEV	1,986,575	2,098,830	2,217,851	2,337,045	54.5	55.1	55.6	55.8	5.5	5.6
13 UVOZ PROIZVODOV IN STORITEV	2,057,710	2,188,703	2,338,954	2,492,154	56.5	57.5	58.7	59.5	6.5	6.5
14 SALDO (izvoz- uvoz) (14=12-13)	-71,135	-89,873	-121,103	-155,109	-2.0	-2.4	-3.0	-3.7		
15 KONČNA POTROŠNJA (15=16+17)	2,788,289	2,916,152	3,049,212	3,195,250	76.5	76.6	76.5	76.3	4.1	4.6
16 ZASEBNA POTROŠNJA	2,051,211	2,152,539	2,258,874	2,377,250	56.3	56.5	56.7	56.8	4.6	5.0
17 DRŽAVNA POTROŠNJA	737,078	763,613	790,338	818,000	20.2	20.1	19.8	19.5	2.4	3.5
18 BRUTO INVESTICIJE (18=19+20)	925,846	980,721	1,057,891	1,145,159	25.4	25.8	26.5	27.4	6.8	7.3
19 INVESTICIJE V OSNOVNA SREDSTVA	896,948	951,210	1,008,756	1,069,782	24.6	25.0	25.3	25.6	6.5	6.0
20 SPREMEMBE ZALOG	28,898	29,511	49,135	75,377	0.8	0.8	1.2	1.8		
Vir: Ciljni razvojni scenarij ZMAR.										